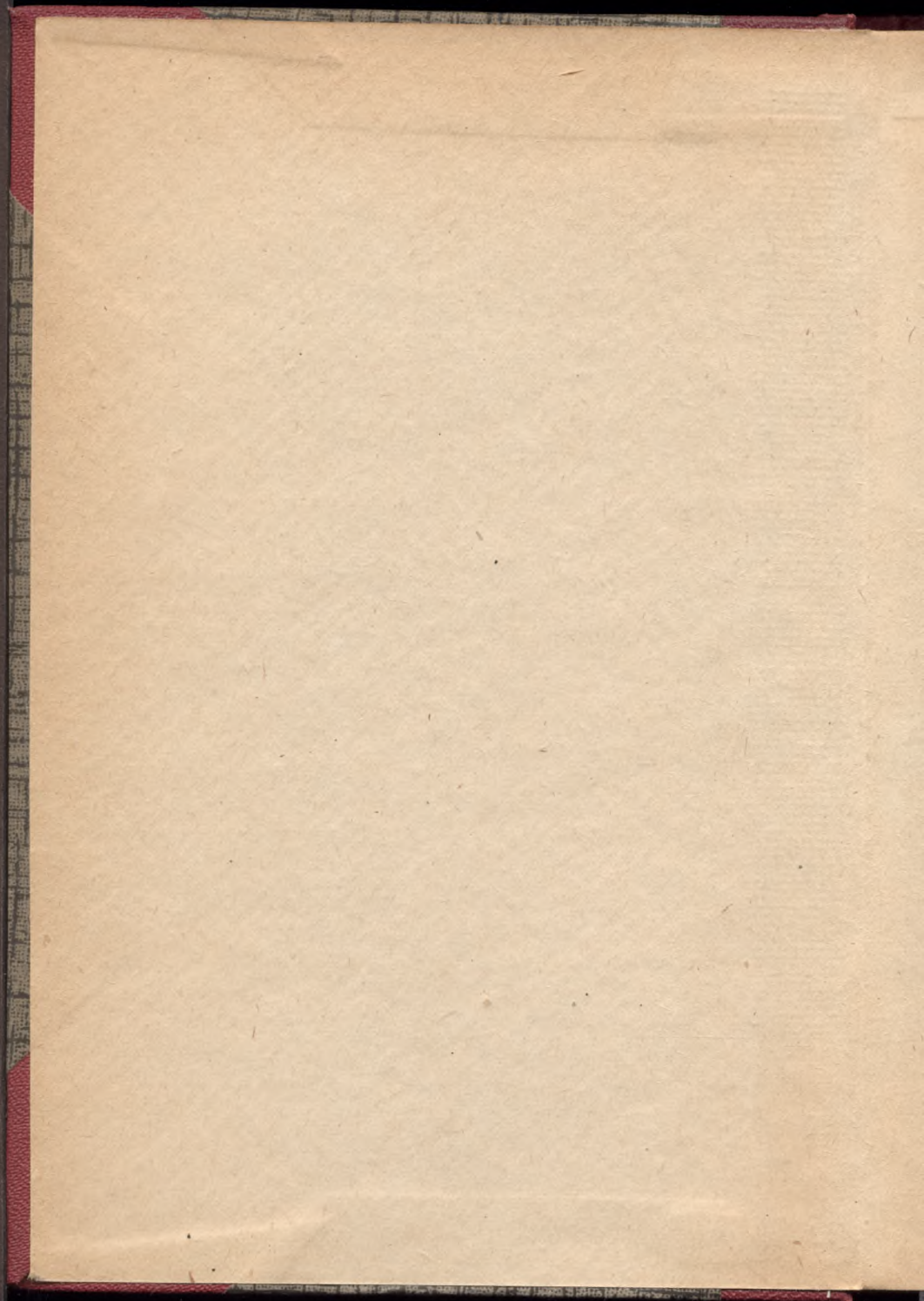
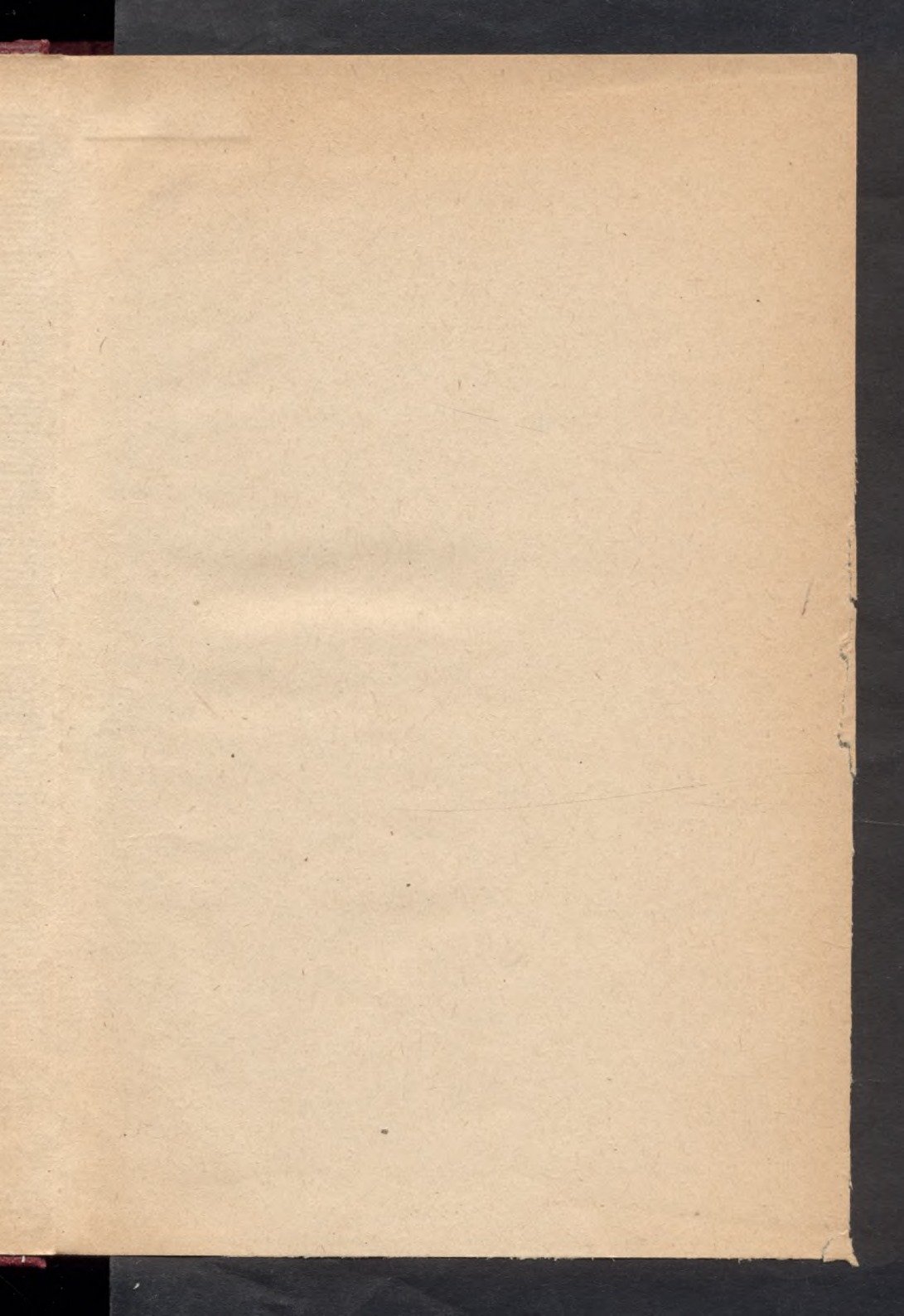

178.438

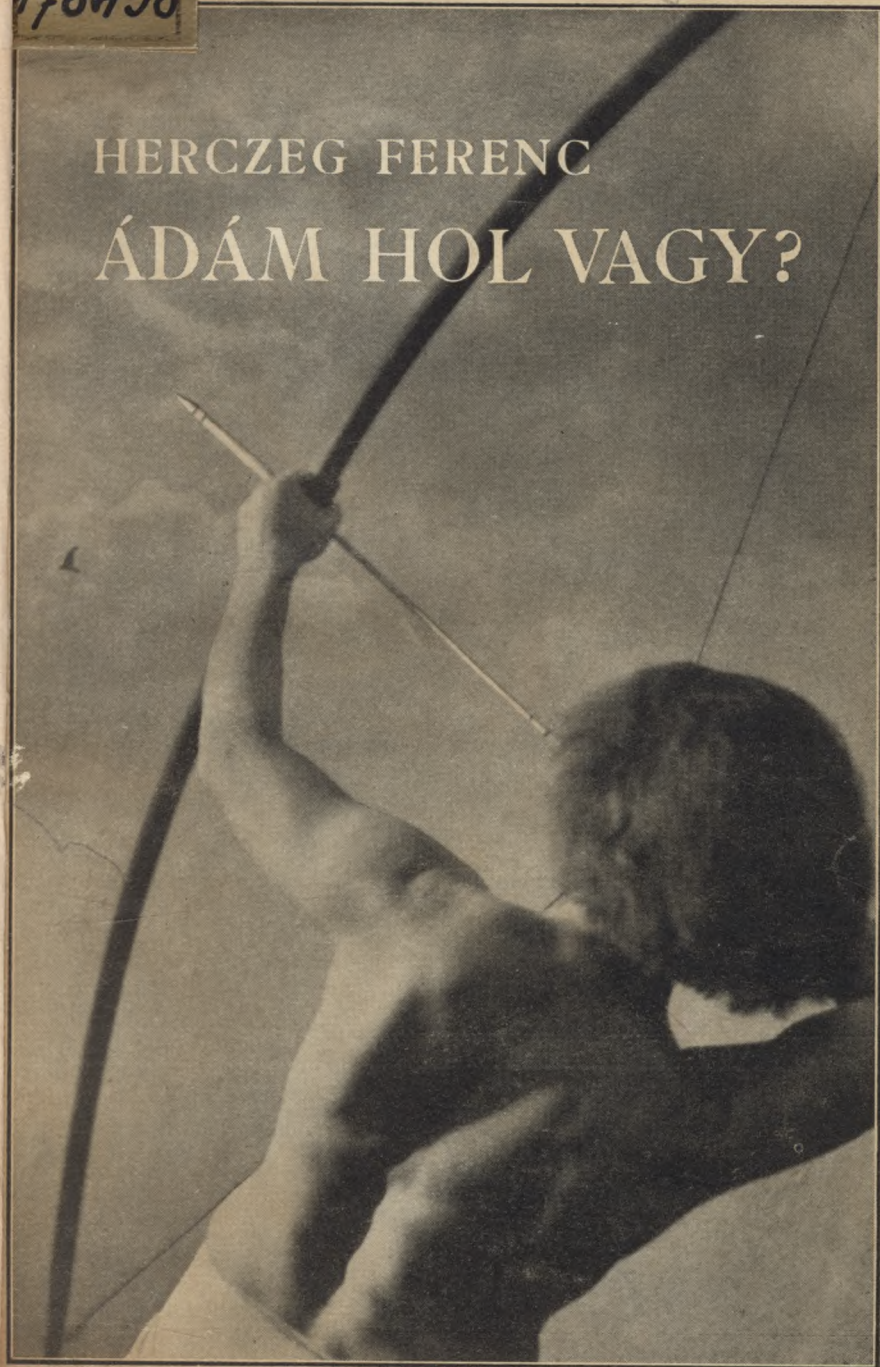

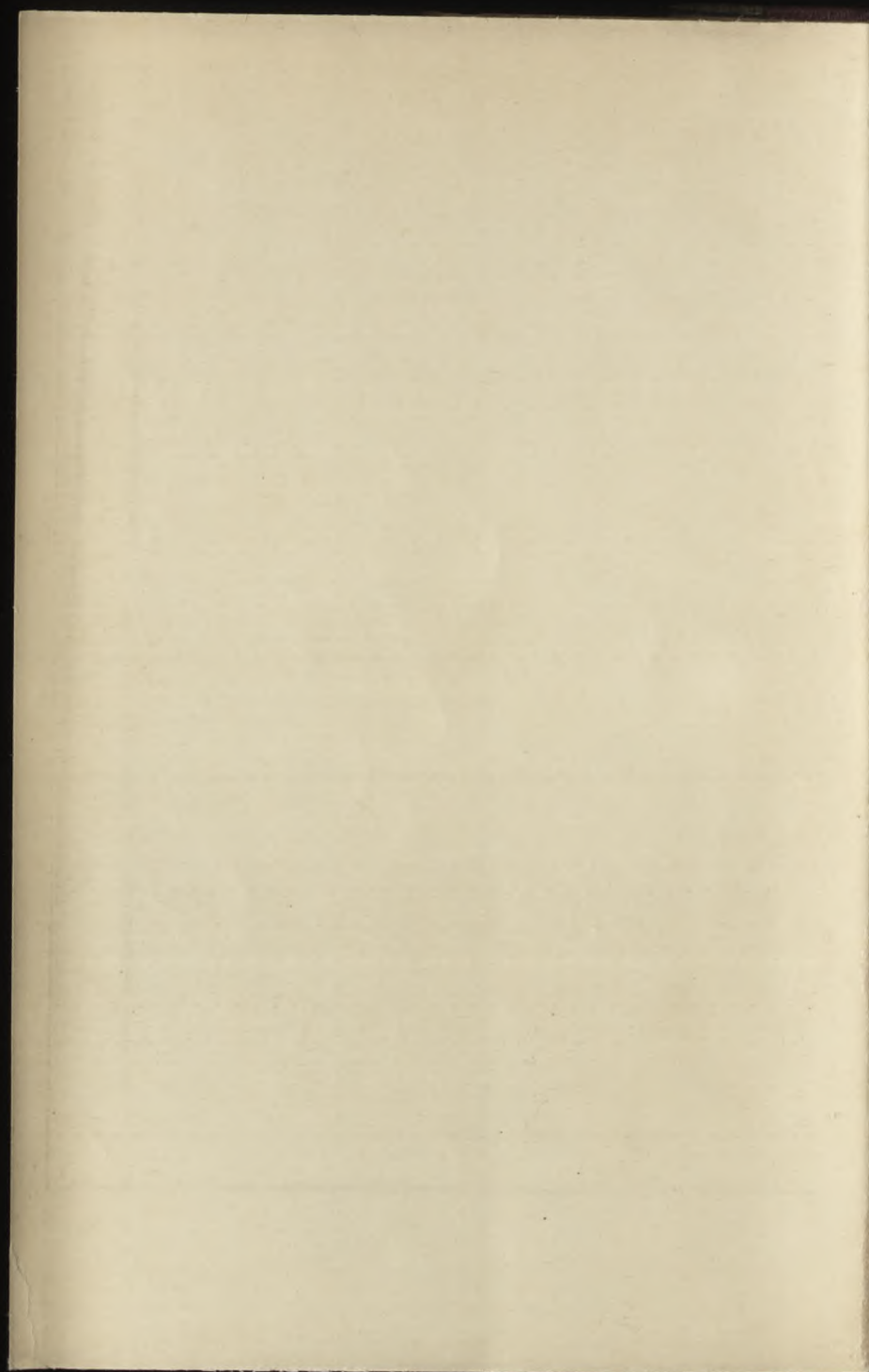
178438

F

HERCZEG FERENC

ÁDÁM HOL VAGY?

HERCZEG FERENC
ÁDÁM, HOL VAGY?

P. o. hung.

ÁDÁM, HOL VAGY?

REGÉNY

ÍRTA

HERCZEG FERENC

BUDAPEST

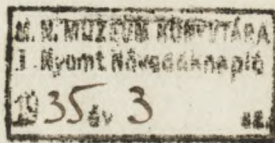
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.

KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra alkalmazás és
filmesítés jogát is.

Copyright by Singer és Wolfner Rt., Budapest, 1935.

37816
178438

Budapesti Hirlap nyomdája.

I.

BEVEZETÉS,

MELY AZ OLDERICUS-KÓDEXRŐL SZÓL

A lámpák megint meggyulladtak, a teremben világosság lett. A mellettem ülő úriember, aki már eddig is szakadatlanul rajtam tartotta félszemét, most megszólított. Persze németül, mert mindez egy bajor kisvárosban történt.

— Uraságod nemde idegen?

— Igen, ma délben érkeztem ide.

— Ismerősök látogatására?

— Egy lelket sem ismerek ebben a fész... pardon! — ebben a városban.

— Akkor alkalmasint üzleti ügyekben?

— Autódefekt miatt rekedtem itt.

A szomszéd pápaszeme megcsillant.

— Tudom már, uraságod az a bizonyos úr, akinek autóját tehenekkel vontatták be a városba!

— Én vagyok, — mondtam ridegen. Semmi dicsekednivalót nem találtam a reggeli kalandomban.

Kis szünet után újból megszólalt a szomszéd:

— A német kiejtése után ítélve, uraságod osztrák?

— Ellenkezően: magyar vagyok!

— Hehe! Érdekes, a magyar urak mennyire fáznak attól, hogy valaki osztráknak nézze őket.

— És a bajor urak nem fáznak attól, hogy valaki porosznak nézze őket?

A szomszéd kissé elgondolkozott.

— No igen, — mondta később, — de az mégis más, kérem...

— Önök és a poroszok ugyanegy nép törzsei, míg mi és az osztrákok...

Kissé ideges voltam. A szomszéd szükségét érezhette, hogy megengeszteljen, mert azt mondta:

— A magyarok vitéz katonák. Mi itt szeretjük a magyarokat.

Többen pisszegtek, kezdődött a második felvonás. *Iphigenie auf Tauris, ein Schauspiel von Johann Wolfgang von Goethe.* A helybeli Goethe-Verein javára.

Hazudnám, ha azt mondanám, hogy nem volt még ennél mulatságosabb színházi estém. *Iphigenie* egyáltalában csak az autóm eltört golyóscsapágynak köszönhette a jelenlétemet. Igaz, mikor megváltottam a jegyemet, azzal áltattam magamat, hogy talán valami vadul modern, hyper-reinhardtí rendezésben fogom látni a klasszikus művet, melyet mindig nagyon tiszteltem és nem kevésbé untam. Dehát műkedvelő előadás volt!

A dilettánsok hibátlanul bevágták a szerepeiket és éneklő páthosszal, a saját merészségüktől elfogultan, ontották magukból a jambusokat. Diána pap-

nője lehetett vagy nyolevankilós, kerek arcáról csak úgy áradt a jóság, százat lehetett tenni egy ellen, hogy sohasem fog emberáldozatot bemutatni. Oresztész pedig tájszólással beszélt, Morgen helyett azt mondta Morchen, Krieger helyett Kriecher.

A második felvonás után megint megszólalt a szomszéd. Tisztos és szerény ember benyomását tette, de láthatóan felizgatta szokatlan helyzete, hogy egy külföldi ember szomszédságában hallgatja Goethe verseit.

— A körszakállas úr, akivel az imént beszéltem, városunk polgármestere. Oresztész édesapja. Nagyon szeretné tudni, hogy a mai előadás milyen benyomást tesz uraságodra, mint külföldire?

— Mondja neki, hogy gratulálok a fiához. Kész művész.

— Pedig ön bizonyára sokat járt már színházba?

— Elég sokat. Nagyon imponál nekem, hogy a plareni műkedvelők ilyen komoly művészi feladatokra vállalkoznak. Iphigénie Tauriszban — ezer ördög, ennek a fele se tréfa!

A szomszéd odament a polgármesterhez és fülébe suttozta az én szakértői véleményemet. Megfigyelhettem, hogyan enyhülnek és szélesednek a körszakállas arc szigorú vonásai.

A harmadik felvonás után már úgy összeszoktunk szomszédommal, hogy közös ismerősöket kezdtünk keresni. Azt mondta, tavaly nyáron Rotenburg ob der Tauber-ban volt és ott találkozott egy magyar egyetemi professzorral. Egy egész esős

délutánt együtt töltöttek a sörházban. Az illető úrnak G. Zoltán a neve. Hogy én ismerem-e?

— Nagyon jól, hiszen kollegám.

— Uraságod is prefesszor?

— Nem, de G. Zoltán is akadémikus.

Ez a kijelentésem valósággal megrendítette.

— Uraságod tagja a tudományos akadémiának?

— Az vagyok! — mondtam egyszerűen.

Jó ideig tartott, míg ezt meg tudta emészteni. Végül azt mondta:

— Az önök akadémiaja Európa egyik legrégebbi akadémiaja... És szabad kérdezni, doktor úr a tudomány melyik ágát műveli?

Resteltem megmondani, hogy költő vagyok; nem voltam biztos benne, hogy hallotta-e már a nevemet, pedig az ismeretlen költő mindig kissé szánalmas figura. Olyasvalaki, aki kapaszkodik, bár talán nincs is körme. Tehát inkább elkanyarodtam az igazságtól. Később kitűnt, hogy ezzel végzetes hibát követtem el. Az ember sohase hazudjon, ha nem föltétlenül szükséges.

Azt állítottam, hogy a történettudomány a szakmám. Magamban enyhítő körülménynek vettem, hogy csakugyan szeretem olvasni a történeti műveket.

A szomszéd nagyon megörült ennek.

— Szerencsés találkozás, — mondta, — mert magam is történelmi kutatásokkal foglalkozom... Persze, kicsinyes viszonyok közt, fogyatékos előképzettséggel... Nem is merném magamat tudósnak ne-

vezni, csak szerény napszámosa vagyok ennek a gyönyörű szakmának... Különben engedje meg, hogy bemutassam magam: Kindel Reinhold tanító vagyok, mellékesen Plaren város levéltárosa.

És mindjárt szerényen hozzátette:

— Utóbbi minőségemben nem kapok fizetést, csak némi irodai általányt.

Most már meg kellett mondanom a magam nevét is. Nem csalt az előérzetem, a tanító úr sohasem hallott még rólam. Azt mondta:

— Igazán örülök, hogy kezet szoríthatok a tudományosság egy illusztris képviselőjével. Szabad tudnom, meddig szándékozik városunkban maradni?

— Azt hiszem, holnap délig. Addigra ígérték az új golyócsapágyat.

— Nos, ha holnap reggel lesz egy szabad órája, akkor megígérem, hogy ritka élvezetben részesítem doktor urat.

— Ugyan?

— Van a városi levéltárban egy tizedik századbeli kéziratunk, mely számot tarthat a magyar tudományos világ különös érdeklődésére. Az Oldericus-kódex! Én fedeztem föl egy szerencsés véletlen folytán, egy régi számadási könyv pergamen kötésén. Még nem léptem vele a nyilvánosság elé, de azt hiszem, az ősszel elkészülök a bemutató értekezéssel. Az augsburgi Historische Jahrbücher-ben szeretném közzé tenni... .

— Nagyon érdekes! — mondtam, bár sejtelmem sem volt, hogy mi közöm nekem az Oldericus-kódex-

hez. Hamar megtudtam azonban, hogy igenis van közöm.

— A kézirat, melynek Oldericus apát a szerzője, figyelemreméltó adatokat közöl a pogány magyarokról. A tizedik század legelején ugyanis erre száguldozott egy rabló csapatjuk. Szörnyű dúlást és fosztogatást műveltek, Pláren városa maga is porrá égett... Plárennek különben még Palarus volt a neve, mikor erre járt a pokol söpredéke...

Hirtelen elhallgatott, ijedten nézett reám, hogy a pokol söpredékével nem sértette-e meg nemzeti büszkeségemet. Próbálta magát kimagyarázni.

— Persze, abban a vad korban napirenden voltak az ilyen vérengzések és gyujtogatások, hiszen keresztény királyok is orgyilkosokat küldtek egymásra és megvakították a foglyaikat...

— Látható az a kódex? — kérdeztem.

— Holnap reggel bemutatathatom önnek. A doktor úr, mint hallom, az Arany Patkóban lakik?

— Ott, igen.

— Reggel majd fölkeresem és elviszem a levéltárba. Arra is jutna időnk, hogy előzetesen fölmenjünk a Leuterfried-toronyhoz, melyet tulajdonképpen Liuterfrednek kellene neveznünk, mivel a középkorban egy ilyen nevű nemzetség tulajdona volt. Az út nem fárasztó és felülről szép kilátás nyílik.

Ebben azután meg is állapodtunk.

Rokonszenvesnek találtam Kindel Reinholdot, a merev vonásaival és a düllelt bögölyszemével. Némi leg hasonlított Nietzschehez, vagy mondjuk: hason-

líthatott volna, ha a vastag, tüskés bajusza alatt nem lett volna olyan fejletlen madáráll. Így egy igen szerény és jólelkű kis Übermensch benyomását tette.

A heroikus jambusok áradata tovább hullámozott és nekem végig kellett hallgatnom az egészet, pedig álmos voltam és nem bántam volna, ha elmúlik tőlem e pohár. Az utóbbi három napon ezer kilométert tettem meg különböző országutakon. A nézőtéren azonban már híre ment, hogy az az úr, akinek autóját tehenek húzták be a városba, kiváló külföldi tudós, minden szem rajtam függött, mindenki le akarta olvasni az arcomról, mit gondolok Goethéről és Iphigéniáról, hogyan vélekedem Pláren város művelődési viszonyairól általában és erről a művészi produkcióról különösen.

Központtá lettem és ezért vitézül tartottam magamat. A helyzet akkor lett csak válságos, mikor Thoas tauriai király jelent meg a színen. Ekkor nyitott szemmel elaludtam és volt egy pillanat, mikor azt hittem, hogy a magyar fajebtenyésztők évi közgyűlésén vagyok.

Reggel pont nyolckor csakugyan megjelent Kindei úr az Arany Patkóban. Fölvitt a Liuterfred-toronyhoz, amelyet tévesen Leuterfriednek neveznek.

Pláren városa lejtőn fekszik, meredeken és magasan ágaskodó sziklacsoport tövében. A sziklafal csúcsán áll a Liuterfred. Alatta van a város, oly közelségben, hogy szinte be lehet nézni a kéményein. A torony mögött fokozatosan növekedő hegyhullá-

mok emelkednek, sötétzöld, üde fenyvesekkel. A Liutfred még romjaiban is dacos és hatalmas épület. Alaprajza kengyelformájú, a város felé félköralakú, az erdő felé két sarka van.

Mit mondjak a városról? Ősrégi, komor, zegzúgos és amellet elragadóan kedves fészek; a közép-korban szerepe is jutott az ország történetében, de ma már csak három-négyezer lakója van. Soha sem hittem volna, hogy ilyesmi is van még Európában: ez úgyszólván privátváros, a bennszülöttek kizárólagos használatára, a nagyvilághoz alig van valami köze. Az élet új medret vájt magának és messzire elkerüli Plárent. De nemcsak az élet, hanem, a pláreniek nagy sajnálatára: a túristák is.

A régi erődítések többnyire még állanak, a városka tele van csonka tornyokkal, recés oromzatú, omladozó falakkal, boltíves átjárókkal, hidakkal, csapórácsokkal. Mikor tegnap bejártam a girbe-görbe sikátorokat, néha hangosan elkiáltottam magamat örömömben. A Hubertusz-téren, mely csak akkora, mint egy alföldi szérű, van a hallatlanul eredeti kis városház és a kortól fekete gótikus templom. Emékszem még egy parányi kis térre is, melynek sarkában csodakedves Mária-kút áll.

A Liutfred oly közel van a városhoz, hogy alulról nézve az ember a plareni erődítések kiegészítő részének hihetné. Kissé meglepett, mikor megtudtam a tanítótól, hogy a hatalmas torony évszázadokon át olyan nemzetség birtokában volt, mely torzsalkodásban élt a polgársággal. Sőt a család utolsó sarjadéka, egy Adua nevezetű leányzó, nyílt

ellenségeskedésben volt a várossal. Erről különben elég szó esik Oldericus apát krónikájában.

A szikla tetejéről sokáig gyönyörködtünk a tájkép szépségében és ez a kép, a tavaszi reggel ezüst ragyogásában, olyan békés és szeretetreméltó volt, hogy bizonyos szégyenkezéssel és rosszalással kellett a pogány elődökre gondolnom, akik nem átallották, hogy vérszomjas csataordításukkal megzavarják ezt a bájos pásztoréneket.

Kindel úr a kék messziségbe mutatott:

— Látja azt a távoli dombot, túl a városon? Valamikor ott állott Szent Bonifác kolostora, de ma már a romjai is eltűntek. Annak a kolostornak volt az apátja Oldericus, a mi kódexünk írója.

Kértem a kísérm, siessünk vissza a városba. Kíváncsi voltam a kódexre.

Keresztül mentünk a városháztéren és Kindel egy rücskös, mohos kőoszlopra mutatott. A városi pellengér! Erről is szó lesz a krónikában...

Az irattár a tűztoronyban van. Ez volna Pláren legrégibb épülete, állítólag már Nagy Károly idejében is állott. Az utca felől kellett belépnünk, miután a tanító egy ijesztően nagy kulccsal kinyitotta a keskeny vasajtót.

Málladékszagú, kormos falu kamrába léptünk.

— A város kinzókamrája! — magyarázta kísérm.

A fekete odu csakugyan tele volt azokkal a főtelmes nyúzó és csonttörő masinákkal, melyeknek kieszelésében kifogyhatatlan volt a középkori tech-

nikai tudomány. A tanító megnevezett néhányat a gépek közül és én úgy találtam, hogy az elnevezésben gyalázatos hóhérhumor nyilatkozik meg.

Szűk, meredek és sötét kőlépcsőn fölmentünk az emeletre. Odafenn van a levéltár és a „múzeum“, az utóbbi azonban csak macskakarmok közt nevezhető múzeumnak, mert egy vasvértén, kétkézrevaló palloson, néhány elrongyolt zászlón, kőgolyón és megfedtetett szentképen kívül még csak egy faragott román oszlopfőt őriznek itt. Az utóbbiról azt mondta a tanító, hogy a Szent Bonifác-kolostor templomából való.

Kindel úr különben egészen kedves dolgozó zúgot rendezett be az ablak mellett, mely azonban inkább lőrés volt, mint polgári ablak. Az íróasztal fiókjából gépirásos lapot vett ki és a kezében nyomta.

— Ezt tessék mindjárt zsebre tenni. A kódex szövegének másolata. Fogadja kérem tiszteletem jeléül. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kódex tudományos feldolgozásának jogát magamnak tartom fenn...

— Kérem! — mondtam lojálisan.

— Szépirodalmi feldolgozása ellen persze nem lenne kifogásom. Mert azt hiszem, a tárgy a költőket is érdekelhetné.

Leültetett, maga egy drótrostélyal elzárt fülkéből két pergamenlapot vett ki és elém tette az asztalra.

— Az Oldericus-kódex! — szólt bizonyos ünnepélyességgel.

És hozzátette:

— Oldericus apát a krónikáját a tizedik század különös latinságával írta és van a szövegben több kifejezés, amelyből én nem tudok kiokosodni. Pedig mondhatom, álmatlan éjszakákat töltöttem a kézirat fölött. De hiszen említettem, én a középkori szövegek olvasásában inkább csak műkedvelő vagyok... Azt hiszem ön, mélyen tisztelt doktor úr, könnyű szerrel meg fogja találni a helyes értelmet, ha szíves lesz elolvasni.

Tétova kézzel nyúltam a pergamen után... Régóta elmúlt diákkorom óta most megint erőt vett rajtam a vizsgai szorongás. Mert minek is tagadjam: az én latin tudományom fogyatékos. Nagyon is fogyatékos. Bizony kár volt a gimnáziumi latin órák alatt Jókai-regényeket olvasni!

De ha úgy értenék is latinul, mint magyarul, akkor is bajban volnék, mert ezzel a furcsa írással, amelynek betűi olyan egyformán sorakoznak egymás mellé, mint a glédába állított vizibogarak, semmiképpen sem tudnék mit kezdeni.

— Talán lenne szíves hangosan, — biztatott a tanító.

Szinte szepegett boldog izgalmában; ő szegény, örökbecsű tudományos igazságok meghallgatására készült.

Hogyan is kerültem ilyen ostoba helyzetbe? Mindegy, most már benne vagyok és kíváncsú, hogy sürgősen kiszabaduljak belőle. Innen pedig csak egy út vezet kifelé: az őszinteségé! Azt mondtam:

— Ezt én nem tudom elolvasni.

— Nem? Hogyan lehetséges? — kérdezte elálló lélekzettel. Olyan ijedten meresztette reám a becsületos bögölyszemét, szinte megsajnáltam.

— Tudja, mit mondok, tanító úr? Ez életem első latin kódexe.

— Úgy...?

Hosszú, kínos szünet támadt. Kindel úr aztán szó nélkül kivette méltatlan kezemből a kéziratot és visszatette a helyére. Egy ideig ott is maradt a fülkénél és tüntetve rakosgatta a könyveket és kéziratokat. Mintha én ott sem volnék. Szóval: megbuktam!

Mikor visszajött az íróasztalhoz, már egészen más ember volt. Komor, hideg és szigorú. Ezt a kifejezést utoljára Arányi tanár úr arcán láttam, mikor a negyedikben szekundát írt hittanból.

— Sajnálom, — mondta fagyosan, — eszerint nincs is ebben a levéltárban semmi, ami leköthetné uraságod érdeklődését, mert a mi okleveleink mind latin nyelvűek.

Hogy tisztességes elvonulást biztosítsak magamnak, elővettem a világfi fesztelen egykedvűségét. Könnyed társalgás hangján említettem, hogy ez milyen érdekes miliő, nagyon köszönöm a tanító úrnak, hogy ennyi időt szentelt nekem, de most már nem merek tovább alkalmatlankodni, nekem is az autóm után kell néznem — és ajánlom magamat!

A visszavonulásom azonban szánalmas volt. Egyedül botorkáltam le a lépcsőn. De Kindelben mégis fölébredt valami emberi érzés, mert mikor

már lenn voltam a kínzókamrában, felülről utánam kiáltott:

— Vigyázzon, neki ne menjen a vasszűznek!

A szóbanforgó vasszűz egy női alaknak formált csapda, ha belép a szegény bűnös, akkor hirtelen összecukódik és harminc éles késpengét döf a testébe.

Elkerültem a veszedelmes fehérnépet. Künn az utcán vakító napfény zúdult reám. A Szentháromság-kút korlátján két kis iskolakerülő tornázott. Lekonyult önérzettel, de dacosan fölemelt fejjel kopogtam végig a kihalt utcán, melyet fölvert a gyep. A lépteim ütemére egy Petőfi-verset skandáltam: — Diligenter frequentáltam — Iskoláim egykoron — Szekundába pónált mégis — Sok számár profesz-szorom...

Az Arany Patkó előtt ott találtam az autót. Ez kellemes meglepetés volt. A golyócsapágy hamarább készült el, mint ígérték, — ez is csak Németországban eshetik meg az emberrel!

Mehetünk most már egy várossal tovább! Azt mondom: menjünk is, mert nem lesz nyugtom, míg legalább kétszáz kilométer nincs köztem és Kindel Reinhold közt.

Szebásztíán a háziszolga, pipával a szájában, lehozta a kofferemet. Mikor már el akartam foglalni helyemet a kocsiban, belém nyilalt, hogy így még sem mehetek el Pláren városából. Az én tudós híremnek itt már befellegzett, azt ugyan nem menti meg senki, de a magyar akadémia jó hírét még meg-

menthetném és ez hazafias kötelességem is. Vissza-mentem az Arany Patkó ivójába, papírt és ténát kértem Lizitől és a következő levelet írtam:

Tisztelt Tanító Úr! Midőn Ön e sorokat olvassa, akkor én már künn járok az országúton és nem is hiszem, hogy valaha mi még találkozunk az életben. Nem tudom azonban elhagyni az Ön szép szülővárosát, anélkül, hogy be ne valljam, mennyire bánom, hogy egy könnyelmű pillanatban léha tréfát engedtem meg magamnak oly tiszteletreméltó férfival, amilyen Ön. Én ugyanis nem vagyok akadémikus, nekem egyáltalában semmi közöm a tudományokhoz, én csak egy közönséges autóügynök vagyok. Ön ezt különben hamar megsejtette és ez becsületére válik emberismeretének, Ön kétségkívül tudja: hogyha én csakugyan az volnék, akinek az unatkozó kereskedelmi utazó erkölcsi megtévelyedésének egy pillanatában hazudtam magamat, szóval, ha én az akadémia tagja volnék, akkor oly folyékonyan olvasnám a tizedik századbeli kódexeket, mint az ujságot. Bocsásson meg és éljen boldogul. Aláírás.

A levelet átadtam Szebásztiánnak, szaladjon vele a városi levéltárba. Én pedig, miután cserepekre szakadt önérzetemet így valahogy összedrótoztam, pöffögye kivágtattam a város boltíves kapuján, ahol tegnap cammogó tehénlépésben vonultam be. (A kapu különben olyan, mint egy kitátott békaszáj.)

Nem volna értelme, ha olvasóimat nyári utam leírásával zaklatnám. Szakasztott olyan volt, mint minden ilyen út, amelyen várromok, benzínállomások, vízesések és gumidefektek váltakoznak.

Ott folytatom elbeszélésemet, mikor szeptember havában Budapesten összetalálkoztam az én tisztelt barátommal, dr. G. Zoltán egyetemi professzorral. Róla eszembe jutott Kindel Reinhold és az Oldericus-kódex. És eszembe jutott, hogy magammal hoztam a kézirat gépirásos másolatát. Vajjon megvan-e még? Vajjon hol van?

Némi keresés után megtaláltam az írásaim közt. Odaadtam G. Zoltánnak és ő olyan szíves volt, hogy hű magyar fordítást készített róla. A kódex ilyen szavakkal kezdődik:

„A mi Urunk Jézus Krisztus, aki az Atyával és Szentlélekkel együtt öröktől fogva vagy on és vele egyként egű, akinek kegyelmével tele van az ég és föld, aki egy élő léleknek sem akarja elkárhozását, hanem azt, hogy az igazságot megismerve, mindenik üdvözljön: elszomorodván és felháborodván az ország lakosainak számos gonoszságain, megengedte egy, az igaz Istent nem ismerő, elvetemült, vérszomjas pogány népnek, a magyaroknak, hogy pusztítva és öldökölve beszáguldozzák az országot, hogy a lakosságot öljék-vágják, az asszonynepet és gyermekeket rabszíjra fűzzék és ilyen módon hasznos bűnbánatra és lelkük megmentésére intsék a kereszténységet. Ezen gyászos alkalommal Liuterfredus nemes úrnak árvaleánya, Adua nevezetű keresztény szűz, sok más közrendű személlyel együtt az elvetemült pogányok

rabságába került, amiben azonban sokan az igazságos Isten megérdemelt büntetését látták, mivel ezen hajadon, megvetvén nemének szerény és jámbor szokásait, büszkeségében és kegyetlenségében versenyre kelt a férfiakkal...”

Itt abba kell hagynom, mert hiszen Kindel úr magának tartotta fenn a tudományos ismertetés jogát, én pedig nem akarok visszaélni bizalmával. A tanító úr azonban azt is mondta, hogy szépirodalmi feldolgozás ellen nem lenne kifogása. Tehát ehhez tartom magamat.

A továbbiakban nem Oldericus apátúr, hanem a magam nyelvén mondom el Liuterfred úr leányának, Aduának, történetét.

II.

ENÁK GYERMEKE

És láttunk ott óriásokat, Enák gyermekeit, mi pedig olyanoknak látsztunk az ő szemükben, mint a sáskák.

3. Mózes 13, 34.

Fenyegető, mélyhangú állati morgás hallatszott a sötétségben, Adua fölébredt álmából és fülelt. Megszokta, hogy éjjel is vigyázzon magára, mint az erdei vad. De ez baráti hang volt: Plútóé. A fekete, nagy szelindek ott alszik a tűzhely mellett. Biztosan farkassal álmodik.

— Plútó, ne morogj! — szólt bele a sötétségbe.

Ásítás hallatszott, majd ütemes kopogás a kőpadlón: Plútó a farkát csóválja. Azután csámcsogás, a kutya most a szügyét nyalja. A mult héten az erdőben szarvára kapta egy komisz vadbika.

Adua olyan hirtelen tud elmerülni az álomban, mint béka a tóban. De most megint felszínre csalja egy új hang. Az ő tornya olyan meredeken és magasan nyúlik bele a csillagos éjszakába, hogy itt egé-

szen mások az éjjeli neszek, mint lenn a völgyben. Valami jajszó hallatszik, mintha valaki fenn ülne a tetőn és időközönként azt mondaná: jaj nekem! Pedig ez csak a szélkakas. Olyankor szokott sírni, ha fúj a déli szél. Meglehet, hogy holnap eső lesz. Baj lenne, mert Adua délután el akar menni Szent Bonifácra, a céllövéshez.

De aztán új hangok süvöltöttek bele az éjszakába. Mintha valaki, vagy valami, szilaj lendülettel elcikázna a torony fölött. Messziről jön, ádáz jókedvvel, vastag hangon kezdi és vékonyan végzi: húj! Egyik a másik után, talán versenyt repülnek... Boszorkányvonulás? Éppen szombat éjjel van... Vagy inkább sárkányrepülés?

Hebegő, Adua egyik szolgálja, aki állandóan künn lakik az erdei kalyibában, esküszik reá, hogy a Vöröskő hasadékában sárkány lappang. Úgy is hívják azt a helyet, hogy Sárkánylyuk. De vannak-e még tüzet fúvó sárkányok? Nappal nem hisz bennük Adua, sötét éjszaka azonban néha igen.

Mult nyáron azzal jött Hebegő, hogy a vöröskői sárkány aligha meg nem kölykezett, mert éjszakánként vékonyhangú sivítást hallani az odujából... Hátha az anya most tanítja repülni a fiait? Szinte látta a kuvasznyi kölyköket, amint libasorban húznak el a torony fölött. Jóságos Isten, mi lesz itt a nyáron, ha az erdő megtelik sárkányokkal? Ki győzi azokat etetni? A leány a három kecskéjére gondolt...

Kinyújtotta kezét a sötétségben.

— Itt vagy, Plútó?

Forró kutyaorrot érzett a karja hajlásában és attól megnyugodott. A szelindek bátor és erős, egy harapással nyakát szegi a kanfarkasnak. Ha ráusztatja, az bizony neki megy a tüzet fúvó féregnek. A kölykével talán bírna is. Majd egyenként kell őket levadászni, mielőtt még megerősödnek...

A sárkányvadászatnak az lett a vége, hogy Adua megint mélyen elmerült az álomkútban. Reggelre kelve hamar felöltözött és megnyitotta a földszintre vezető csapóajtót, aztán leeresztette a létrát. Azt minden éjjel felhúzta az emeletre.

Lenn aludt a másik szolga, Púpos, a három kecskével. Aduának mindössze csak két cselédje van: Hebegő és Púpos. Az egyik künn lakik az erdőben; bivalyerejű legény, de lusta és hazug. Most, józan reggeli napfény mellett, a leány már azt is tudta, hogy az egész sárkányhistória Hebegő hazugsága. Azért eszelte ki, hogy ne járjanak utána az erdőbe. Ezért majd végigvág rajta!

Púpos szakács és kecskepásztor, főzni azonban nem tud, egyébként pedig olyan gyáva, hogy egyszer megszaladt egy borz elől. Míg élt Adua apjaura, a hatalmas Liuterfred, addig tele volt a ház szolgálkkal, akiket hadjárataiból hozott. Mikor azonban rajta vesztett a rhénusi portyázáson, szétszökdöstek az ép-kézlábú legények, ki Itáliába ment, ki Burgundiába katonának vagy haramiának, csak ez a két kenyérpusztító maradt Adua nyakán.

A leány leászott a létrán, Plútó óvatosan követte. Púpos főtt kását adott a kutyanak, amit az undorodva nyalogatott. A leány addig megivott egy

korsó kecsketejet. Azután kimentek a torony elé és lenéztek a völgybe.

Odalenn a városban megkondultak a harangok, ha rövid szünetet tartottak, akkor a kék messziségből idehallatszott a szentbonifáci harangok halk zsongása. Vasárnap van, de a lánynak eszébe se jut, hogy templomba menjen. Szent Bonifácon néha misét hallgat, ott címeres széke van a nemzetségének, mert a kolostort valamelyik régi Liuterfred építette, de a pláreni templomba bizony nem megy. Viszályban van a csiszlikekkel, de különben is utálja a város sötét és nyirkos síkatorait, ő csak a szélszagú szikláján és a gyantaszagú erdejében találja jól magát.

Egypár nyilat tett a tegezébe, a vállára akasztotta íját és kiment az erdőbe. Az erdőfal ott sötétlett mindjárt a tornya mögött. A szántóföldjeit elvette tőle a város — bár sülyyedne el házastúl, tornyostúl! — de az erdő még az övé.

Először a vízeséshez ment, ott levetkőzött, lerakta a holmiját egy gömbölyű nagy kőre. Legfelül a nyakláncát tette, egyetlen ékszerét. Vékony aranyláncon gömbölyűre faragott, sárga borostyánkő függ, a kőbe fekete kis darázs van beágyazva. A rovar szerencsétlenül járt még az őskorban, beleragadt a folyékony fenyőgyantába, az pedig sok ezer esztendő múltán kővé keményedett. A különös ékszernek bizonyos híre volt a környéken, az emberek megegyeztek abban, hogy nem keresztény szűz nyakába való, mert a bogár, fekete, szőrös kis testével, parányi szárnyas démonra emlékeztetett. Adua tudta, hogy ez csak döglött kis darázs, de szerette,

mert édesanyjától kapta és mert furcsa volt és mert senki másnak nem volt ilyen és mert suhan-cos kedve is telt a tökfejűek riasztgatásában.

Nevetve és prűszkölve vonaglott a vízéses taj-tékos sugara alatt. Ezt olykor még télen is meg-teszi, ha enged a fagy. Ő a hatalmas Liuterfred ne-velése. Apjaura, mivel nem volt fiúgyermek, rá-kapatta leányát a lovaglásra és fegyverforgatásra, a vadászataira is magával vitte. És ebben a finom, karsu leánytestben acélkemény inak feszültek.

Följebb, egypár száz lépésnyire a patak part-ján, nagy málnasövény volt, az most vöröspettyes volt az érő szemektől. Adua ott folytatta a reggeli-jét. Miközben a málnát szedte, hallotta, hogy a bo-kor túlsó oldalán is motoz valaki. Vigyázva szét-hajtott a gallyakat és ekkor farkasszemét nézett a másik málnaszedővel. Öreg barnamedve volt. Vidu-kind, Adua erdejének régi zsellére. Nem bánt az senkit, csak őt hagyják békén. Nem szereti a vért, becsületes munkával keresi meg mindennapi kenye-rét. Adua gyakran sokmázsás sziklákat talál, me-lyeket Vidukind félrehengerített, hogy kiszedjen aló-luk egy-két kis kukacot.

Ők ketten régóta ismerik egymást, ha össze-hozza őket a véletlen, akkor jóindulattal nézik egy-mást, de nem barátkoznak, mert Vidukind nem bizalmas természetű. Nevezetes, hogy Plutó, vala-hányszor a medvével találkozik, mindig úgy visel-kedik, mintha nem látná, bár a nyakán olyankor felborzolódik a szőr. Komoly ok nélkül nem óhaj-tott belekötni Vidukindbe.

Adua magára hagyta a vén remetét és a bükkösben nyitott vágásba ment. Onnan a pláreni pékek hordták a fát. Ez az egy városi céh békében és barátságban élt a földesurasággal, mert Aduának kellett a pékek pénze, azoknak pedig kellett a bükkfa, mivel azt tartották, hogy jóízű kenyeret csak bükkfaparázszen lehet sütni.

A péklegények maguk vágták a fát, ez ugyan Hebegő hivatala lett volna, de ő beérte a felügyelő tisztével, inkább megtoldotta valamivel az ölfát. Éppen nagy veszekedésben voltak egymással, természetesen a fa árán különböztek össze, de mikor a pláreniek meglátták Aduát, elhallgattak és megfizették, ami járt.

A leány aztán az ő könnyű és hosszú fiúlépéseivel a Püspöksüveg felé került. Így nevezték az egyik erdős hegyet, egy furcsa alakú gránitszikla miatt, mely az ormán ágaskodott.

Egyszerre valami fekete szörpamacs repült le a fáról, egyenesen Adua vállára. Koromfekete bundájú, csillogószemű kis mókusz volt.

— Ni lám, Ubi, te hogy kerülsz ide?

Ubi az elmúlt telet Liuterfred tornyában töltötte, hóolvadáskor azonban kikéredzkodott megint az erdőbe, családot alapítani. Ügylátszik, ezúttal nem volt fontosabb dolga, mert Adua vállán ülve, elkísérte erdei útján.

A leány a ritka lények közé tartozott, akik titkos erővel vonzzák magukhoz az állatokat. Valahogyan fel tudta bennük kelteni emlékét az ősrégi barátságának, mely a paradicsomi időkben volt em-

ber és állat közt. Ha kimászott a toronytetőre, akkor a fecskék és csókák megrohanták és ellepték a karját meg a vállát, pedig nem etette őket, hiszen a fecske csak repülő eleség után kap.

Ha leült az ér partjára és brekegni kezdett: békák és siklók kimásztak a vízből és a lába elé csődültek. Egyszer az erdőben egy őzsutát rá tudott beszélni, hogy elkísérje a tornyáig. Az állat csak akkor maradt el, mikor idegen emberi hangot hallott. Bizonyos, hogy az erdő vadjai közelebb voltak hozzá, mint a pláreni mészárosok és vargák.

Plutó egyszerre morogni kezdett. Ember lappang a bozótban! Egy gyanakvó szempár, egy fakó férfiarc bukkan ki a lomb közül. A leány rögtön megismerte Herimánt, a városbíró.

Szélesvállu, zömök, kurtanyakú férfi volt; szőke csigákba göndörödő, gypjas hajával, széles, tömpe orrával és duzzadt szájával olyan volt, mint egy sárga néger. Adua senkit sem kedvelt a városi emberek közül, ettől a Herimántól azonban, aki elütötte apai örökségétől, úgy undorodott, mint egy óriássá puffedt keresztespóktól.

Ubi haragosan pöfögött és hirtelen feliramodott egy fenyőfa tetejére. A városbíró utána nézett és komoran bólintott a fejével.

— Ügylátszik, a fekete kis szörnyeteg nem szereti a keresztény embereket!

— Miért volna Ubi szörnyeteg? — csodálkozott Adua.

— Hogy kiféle és miféle, azt te jobban tudod, mint én. A rendes mókus rőt, ez pedig fekete. Utánad

fut, a válladra ül és megérti a beszédet. Ilyenekhez én nem értek és nem is akarok érteni.

Ahányszor a leány találkozott ezzel az emberrel, mindig erősen megfogadta magában, hogy néma megvetéssel fogja sujtani. De a forró vére elragadta és minden találkozásuk szócsatává fajult.

Ezúttal sem bírt a nyelvével, hanem gúnyosan mondta:

— Lehet, hogy Ubi nem is mókus, hanem Belzebub inasa. Talán hírt hozott a kénköves pokolból. Azt ujságolta, hogy odalenn már fűtik az üstöt a pláreni városbírónak.

— Hogy melyikünk fog tűzben égni, azt nem a sátán, hanem másvalaki fogja elhatározni! — mondta Herimán sötét arccal.

— Vigyázz a nyelvedre, városbíró, ebben az erdőben én vagyok a földessasszony! És ha előszólitom a csatlósaimat...

— Te nem a csatlósaidban bízol, akik nincsenek, hanem a lidércláncban, mely a nyakadban függ. De rajtam nem fog semmiféle varázslat, én Jézus nevével járok!

— Ne vedd a nyelvedre az Úr nevét, mert te azok közül való vagy, akiket ő korbáccsal vert ki a templom előcsarnokából.

— Azok közül való vagyok, akik nem tartanak cimboraságot bűbájosokkal és istentagadókkal!

— Ha boszorkány volnék, tudod mit tennék? Szamárfejet varázsolnék a válladra és te aztán hordhatnád a pékeknek a bükkfát!

— Hordanám ám a te máglyádra!

Adua mérges volt, mint a vadmacska; egy szót mondott Plutónak és az fenyegetően kimutatta Herimánnak hófehér erős fogait... A városbíró megértette, hogy nem ajánlatos folytatnia a nyelvelést; ez a vakmerő vászonnép sokmindenre képes. Hirtelen sarkon fordult és szó nélkül lefelé dőcögött a lejtőn.

Egyszerre gúnyos számárordítást hallott a háta mögött. A szép leány, megfélekedzvéen szépségéről és leányváltáról, úgy ugrándozott odafenn, mint a bakkecske és úgy ordított, mint a molnár csacsija. Herimán keresztet vetett magára és szaporázta lépéseit. Mikor már a sziklák között járt, a visszhang fölkapta és megsokasította a hangokat, mintha egész számaresorda kiáltozna a városbíró után.

De aztán hirtelen csend lett az erdőben. Adua észbekapott és elszégyelte magát. Mérgében sirva mormogta:

— Hát kettőnk közül mégis én vagyok a nagyobb számár!

THE JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
Vol. 34, Part 1, 1904
CONTENTS

THE JOURNAL OF THE ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE Vol. 34, Part 1, 1904 CONTENTS	THE JOURNAL OF THE ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE Vol. 34, Part 1, 1904 CONTENTS
--	--

THE JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
Vol. 34, Part 1, 1904
CONTENTS

III.

A BOSZORKÁNY-AMULETT

Aznap délben átment a Szent Bonifác-apátságba. Egy óráig kellett gyalogolnia, míg elérte a magányos dombot, melyen a monostor épült. Erős ház volt, tornyos kapuval, kőkerítéssel.

Míg itthon volt Oldericus apát, a leány gyakrabban mutatkozott a kolostori templomban, mert valamikor az apátúr keresztelte meg. Oldericus megbecsülte Liuterfred vérét és mikor a pláreniek szemetetettek az árvaleány erdejére, ő parancsolta vissza Herimánt. De a tavasszal Rómába zárándokolt az apát, azóta Adua megint magára maradt és a városi polgárság erősen acsarkodott ellene.

Szent Bonifácon búcsú volt és sok nép gyülekezett a várfal alá, a köves réten. A búcsújárók reggel elvégezték ájtatosságukat és délután jó lelkiismerettel nekiláthattak a mulatozásnak. Az árussátrak és lacikonyhák körül zene cincogott és kapatos emberek gajdoltak. A sokadalomban kettesével jártak az apátsági katonák, hogy fékentartsák a garázdákat.

A főkapu mellett a várfal tövében két céltáblát

állítottak. A szentbonifáci lövészversenyek híresek voltak és búcsú napján az egész Illóvölgyből idegyülekeztek a legények. Vadászok, facér katonák, mordpofájú ismeretlenek, akik Isten tudná, miféle vadra lődöztek az országutakon. De a városi polgárfjak közül is jöttek néhányan, hogy kipróbálják nyilazó tudományukat.

Mikor Adua megjelent a tömegben, ijással a vállán, sokan vigyorogva fordultak utána. Fegyveres fehérnép nem tartozott a mindennapi látnivalók közé. A leány kissé bizonytalanul járt a tömegben, bár az volt az érzése, hogy itt nem ismeri senki. Furesa, de való: ahol sok ember volt együtt, ott ő hullaszagot érzett.

A versenyt a kolostor ispánja intézte, egy ravasz szemű, vidám képű kis öregember. Kecskelábú asztal mellett ült, az asztalon voltak a versenydíjak: kések, övek, ezüst karikák és, mint főjutalom, egy vég finom, szaracén vászon.

Most éppen a vászon került sorra. Aki befizetett egy ezüstpénzt, háromszor lőhetett. Az ispán egy ónpohárban rázta a pénzt és éneklő hangon kiáltotta: Aki fizet, lőhet, aki lő, nyerhet!

Adua egy ideig kíváncsian nézte a versenyzőket. Nem voltak valami híres íjasok, a legjobb még egy vörössapkás legény volt, egy világosszőke, kondorhajú, kis pöfeteg, aki a széles vállával és rövid nyakával kellemetlen módon emlékeztette a pláreni városbíróra. A vörössapkásnak három közül két találatja volt.

— Leány is versenyezhet? — kérdezte Adua az ispántól.

— Hogyne, lelkem, csak ide az ezüstpénzzel! És ha lefőzöd ezeket a nagyszájú orvvadászokat, akkor megiszom az egészségedre egy korsó rhénusit.

Sokáig célzott, lehúnyva a félszemét és keményen összeszorítva a száját. Találat volt! Általános elképedés. Másodszor is lőtt és újra talált. Az emberek kacagtak és rikoltoztak. Tetszett nekik, hogy egy kis vászoncseléd viszi el a díjat a rezesképű kocsmahősök elől. Harmadszor is talált.

Az ispán odaszólt a vörössapkás legénynek:

— Gyere, te híres, vedd le a plundrádat és kérd el ettől a szép lánytól a szoknyáját, mert bizony mondom, ő különb legény, mint te!

A legény elfintorította az arcát.

— Én szívesen állok ki akárki fiával, legyen hím vagy nőtény, de a versenynek becsületesnek kell lennie!

— Butákat beszélsz, flam, soha még nyilvessző nem talált bele becsületesebben a célba, mint ez a három!

Azonban a vörössapkás, aki az imént már biztosra vette a jutalmat, nem bírta a mérgével. Azt mondta:

— Előbb vesse le nyakából azt a láncot, majd akkor beszéljünk becsületről!

— Mi bajod a láncokkal? — csattant fel Adua.

— Ha mered, mutasd meg ennek a keresztény népnek, mi van a lánc végében.

A tömeg felé fordult és hangosan kiáltotta:

— Ajándék van a lánc végében, amit valami fekete gavallérjától kapott a leányasszony, szombat éjszakán. Tudom én, kiféle ez!

— Én is tudom, kiféle vagy te! — mondta Adua. — Anyámasszony katonája, este a guzsalyosban ülsz és szepegve hallgatod, mit kárálnak a vénasszonyok bűbajosokról és hazajáró lelkekről. Egy fehér lepedővel téged ki lehet kergetni a világból!

A tömeg nyerített a jókedvtől. De közbesivített egy női hang:

— Ne hagyd magad, Kunc! Tépd le nyakából a boszorkányláncot!

A legény habozott, tétován nyujtotta kezét Adua felé. Az azonban keményen ráhúzott az íjával. A haragtól rekedten mondta:

— Ha hozzám nyúlsz, kitörök a nyakad!

A vörössapkás megszeppenve eresztette le a kezét.

— Hát csak vidd el a vásznat, — morogta, — nem viszed messzire, már rakják neked a máglyát!

Adua fölkapta az asztalról a nyereséget, vállára vetette és szó nélkül elment. Az emberek habozva utat nyitottak neki. Nem igen tudták, mit gondoljanak az esetről. Hiszen gyanúsnek elég gyanús volt, hogy egy fiatal leány ügyesebben bánik a fegyverrel, mint ez a sok viharvert martalóc. Lehet, hogy csakugyan valami éjjéli praktika lappang a dologban.

Néhányan a hátrább állók közül méltatlankodtak, hogy bíró elé vele, tegyen próbát a bíró előtt! De az apátsági katonák miatt, akik kopjanyéllel osztják az igazságot, nem lett belőle komolyabb zavar.

Máskor úgy tudott aludni, mint a pele, de ezen az éjszakán sokáig maradt ébren Adua. Végiggon-dolta mindazt, ami aznap történt vele és nagy keserűség fojtogatta. Mit mondott a városbíró és mit a vörössapkás? És a búcsús nép, hogy káromgott és üvöltött reá! Úgy jár ő a világban, mint macska a kutyák közt. Csupa ellenség! Az emberek vagy gyűlölik, vagy félnek tőle, de nincs egy sem, aki melléje állana. Csak az állatok, igen, az állatok kedvesek és jók hozzá.

Egyszerre nagyon elhagyottnak érezte magát. Rettenetesen elhagyottnak. Így lesz ez mindig? Egyedül fog járni, dacosan védekezve a sanda pillantások, a mérges szavak nyílzápora ellen? Pedig ha azok tudnák, mennyi gyöngédség, mennyi lágy-ság, mennyi forró vágyakozás él benne!

Bizony jó lenne, ha valaki mellette állana. Egy férfi... Minden kis szolgálonak van vala-kije... Gondolataiban sorra vette az ifjú embereket, akikről tudott — nem, azok közül egyik sem kellene neki! Sem a testének, sem a lelkének. A pláreniek varangyemberek. Puhák, szennyesek és gyávák. A nemes urak pedig, künn a falvakban, túl-táplált tenyészvikák. Vadak, babonások és hiúk. Hiúk az őrzöngésig!

Ahány férfit ismer, az mind útalatos. A gondo-lat, hogy valamelyik megölelné, gyomorémelygést okozott neki. Pedig kell valakinek lennie, egynek, akire ő vár! Akinék ő engedelmeskedni tudna... Ó, de édes is lenne: engedelmeskedni! Akihez

hozzábújna, hogy ne legyen olyan kétségbeejtően egyedül.

Kísértésben volt, hogy feltaszítsa a deszkaablakot és messzire érő hangon belesikoltson az éjszakába:

— Ádám, hol vagy?

A rendesnél későbbben kelt és sietett a vízeséshez, megfürödni. Plutót elküldte az erdőbe, fogjon magának valami négy lábú reggelit.

Miközben két tenyerével hánnya magára a hideg vizet, hirtelen egy pirossapkás alakot látott a lomb közt surranni... Ki ez? Hogy merészel ez? A pirossapkás egészen közel jött, majd hirtelen elugrott. Adua csak akkor értette meg, mi történt, mikor az már eltűnt megint a bozótban.

Az történt, hogy fölkapta Adua ruhájáról a borostyánköves láncot és eliramodott vele. Most már azt is tudta a leány, ki volt a pirossapkás: az ő szentbonifáci ellenfele! A gazember jól kitervezte a dolgát: akkor követte el, mikor Adua képtelen volt minden védekezésre.

A szegyéntől, a haragtól, az undortól reszketve, kapkodta magára a ruháját. Ekkor hirtelen előtte állott Plutó.

— Plutó! Hamar, Plutó! Fuss utána! Fogd meg a gazembert!

A kutya szimatolni kezdett a bozótban, majd fölvette a nyomot és földreeresztett orral a tolvaj után vágtatott.

Adua már fölöltözött. Leült a gömbölyű sziklára; nagyon fáradtnak érezte magát; a szíve fájt. Egy-

szerre valami förtelmes, rekedten rikácsoló ordítást hallott a távolból... Emberi hang! Semmi kétség: a tolvaj kiáltott! Plutó utolérte! De vajjon mi történt ember és kutya közt? A kiáltás a halálfélelem hangja volt...

Elindult a sziklák irányában. Meglátta a kutyát. Mozdulatlanul állott a magaslat partján és mereven lenézett a szakadékba, közben idegesen mozgatta a farkát. Ott lenn, közvetlenül a sziklafal tövében, százezer mélységben állnak a város szélső házai.

Adua előrehajolt és maga is lenézett: a fal közepén, borókabokrok közt, piros sapkát mozgatott a reggeli szél...

— Leesett! — mondta magában. — A szerencsétlen leesett a szikláról!

Úgy lehetett, hogy megijedt a fekete nagy állattól, talán azt hitte, a boszorkány küldi üldözésére a pokol kutyáját, — vad rémületében irányt tévesztett és nekirohant a szakadéknak.

Oldericus apát följegyezte krónikájában azt a különös dolgot, hogy a szerencsétlen Pláren legszélsőbb házának udvarába zuhant, az pedig éppen apai házának udvara volt! A ház Herimán városbíróé volt, az udvaron fekvő, összetört holttest pedig Herimán fiaé, hét közül a legnagyobbiké. Midőn a háziak a nagy puffanásra kiszaladtak a hátsó nagy udvarba, ott találták a halott legényt, merev kezében még akkor is Adua nyakláncát fogta.

Hideg rémület söpört végig a város utcáin. A lidércelánc a halott kezében mindent elárult. Ez a liuterfredi boszorkány bosszúja! A derék fiú meg

akarta törni a leány erejét, hogy ne árthasson a kereszténységnek, de nyomorultul rajtavesztett. Hiszen tegnap megfenyegette a leány — többen is hallották, — hogy nyakát töri! És Kunnak a zuhanástól csakugyan kitört a nyaka. Az pedig, hogy a holttestet éppen a szülei ház udvarába dobták, Herimánnak szóló gyalázatos gúny... Miféle szörnyű ereje van a leánynak?

— Csak volt ereje! — hörögte, fogát csikorgatva, a városbíró. — Csak volt a gyalázatosnak, de ezzel a láncsal együtt elvesztette!

IV.

LIUTERFRED TORNYA

Azokban a zavaros években, mikor a birodalom koronáját árnyékkirályok kapdosták ki egymás erőtlén kezéből és mikor országszerte az volt a jel-szó: aki birja, marja! — a Liuterfred-nemzetség nagy hatalmat és gazdagságot harácsolt össze. Vitéz, farkaséhségű, furfangos és arcátlan urak voltak, a vér-ontáshoz és esküszegéshez egyformán jól értettek és Adua nagyapja korában az egész Illó-völgyben nem akadt már senki, aki szembe mert volna velük szállni. A paraszt nekik szántott, nekik katonáskodott.

Az öreg úrnak zokon esett, hogy Pláren városa nem akar neki behódolni; a polgárság függetlenségi törekvéseiben ő rút visszaélést és a nemesi jogok kigúnyolását látta. Mivel azonban erőszakkal nem tudott betörni a jól körülfalazott városba, martaló-caival hajtóvadászatot indított minden polgár ellen, aki kimerészkedett a város kapuján.

A Tanács végre megelégette az örökös zaklatást és egyezsége lépett vele. Ezentúl valami évdíjat

fizettek neki, melyet Liuterfred hűbéradónak, a polgárok azonban baráti ajándéknak neveztek. Azonkívül minden pláreni embernek, ha a városon kívül találkozott a földesúrral, le kellett előtte térdepelnie. A polgárok térdeltek, de a városukba nem eresztették be.

I. Liuterfred fia, II. Liuterfred, Adua apja, akit kortársai a hatalmasnak neveztek, szűknek találta a honi Illó-völgyet és mint zsoldosvezér Hugó burgundi király szolgálatába szegődött. Annyi szerencsével irtotta a király nagyszámú ellenségeit, hogy végül a burgundok mélyebben megsüvegezték, mint a királyukat.

Nem lehet csodálni, hogy az az ötlete támadt, maga fog Hugó úr királyi székébe ülni. A terv szerint, melynek később minden részlete napvilágra került, nem szándékozott megöletni a királyt, csak meg akarta vakíttatni. A nagy zsoldoslázadás alkalmával azonban kiderült, hogy Hugó király nem olyan pipogya ember, mint sokan hitték. Egy érviharos éjszaka után, midőn a király hívei bekerítették és halomra vágták a lázadókat, a hatalmas Liuterfred egerutat vett és kifutott Burgundiából.

Hosszú távollét után újra megjelent pláreni tornyában, ezúttal pénz és barátok nélkül, kopottn és megalázottan, dühösen és jóformán egy szál ruhában. A polgárok rögtön észbe kaptak és beszűntették az adófizetést, sőt nem is akartak többé térdet hajtani a lezüllött földesúr előtt. (Valamennyi vesztesége közül talán ez fájt neki leginkább.)

Ezentúl kisebb kalandokra adta magát. Féltucat

martalóccal róttá az országutakat és vámot szedett a kalmároktól. Minden módon pénzt akart szerezni, hogy újabb zsoldoshadsereget toborozzon és előlről kezdje derékban tört pályáját. Bízott benne, hogy még egyszer felküzdheti magát oda, ahonnan a „háládatlan“ Hugó király letaszította.

Egy éjszakai lovaglásáról egyszer egy vakítóan szép nőt hozott haza a tornyába. Drága selyemköntöst viselt, fehér öszvérenek aranyos volt a szerszáma. Egy néma fekete rabszolga is jött vele. Senki sem tudta, miféle rózsabokorban termett ez a szépség. Némelyek azt híresztelték, hogy szárácén királyleány, mások azzal gyanúsították, hogy közönséges erdei tündér. Három évig maradt a toronyban. Ő lett Adua édesanyja.

Liuterfred jó ideig csendesen megült szomorú, szép asszonya mellett, de a gyermek születése után újra pezsegni kezdett a kalandorvére és kihajtotta a kék messzeségbe. Egy nap aztán a világszép asszony eltűnt. Liuterfred akkor éppen túljárt az Alpokon. Az asszony megcsókolta a kisleányát — Adua akkor kétéves volt — nyakába akasztotta a borostyánköves amulettet, sírva felült a fehér öszvére és a néger szolgájával úgy elment, hogy azóta se hallották hírét. A pláreniek azt mondták, most már egészen biztos, hogy tündér volt.

Aduának nem lévén anyja, Liuterfred maga vette kezébe a nevelését. Hogy milyen eredménnyel, azt már láttuk. A földesúr büszke volt a gyermekére, aki olyan csodálatos ügyességgel bánt az íjjal.

Évek multak és Liuterfred, akit már csak gúny-

ból neveztek hatalmasnak, mert bizony igen lecsúszott, egy holdvilágos éjjel katonahalált szenvedett egy országúti ütközetben, melyet metisi vásáros kalmárokkal vívott. Adua tizenötéves volt, mikor két szolgájával, Púpossal és Hebegővel, árván maradt a tornyában.

A pláreniek most már elérkezettnek látták az időt, hogy leszámoljanak a földesurasággal. Amint híre ment Liuterfred halálának, a szomszéd nemesek különböző jogcímeken elfoglalták a falvait és megosztóztak a jobbágyain, a város pedig elragadta a maradék-szántóföldeket, de elvette volna Adua erdőségeit is, ha a szentbonifáci apátúr védelmére nem kel az árvának.

Elmult ősszel azonban Oldericus úr Rómába zarándokolt, azóta sem adott magáról életjelt, és a pláreniek, abban a reményben, hogy útközben szerencsétlenül járt, megint sokat emlegették az erdőket. Sőt Herimán azt vitatta, hogy a városnak mindenképen meg kell szállnia a Liuterfred-tornyot. Egy gyöngé leány és egy púpos szolga ma a torony helyőrsége, bármelyik éjszakán megeshetik, hogy idegen martalócok fészkelik be magukat a város fölött, akkor aztán Pláren lesz a fejős tehenük és gyapjút adó birkájuk.

Herimán szerint a városnak isteni és emberi törvények szerint is joga van a toronyhoz. Liuterfred sohasem esküdött meg Adua édesanyjával, a leány fattyúgyermek, apjaura halálával magva szakadt a nemzetségnek, a torony tehát gazdátlan jószágnek tekintendő.

Ha a városhíró ilyeneket beszélt, akkor kivörösödött a polgárok füle a lelkesedéstől. De volt Herimánnak egy még erősebb, minden ellenkezést elsőpró argumentuma. Újabban mindinkább szaporodtak a gyanújelek, hogy a leányasszony magányos tornyában éjjeli rémekkel barátkozik és ártó mesterséget folytat. Törvény szerint pedig a bűbájosok avagy boszorkányok nemcsak életüktől, hanem minden földi javuktól is megfosztandók. Arról volna csak szó, hogy Aduát bíróság elé állítsák, akkor Pláren városának igazsága olyan tisztán ki fog sütni, mint a napfény.

A dolgot azonban nem szabad elhamarkodni, mert igaz ugyan, hogy Oldericus apát távol van, de annál közelebb van a horsdali gróf. Mérhetetlen gazdag úr és újabban mind nagyobb szerepet kezd vinni az Illó-völgyben. Láthatóan azon mesterkedik, hogy családi birodalmat hasítson ki magának az országból. Inkább fűfanggal, mint erőszakkal terjeszkedik és csakugyan sikerült már behálóznia messzi vidékeket. Sok helyütt vannak nyílt hívei és titkos szolgálói, még Pláren városában is.

Tudvalevő dolog, hogy a gróf mindenekelőtt a földesúri nemzetségeket iparkodik magához édesgetni. Mert hiszen olyan kérdésekben, ahol hatalomról és uralkodásról van szó, úgy sem számít a polgári rend. A nemesség, főleg a gazdagabbja, a fogát vicsorítja a grófra, bár az valósággal keresi az alkalmat, hogy az úri jogok előharcosaként szerepelhessen. Ha már most Adua és a város között összeköttetésre kerül a sor, könnyen megeshetik, hogy

Horsdal egész hatalmával a leány pártjára áll. Nem mintha sokat törődnek az árvák és gyöngék védelmével, — ő maga két faluját ragadta el Aduának! — hanem, mert tudja, hogy aki orron üti a pláreni csiszliket, az mindig számíthat az illovölgyi urak elismerésére.

Nagy körültekintéssel kell tehát eljárni; Horsdal előzetes hozzájárulása nélkül semmiképen sem szabad hozzányúlni a leány életéhez, vagy vagyonához.

Herimán mindezeket otthon gondolta el, egyedül ülve a sötét szobában, miközben a szomszédból áthallatszott a Kunc-fiú halálát sirató asszonyok jajgatása. A városbíró szíve tele volt ádáz gyűlölettel és bős bosszúvággal; nem is lesz jó napja mindaddig, míg a kínpadon nem látja vonaglan a liuterfredi boszorkány átkozott testét és míg a máglya felcsapó lángjából nem hallja vad sikoltozását; de ő városi polgár, az ő fajtája mindig óvatosan lapult meg a hatalmas küzdőfelek lába mellett és megtanulta, hogy akkor engedjen csak szabad folyást a gyűlöletének, ha veszedelem nélkül teheti.

Először tisztába kell jönni a gróffal!

V.

NAGYURAK A VÁROSBAN

A jó szerencse úgy akarta, hogy a horsdali gróf a közeli napok egyikén maga jött el Pláren városába. Országos ügyek megbeszélése céljából oda hívta az illóvölgyi nemes urakat. Hírét vette ugyanis, hogy a pogány magyarok készülnek betörni az országba és a közös védekezés megszervezése jó alkalomnak látszott, hogy növelje személyes tekintélyét.

A polgárok nem örültek a látogatásnak, de a vendégjog megtagadásával nem mertek felbőszíteni annyi hatalmas és erőszakos embert.

A gróf harminc úrnak küldött meghívást, de csak tizenhatan jöttek. Nem igen kedvelték a horsdaltit. Akik jöttek, egyenként érkeztek, nagy trombitálással vonultak be a városkapun, a legszegényebbje is öt-hat lóval. Elsőnek a szentbonifáci perjel, harminc lovaskatona kíséretében. Utána az öreg Vidó, talpig vasban, bár volt vagy nyolevan esztendő. Azután a bikaerejű Hajdebrand, aki csupa legénykedésből öldösött idegent és jóbarátot. Eljött

a szép Everard is, ő prémes aranyköntöst viselt a páncéling fölött.

A város, miután már beleharapott a savanyú almába, igen kitett magáért. A városházát virágfüzerek és szőnyegek ékesítették, a legszebb leányok ünneplőbe öltöztek és ezüst korsókból itatták a vendégeket. A nemes urak igen nézték a polgárnőket, de még inkább az ezüst kancsókat, magukban pedig úgy vélekedtek, hogy szemérmertlenség ezektől a senkifaitól, hogy ilyen drágaságokkal kérkednek.

Herimán városbíró hajadonfőtt fogadta őket, a gróf előtt kétrét görnyedt, óvatosságból azonban a céhházakban készen tartotta a fegyveres mesterelegényeket.

A gyülekezés a városház tanácstermében volt. Az urak a gazdag polgároktól kölcsön adott karosszékeken ültek, Herimán is leült, de ekkor keményen rászólt a szép Everard, mondván, tűrhetetlen az, hogy a borjúnyszók és foltozó vargák bírása lemerészel ülni ilyen társaságban, mintha ő is nemes és szabad úr volna. Herimán a békesség kedvéért rögtön fölkelt és állva hallgatta végig a tanácskozást.

A gróf szólalt fel elsőnek. Hórihorgas, száraz, uzsorásképzű férfi volt. A bőrét sötétbarnára cserezte a nap és a szél. Azt mondta, biztos értesülése szerint a magyarok, az átkozott pogányok, az Illóvidék ellen készülődnek. Agostában elfogtak egy karantán embert, az a kínpadon bevallotta, hogy ő a magyarok fűrkészője. Azt mondta, még a nyáron rajtunk lesz-

nek. A híradást megerősítette egy papi ember, az sokáig volt pogányok rabságában és nemrégiben vált-ságdíj fejében bocsátották szabadon. Ő is bizonyította, hogy hamarosan itt lesz az ellenség.

A gróf még tovább akart beszélni, de Hajdebrand úr a szavába vágott.

— Hát csak jöjjenek a pogányok, legalább lesz bő prédánk, mert úgy hallom, jó lovaik és szép fegyverek vannak!

Megszólalt ekkor a perjel úr:

— A magyarok fölprédálták már az egész Duna-vidéket, de arról nem hallottunk, hogy rajtuk valaki prédát nyert volna.

Hajdebrand megvetően legyintett.

— A dunavidékiek arról híresek, hogy gyávák és kontárok a fegyverforgatásban. Jöjjenek ide a pogányok és mi majd megtanítjuk őket, mire jó a kopjavas.

A gróf azon volt, hogy visszaterelje a tanácskozást rendes medrébe.

— Magam is azt hiszem, a pogányok még nem mérték össze a fegyverüket olyan vitézekkel, amilyenek az Illóvölgyben teremnek. Ne feledjük azonban, hogy ezúttal igen ravasz ellenséggel lesz dolgunk, azért szükséges, hogy a vitézségünket megtoldjuk okossággal. Tudvalevő, hogy a pogányok főleg annak köszönhetik győzelmeiket, hogy hadjárataikat egyetlen ember intézi, a többi vakon engedelmeskedik a vezérnek. A keresztény táborban mindenki a maga feje után indul és ahány kopja

van, annyi a vezér is. Szükséges tehát, hogy mi is közös fővezér alatt harcoljunk.

— Kibujt a szög a zsákból! — rikoltotta Hajdebrand. — Valakinek kedve szottyant, hogy minket, szabad vitézeket, csatlósokként besorozzon a saját seregébe! Hát én ebből nem kérek, én vagy a magam zászlója alatt harcolok, vagy egyáltalában nem vonulok ki.

A perjel úgy látta, hogy itt szükség lesz az ő tapintatos közbelépésére.

— Tekintettel a nagy veszedelemre... — kezdte.

Nem beszélhetett azonban, Hajdebrand az asztalra csapott és azt mondta:

— A veszedelem csak annak nagy, akinek kicsi a bátorsága! Én egyáltalában vitézhez nem illő dolognak tartom, hogy az emberek összeröffenek az ellenség előtt, mint mennydörgéskor a disznókondá. Igazi vitéz egyedül jár és egyedül harcol, mint az oroszlán.

— Szóval, — kiáltotta most már indulatosan a gróf, — mi is úgy fogunk járni, mint a többi keresztények, akikkel a magyarok eddig megütköztek: egyenként el fognak minket nyomni.

— Inkább oroszlánként meghalni, mint csordaállatként élni! — kiáltotta Hajdebrand.

Néhányan a fiatalabb urak közül tetszéssel fogadták bátor szavait. A perjel azonban úgy gondolta, hogy amíg ez a nagyszájú vasgyúró viszi itt a szót, addig semmi okosat nem lehet végezni. Meg-

próbálta tehát, hogy a gróf kedvéért szépszerével kiugrassa innen.

— Ha te, vitéz uram, annyira kedveled az orosz-lán magányát, akkor csodálom, hogy ilyen nagy társaságban vesztegeted az idődet...

A vitéz vasvilla-szemmel nézte a papot.

— Azt akarod mondani, hogy nem vagyok méltó ehhez a társasághoz?

— A világért sem, inkább mi nem vagyunk hozzád valók...

Hajdebrand kirúgta maga alól a széket.

— Ha volna itt valaki, aki azt állítaná, hogy van a birodalomban olyan társaság, amelynek én nem lehetnék méltó tagja, annak be fogom bizonyítani, hogy hazudik! Bebizonyítom karddal, kopjával vagy szekercével, ahogyan tetszik! És ha tízen vagytok, helyt állok mind a tízeteknek egyszerre!

Egy ideig még várt, körbe járatván vérben forgó szemét, azután hirtelen elrohant, úgy bevágván maga után az ajtót, hogy a falról csak úgy hullott a vakolat.

Kínos szünet támadt. Elsőnek a szép Everard szólalt meg:

— Nem tudom, — mondta, — hogyan is leszünk azokkal a pogányokkal? Úgy hírlík, hogy harc közben nem tartják be a vitézi szabályokat. Nem küldenek hírnököt az ellenséghez, kihívás nélkül támadnak, néha alvó éjjel is megrohanják a tábort, ami hitszegés és gyávaság. Nem vagyok benne bizonyos,

nemes ember bemocskolhatja-e a fegyverét az ő vérével?

A perjel, mint a társaság legtudósabb tagja, megnyugtatta Everard urat, hogy a magyarok elvetemült pogányok és a hitetlenek irtását a szent-egyház minden keresztény vitéz kötelességévé teszi.

A gróf már igen türelmetlen volt. Hogy hamar végezzen, azt mondta: ha nincs ellentmondás, akkor kimondja a határozatot: az urak egyesíteni fogják erejüket a pogányok ellen.

Senki sem mondott ellen, mert mindenki kíváncsi volt, ki lesz a fővezér.

Egy Lambert nevű úr, aki két évvel ezelőtt a bodeni tó mellett részt vett egy magyar csatában, ahonnan csak kevesedmagával menekült meg, figyelmeztette a vitézeket, hogy a fővezéri tisztelet csak olyan vitéz tudná kellően betölteni, aki már farkasszemmel nézett a pogánnyal és ismeri furfangos levetéseit és egyéb cselfogásait.

A gróf ekkor pecsétes írást vett ki a tarsolyából és megkérte a perjelt, olvasná fel. Királyi parancs volt, mely fegyverbe hívja az Illóvölgyet és a horsdali grófot teszi meg a sereg főparancsnokává.

Az urak meghökkenve néztek össze, igen furcsának találták, hogy valaki, egy király vagy akárki, parancsot küld nekik. Az általános elképedésnek Lambert úr adott kifejezést:

— Tisztelet, becsület a király úrnak, de ha annyi hatalma van, hogy fővezért tud fölnék tenni, akkor talán annyi is lesz neki, hogy sereget állítson

a fővezér mögé. Vagy talán elég lesz, ha a gróf úr fölmutatja az ellenségnek ezt a pecsétes levelet, attól bizonyára ész nélkül meg fog szaladni.

Lambert úr ezek után búcsú nélkül elment. A gróf jobbnak látta, hogy ne vegyen tudomást a lovag felségsértő kiszólásáról, hanem csökönyösen haladt tovább a maga kijelölt útján, most már egyenkint kivallatván az urakat, ki hány lovat állít az illovölgyi seregbe.

Egyszerre nagy elkedvetlenedés támadt a társaságban. A perjel, akire pedig Horsdal mint jóbarátjára számított, azt mondta, katonákat egyáltalában nem adhat, azokra szükség lesz, hogy megvédjék az apátság megbecsülhetetlen értékű szent ereklyéit, e helyett felajánlotta, hogy a monostorbeliek imádkozni fognak a keresztény sereg győzelméért.

Öreg Vidó úr, a leggazdagabb birtokosok egyike, sírángozó hangon panaszolta, hogy ha kétszer annyi embere lenne, akkor is kevés volna a termés betakarítására, pedig nem lehet megengedni, hogy az élet künn rothadjon a földeken.

A többiek mélységesen hallgattak. Magukban azzal gyanúsították a grófot, hogy az ő hadi népükkel a saját birtokait akarja biztosítani a rablók ellen. De hiszen nem is tudni, jönnek-e egyáltalában a magyarok, ha mégis jönnek, akkor az urak nem a gróf falvait, hanem a saját házukat fogják védeni.

Egyikük szemébe mondta Horsdálnak, ő nem is tartja olyan nagynak a pogány veszedelmet. Tavalý Metisben látott egy magyar rabot, az bizony

hitvány kis ember volt, ő a csupasz öklével is le tudta volna ütni. Ha a többiek is csak ilyenek, akkor kár erre a potomságra annyi szót vesztegetni.

Voltak azonban a gyülekezetben a grófnak személyes hívei is. Azok az utolsó szálíg fölajánlották minden emberüket. Ki négyet, ki ötöt. Mert a gróf hívei mind szegény vitézek voltak, az ő segítségükben több volt a tisztesség, mint a haszon.

Az urak elkészöntek, egy ugrásra be akartak még nézni a városi serfőzőbe, melynek híre volt a vidéken. A gróf magára maradt és sötét arccal járt fel-alá a teremben. A terve nem sikerült! Az urak, eltekintve egypár tányérnyaló kisnemestől, nem akarják őt vezérükül, sem tanácsban, sem háborúban.

Egyszerre megszólalt mellette egy szerény hang:

— Pláren város nevében száztíz katonát ajánlok fel. Harminc a zsoldos, a többi mesterlegény. Sisakja, vértje, kopjája valamennyinek van.

Ez szép ajánlat volt. Ezzel valahogyan takarítani lehetett a nagy kudarcot. A grófot olyan kellemesen érintette, hogy egy pillanatig azon gondolkodott, talán kezét kellene fognia a derék Herimánnal. Mégis inkább beérte annyival, hogy barátságosan megveregette a vállát.

— És mikor küldheted az embereidet?

Kitűnt, hogy van a pláreni mozgósításnak némi akadálya. Herimán csak akkor merné megapasztani a város őrségét, ha biztos volna benne, hogy a város fölött uralkodó Liuterfred-torony nem kerülhet a

pogányok kezébe. Ebben pedig csak akkor lenne biztos, ha maga vethetne őrséget a toronyba. A jogalap megvan reá: a mostani birtokos bitorló, mert törvénytelen gyermeke Liuterfrednak.

— Azért mégis csak nemes vér folyik az ereiben! — akadékoskodott a gróf.

— Eljátszotta nemesi jogait, mert gonosz szellemeket idéz és bűbajos mesterséget folytat!

— Rá lehet ezt bizonyítani?

— Döntő bizonyítékok vannak a kezemben!

A megoldás tetszett a grófnak. Így megkaphatja a pláreni kopjákat, anélkül, hogy sértés esnék a nemesség jogán. Mert a boszorkányt nem védi semmiféle úri előjog.

— Nos, ha a bíróság előtt reábizonyul a bűbajosság, akkor járjatok el tetszésetek szerint, a tornyába pedig rakjatok őrséget. Egyet azonban kikötök: kőpadon nem szabad vallatni!

Herimán arca elborult.

— Akkor hogy vegyem ki belőle az igazságot?

— Az a te dolgod, ha bíró vagy. Kőpadra nem engedem fektetni, kell mégis valami különbségnek lenni a nemes és a közönséges bűnös közt. Mikor kapom a kopjákat?

— Rögtön, amint ítéletet mondtunk a malefika fölött.

— Akkor siessetek vele!

— Holnap reggel elfogom az istentelent.

A városbíró lekísérte a gróft a térre. Maga fogta a kengyelt, mikor a nagyúr nyeregbe ült. Horsdal kivonult a városból. Előtte nagy selyemzászlót vittek.

négy trombita harsogott, a sarkában pedig harminc vértess lovas csörömpölt.

Adua a tornya erkélyén ült és lenézett a városra.

Odalenn a gróf, aki akkora struccetollbokkrétát viselt a sisakján, mint egy kökénybokor, úgy feszített, akár a pávakakas. A leány persze nem sejtette, hogy a parádé az ő halálos ítéletével végződött.

VI.

BOSZORKANYVADÁSZAT

Reggelre kelve Adua kinézett az erdőbe, hogy vadjércetojást keressen. A baromfi ott kodácsolt ugyan közel a bozótban, de a fészket mégsem találta a leány.

Plutó azonban talált egy összegöngyölt kis sünt, azt kutyaszkás szerint mérgesen megugatta. Adua elzavarta a szelindeket, tenyerébe vette a tüskés gömböcöt és leült vele egy kidőlt fenyőfa törzsére. Kicsit bűdös volt, de a szagán nevetni lehetett, nem volt olyan szomorú, mint az emberszag. Halk, komoly, rábeszélő hangon szólt hozzá, hogy sündisznócska, nem kell félned, én az erdei állatok jó pajtása vagyok, — míg végül az állat nyüzsögni és nyújtózkodni kezdett és a kis malacorrával kíváncsian végigszaglászta Adua karját.

Miután elérte azt, amit a süntől akart, óvatosan letette a földre, maga pedig a bükkös vágás felé ment. Plutónak szabadságot adott, vadásszon magának valami reggelit az erdőben.

A farakások közt együtt álltak a pékek, ma töb-

ben voltak, mint máskor, de nem hordták a hasábokat, csak nézték Aduát. Hebegő nem volt látható.

— Hol jár az a naplopó?

Senki sem felelt, az emberek zavartan vigyogtak. A leány most vette észre, hogy ezek közül ő senkit sem ismer. De igen, egyik fehérsapkás arca ismerős volt, de az nem volt pék, hanem a város bajvívója...

Hirtelen két erős kar hátulról a hóna alá kapott és keményen lefogta a leányt. És körülötte haragosan eltorzultak a pofák... Öten-hatan nekiugrottak, megragadták a kezét, elszedték minden fegyverét és készen tartott köteleket hurkoltak kezére, lábára...

Az emberek vad izgalomban voltak, miközben esetlenül és szinte nevetséges erőpazarlással a leányra vetették magukat, mintha hat komondor készülné széttépni egy árva kis macskát.

— Hogy merészeltek? Mit akartok? — lihegte a leány, mikor már megkötözve feküdt a földön.

Egy farakás mögül kibukkant Herimán sárga négerarca. Ez tehát elkészített csapda volt.

— No, úgy-e mondtam, — szólt a legényekhez, — nem kell tőle félni? Ha nem hordja nyakán a lidércláncát, akkor nincs több ereje, mint akár-melyik vászoncselédnek.

— Mi legyen most már azzal a hebegő gazemberrel? — kérdezte valaki.

— Szélnek lehet ereszteni!

Hebegő megkötözve feküdt a farakás mögött, éles kopjavassal a torkán. Az őrzője azzal bízta,ta,

hogyha meg mer nyikkanni, menten leszúrja, mint a vadkant. Alkalmasint túlbecsülték a jobbágyi hűségét és harcikedvét. Mikor most megoldották kötelékeit, fölkel, köpött egyet, és szó nélkül eloldalgott az erdőbe.

Adua ott feküdt a városbíró lába előtt. A kenderhurok fájóan belevágott a húsába.

— Mit akartok velem? — kérdezte sötéten.

— Majd megtudod Plárenben, a boszorkánybírótól!

— Ti polgárok nem ítélnétek én fölöttem! Nemes ember leánya vagyok!

Fölemelte a hangját, hogy a többiek is meghallják:

— Tizen jöttetek ellenem, ti pláreni hősök! Tizen egy leány ellen! De majd jön egy férfi: a horsdali gróf! Előtte úgy fogtok kushadni, mint kutyák a korbács előtt! Mert az én személyemben megbántottatok az illovölgyi nemességet!

A városbíró megvetően vigyorgott, mire szélesre húzódott a fehérsapkás emberek képe is...

— A horsdali gróf úr miatt ne fájjon a fejed, vele én már elvégeztem ezt a dolgot, — mondta Herimán.

Adua egyszerre úgy érezte, hogy mély szakadás nyílt meg mellette. Ha nem védi meg a nemesség, akkor ő elveszett. Többet nem is szólt.

— Gyerünk! — vezényelt a városbíró.

Fölrakták a foglyot egy fahordó taligára és megindultak vele, lefelé a meredek lejtőn.

A város kapuja előtt csődület volt. Valaki már

hírül hozta, hogy boszorkányt fogtak az erdőn, erre az asszonyok ott hagyták a konyhájukat, a gyerekek az iskolájukat és kiszaladtak a hídra.

Mikor a várt vasorrú bába helyett a földesúr leányát látták a taligán, ádáz káröröm bizsergette meg az asszonynép véréét.

— Tűzre vele, meg kell égetni! — rikácsolták.

A gyerekek pedig izgatott visítással röpködtek a menet előtt. Egyszerre az a hír terjedt el, — az ég tudná, honnan vették! — hogy a városhíró éppen akkor fogta el a boszorkányt, mikor egy kisgyermek földarabolt testét főzte meg ebédre.

Amerre jártak, kiszaladtak a mesteremberek a műhelyekből és az erkölcsi felháborodástól lán-golva rázták öklüket:

— Meg kell égetni az ilyet!

A városházára vitték. A kapu alatt, az őrszobában, megoldották kötelékeit és lakatra jár vasbékót adtak reá. Azután levezették a pincébe.

Egy nyirkos, homályos folyosó falán öt-hat, rozsdás vasráccsal elzárt, odút látott Adua. Az egyik előtt megálltak, a porkoláb kinyitotta a rácsot és ráfordult:

— Másszál be!

Térdre kellett ereszkednie, hogy be tudjon menni, a fülke nem volt nagyobb, mint egy kutyaól. Benn, a sötétségben, cincogó fekete foltok surrantak.

— Itt patkányok vannak! — szólt Adua.

— Jaj, de finnyás a kisasszonyka! — élcelődött a porkoláb, — bezzeg a fekete kecskebaktól nem

húzódott! — és betaszította a leányt a sötét lyukba. Azzal rázárta a rácsot.

— Ha van pénzed, hozok szalmát! — mondta.

Mivel Adua nem válaszolt, valamennyien elmentek és a fogoly hallotta, mint távolodnak a csoszogó lábak és mint csapódik be odafenn a vasajtó.

Csakhamar megint előmerészkedtek a patkányok. Megpróbálta, hogy megbarátkozzék velük; ha már lakótársak, meg is kell egymással férniök. Halkan és szelíden szólt hozzájuk és úgy látszott, a hangja hatással van az állatokra, mert csendben megültek előtte és rajta tartották apró, izzó szemüket.

De ekkor megszólalt egy rekedt férfihang a szomszédságában:

— Hát még itt is istentelenségeket művelsz, te átkozott varázsló?

— Ki szól hozzám? — kérdezte Adua.

— Én Hutó vagyok, az utonálló, — hallatszott a sötétségből. — Holnap reggel kerékbe fognak törni a piacon, de azért nem cserélnék veled, te istentelen, mert nekem csak a testemet tépik szét az emberek, de neked majd a lelketet marcangolják az ördögök.

— Miért gondolod, hogy istentelenséget művelek? — kérdezte Adua szelíden.

— Hát nem a magam fülével hallottam, mikor kis barátaidnak nevezted a patkányokat? Én ugyan nem jártam iskolába, de annyit mégis tudok, hogy a patkányok, kígyók és éjjeli baglyok a sátán teremtményei.

A leány nem folytatta a beszélgetést, az útonálló pedig még csak ennyit mondott:

— Hanem nyomorult mesterség lehet a tiétek, hogy odaadjátok a lelketeket az ördögnek, a hűbéruratoknak pedig annyi hatalma sincs, hogy megvédjen a pláreni szatócsok máglyája ellen!

Jó idő mulva megint kulcsescattanást és közeledő lépéseket hallott Adua, a porkoláb jött két városi katonával, hogy a siralomházba kísérje Hutót, az útonállót.

Ugyanakkor egy darab fekete kenyeret és egy korsó vizet adtak be a boszorkánynak. A kenyér nagyobbik felét a patkányok ették meg, a víz azonban tiszta és hideg volt és jól esett a leánynak.

Adua maga sem tudta, hogyan telt el az éjszaka. Felállani nem tudott az alacsony fülkájében, elnyúlni sem mert a kőpadlón, a patkányok miatt, amelyek állandóan mellette cincogtak.

Hátával a vasrácsnak támaszkodva küzködött a halálos fáradtsággal. Míg ébren volt imádkozott, de százszor is elszunnyadt egy-egy másodpercre, hogy aztán rögtön fölriadjon megint és újabb imafoszlányt röpítsen ég felé. Ahányszor pillanatnyi kábulatba esett, mindig valami álmoképet látott, összefüggéstelen, vad és förtelmes képek sorozata volt ez: vigyorgó ördögpfák, Herimán sárga négerarca, azután a Boldogasszony aranyruhában és sugárkoronával, és Vidukind, a medve, majd hirtelen vörös máglyatűz csapott fel vakítóan...

Vajjon mit fognak vele csinálni? Kínpadra fektetik? Megégetik? Ügylátszik, a pláreniek nem

félnek a nemes uraktól. És ha a polgárok nem félnek, akkor mindenre képesek. Meg fogják ölni, ha másért nem, a tornya és az erdeje miatt, azokra már régen fáj a foguk...

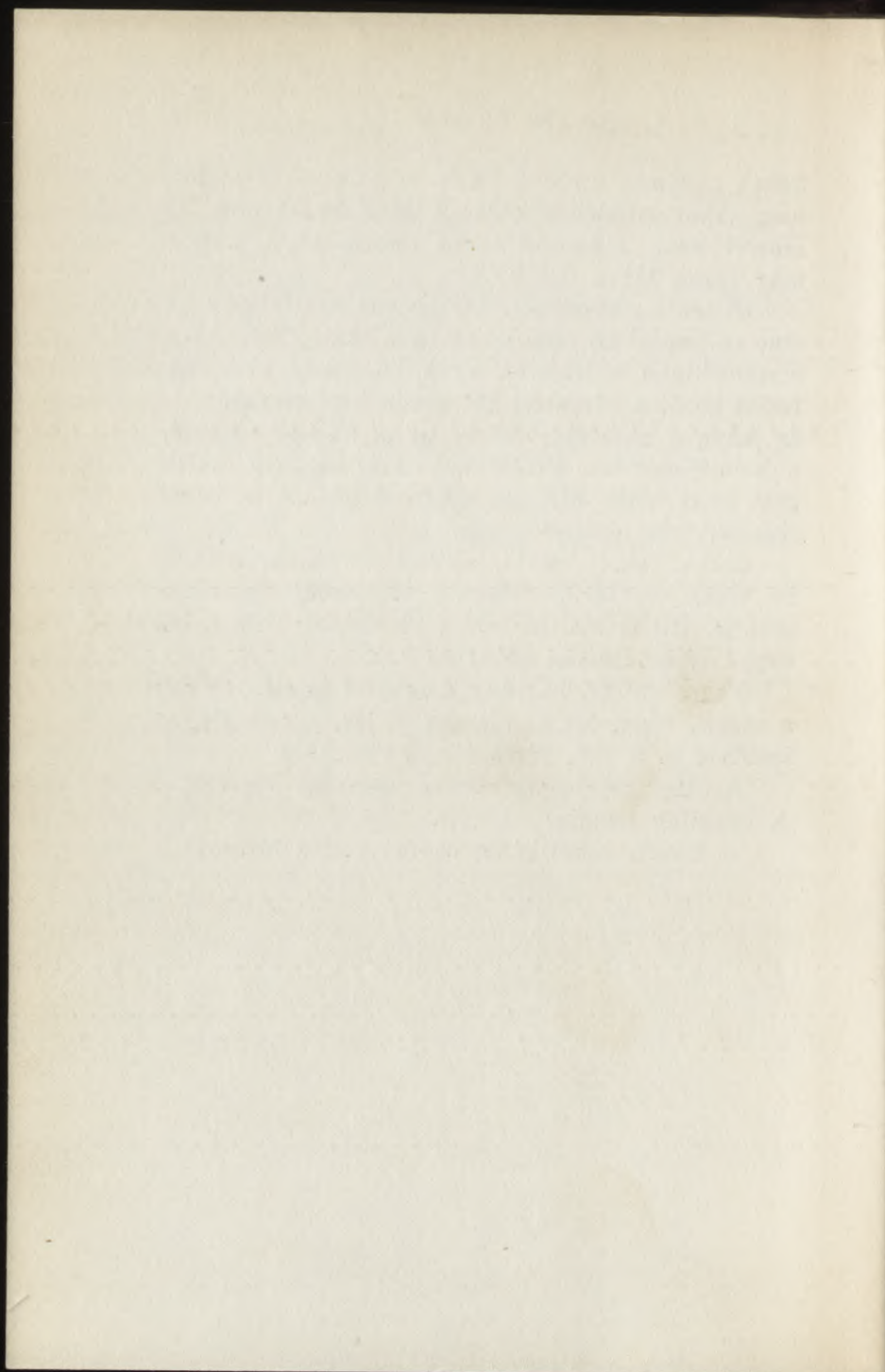
Hiszen ha közel volna Oldericus apát! Vagy ha élne az ő apja! Ha élne a hatalmas Liuterfred, akkor kiszabadítaná a leányát, vagy kő kövön nem maradna ebből a városból! Kő kövön nem maradna, — és Adua a pusztulás és rombolás, az égő város és a halálfélelemben üvöltő polgárok képében kéjelt, hogy aztán hirtelen alázattal megint az isteni irgalom felé fordítsa gondolatait.

Ó, ha volna valaki, akiben reménykedhetnék, ha volna egy férfi, akihez ő tartoznék! De nincs senkije. Hiába kiáltja bele a sötétségbe: Ádám, hol vagy?... az éjszaka süket és vak.

Végre valami halvány derengést látott: itt volt a reggel, véget ért az éjszaka, a láz, a rettegés, az imádság és a vad, véres álmok éjszakája.

Azután kulcsesattogás és csoszogó lépések...
A porkoláb hangja:

— Gyere, boszorkány, együtt van a bíróság!

VII.

A TÖRVÉNY NEVÉBEN

A bírói székből Herimán ül, arany láncsal a nyakában. Jobb- és bal-felől egy-egy céhmester; egyik a pékeké, másik a mészárosoké.

A mészáros rezeképű, elhízott férfi, a vérrel erezett bikaszeme komoran tapad Adua sápadt arcához. A pék fakó és fáradt öreg ember. A hosszú asztal végében ül Szempróniusz mester, a városi írnok. Hosszú, nyurga, fekete ruhás férfi, kékre borotvált állal. A pláreniek büszkék voltak a tudományára, azt mondták, tud latinul, állítólag görögül, sőt talán héberül is.

A teremben — a tárgyalást a város tanács-termében tartották — sűrű tömegben szorongtak a kíváncsiak, mert minden céhtagnak joga volt, hogy jelen legyen a főbenjáró perek tárgyalásán.

Herimán fölkel, rövid imádságot mondott, majd föltette süvegét és a sorompó elé szólította Liutefred leányát, Adua leányasszonyt.

— Ellened az a vád, hogy gonosz szellemekkel társalkodol és felebarátaid megrontására a pokol

sőpredékével szövetkeztél. Mit tudsz felhozni ment-ségedre?

Adua nem válaszolt, csak megvetően elfordította fejét. Kis szünet után Herimán részletezni kezdte a vádat.

— Szavahihető polgárok látták és hallották, mikor az erdő oktalan állatjaival és az ég mada-raival beszélgettél. Márton vadász eskü alatt vallja, hogy mikor Valpurgisz napján elment a tornyod alatt, te fenn álltál a tetőn, a fejedén és válladon pedig varjak és baglyok ültek.

Adua ugyan föltette magában, hogy nem fog válaszolni Herimán kérdéseire, ezzel jelezvén, hogy nem veti magát alá a városi bíróságnak, de ekkora ostobaság hallatára nem tudott hallgatni. Azt mondta :

— Fecskék és csókák lehettek, nem baglyok. De a baglyok is Isten teremtményei.

— A madarak természetüknél fogva bizalmatlanok az emberhez, aki pedig rá tudja őket kényszeríteni, hogy megtagadják ősi természetüket, az nem jár Isten útján.

Megszólalt a pékmester:

— Ismertem egy legényt, aki úgy magához szoktatta a galambokat és verebeket, hogy utána repültek a műhelybe. Pedig istenfélő legény volt. Ez tehát nem súlyos vád!

— Nem súlyos vád! — hagyta rá a bikaszemű mészáros.

— Vannak súlyosabbak is! — szólt Herimán

kedvetlenül. Odaszólt a törvényszolgának, hogy hozza ide a szenteltvízes tálát.

A szolga nagy óntálat hozott és óvatosan odatette az asztalra.

— Nézd meg, mi van a tálban! — parancsolt rá a városbíró a vádlottra.

— Az én nyakláncom! — szólt Adua. — Ellop-ták tőlem!

— Ime, bevallja, a lánc az övé!

A két céhmester a tál fölé hajolt és némi borzongással nézegette a borostyánkőbe zárt fekete darazsat.

— Most pedig fölszólítom Szempróniusz mestert, — folytatta a városbíró, aki föltette magában, hogy szigorúan ragaszkodni fog a törvényes formákhoz, — fölszólítom, magyarázza meg a hallgatóságnak, miféle lánc az!

A tudós Szempróniusz szóláshoz emelkedett. Igen sebesen beszélt, még lélekzetvételre is sajnálta az időt, közbe úgy gesztikulált, hogy a mutatóujját a hüvelykujjához görbítette, a többi hármát pedig kimeresztette, ami finom és tudományos benyomást tett.

Ifjabb éveiben segédnótáriusa volt az ágostai boszorkánybírósnak és jól ismerte a tilos mestersegek minden csínját, bínját és most igen jól esett neki, hogy tudását csillogtatva, előadást tarthat a szőnyegen, illetőleg a vizes tálban fekvő tárgyról.

— Semmi kétség, — kezdte, — hogy a jelen esetben egy fekete amulettel, úgynevezett lidérccel, avagy ludvérccel van dolgunk. Amíg valaki a testén

viseli az amulettet, addig a kőbe zárt kis démon avagy lidérc minden kívánságát teljesíti. A lidérc pontosan kiszolgálja a gazdáját, végül azonban a gazda a lelki üdvösségével fizet. Ettől a veszedelemtől csak úgy menekülhet meg, ha sikerül még életében eladnia az amulettet. Tévednek azok, akik azt hirdetik, hogy az ilyen fekete amulettet a sátán ajándékozta híveinek. A tudomány kiderítette, hogy a malefikák mindig készpénzen veszik. Mert a lidércet sem elajándékozni, sem eldobni nem lehet, ellopni sem lehet a gazdájától, mert ilyen esetben első éjjel visszatér megint. Szabadulni csak úgy lehet tőle, ha készpénzért adják el. De van ennek a vásárnak egy megszorítása: a gazda csak olcsóbban adhatja, mint ahogyan maga vette. A lidérc rendszerint kézzől-kézre jár a bűnös hajlamú emberek közt, végül azonban az, aki a legkisebb pénzegységet fizette érte, már nem tud tőle megszabadulni és érdeme szerint elkárhozik.

A közönség álmélkodva és iszonyodással hallgatta a tudós előadást. De most megszólalt a vádlott:

— Nem démon, hanem fekete kis bogár van a kőben.

Szempróniusz mester elnézően mosolygott.

— A gonosz lélek különböző alakokban mutatkozik az emberek előtt. Semmi akadályja annak, hogy kígyó, pók, darázs vagy egyéb mérges féreg alakját vegye föl.

— De hogyan lehet az igazi bogarat a lidéretől megkülönböztetni? — kérdezte a pékmester.

— Ezt a kérdést rendszerint a kőpad igénybe-

vételével szokta tisztázni a bíróság, jelen esetben azonban nincs szükség erre az eljárásra, — magyarázta tárgyilagosan Szempróniusz, — mert a szóban forgó darázs első szempillantásra elárulja bűnös eredetét. Igazi bogárnak ugyanis nincs annyi ereje, hogy belebújjon a kőbe, a démonnak azonban megvan a hozzávaló ereje.

Ez döntő érvnek látszott; Herimán helybenhagyóan bólintott, a pékmester elhallgatott. De megszólalt a vádlott, egyenesen a mester felé fordulva:

— Azt mondtad, a lidércet nem lehet ellopni, mert visszatér előbbi gazdájához? Ezt a láncot ellopták tőlem, de még sem tért vissza. Miért nem, ha csakugyan lidérc?

A hallgatóság nyugtalankodni kezdett, Adua védekezése nyilvánvalóan hatással volt reá. A mester azonban könnyedén kivédte a tudománya ellen intézett támadást.

— Mivel eléggé ismerem a gonosz lelkek természetét, tegnap azt a tanácsot adtam a tiszteletreméltó városbíró úrnak, tegye rögtön szentelt vízbe a láncot. Ez meg is történt. A szentelt víz titokzatos mágikus békókba veri a gonosz szellemet, úgy hogy nem tud kiemelkedni a tálból.

Adua nem adta meg magát.

— Nos, vegyétek ki a tálból és meglássuk, visszatér-e hozzám?

Szempróniuszt kissé idegesítette a leány makacssága.

— Ha kivennők a szent folyadékból, akkor ma éjjel mindenesetre visszatérne a gazdájához.

Meg lehet tenni a kísérletet. Tisztelettel figyelmeztetem azonban a bíróságot ennek következményeire: a vádlott a lidércével együtt visszanyerné megint a varázserejét és ha példának okáért azt parancsolná a lidércnek, hogy döntse a mágisztrátus fejére a városházát, a sárga kőben lakó démon haladéktalanul teljesítené a parancsot.

A hallgatóságban némi pánik támadt, egypár tiltakozó kiáltás is hallatszott, de Herimán megnyugtatta az embereket:

— Ilyen együgyű csapdába nem megyünk bele!

Az írásai közt keresgélt és így szólt:

— Most pedig rátérhetünk azokra a bizonyítékokra, amelyek kétségtelenné teszik, hogy a vádlott csakugyan élt a bűnös hatalommal, melyet a lidércének köszönhetett. A szentbonifáci búcsún részt vett a céllövésben és három lövés közül háromszor célba talált. Mivel semmikép nem hihető, hogy asszony népnek ilyen tudománya legyen, bizonyosnak látszik, hogy akkor is a lidérc segítette.

Adua azt mondta:

— Adjátok ide az íjamat és megmutatom, hogyan tudok banni a fegyverrel, pedig most nincs a nyakamban a lánc.

A pékmesternek tetszett az ötlet.

— A bíróság megtehetné a próbát.

Herimán összeráncolt szemöldöke alól tekintett a városi írnokra és Szempróniusz rögtön szót kért és figyelmeztette a bíróságot, hogy ilyen kísérlet nem bizonyítana sokat, mivel lehetséges, hogy a vádlott más gonosz szellemekkel is barátságban van, és

azoknak köszönheti nyilazó ügyességét. A fekete mágiában bizonyos szerepük jut a bűvös vadászoknak, akik szövetségre lépnek az erdőn csatangoló démonokkal és azoktól azt a képességet nyerik, hogy sohasem hibázzák el a célt.

A városbíró is úgy vélekedett, meggondolandó, hogy fegyvert adjanak a vádlott kezébe és rátért a következő vádpontra.

Egy istenfélő ifjú, Herimán tulajdon fia, meg akarván szabadítani a kereszténységet a boszorkánycsapástól, jámbor buzgalmában elragadta Aduától a lidércláncot. A vádlott ezért ördögi bosszút vett rajta, ledobta a szikláról, úgy hogy a boldogtalan nyakát törte és szörnyet halt. Súlyosbító körülménynek számít, hogy az ifjú a halotti szentségek fölvétele nélkül halálozott el és hogy a vádlott a boldogtalan legény holttestét, gyalázatos gúnnyal, az édesapja udvarába dobta. Mivel tud védekezni?

Adua azt vallotta, hogy Kunc csakugyan elrabolta a láncát, aztán elrohant zsákmányával az erdőbe. Hogyan zuhant le a szikláról, azt ő nem tudja, meglehet, hogy az igazságos Isten büntetése volt.

A városbíró azonban tanukkal tudta bizonyítani, hogy Adua a szerencsétlenséget megelőző napon, a szentbonifáci búcsún, megfenyegette Kuncot, hogy kitörik a nyaka, ha hozzá mer nyúlni a láncához. Erre a vádlott nem tudott kielégítő választ adni, mire a hallgatóság hangulata megint ellene fordult.

A nézők közül előre tolakodott a Takácsközben lakó Borbála asszony és kijelentette, hogy tanúskodni kíván. Azt vallotta, hogy rőzseszedés közben egyszer zivatar érte az erdőben és mikor megkéssetten hazaballagott és elhaladt a Liuterfred-torony alatt, látta a vádlottat, amint egy tüzes szemű, óriás bőregéren nyargalva, körülropködté a tornyot. Adua is meglátta őt és többízben dühösen lecsapott reá, mint kánya a csirkére, hogy széttépje, de ő háromszor kiáltotta védőszentjének nevét és ezzel szerencsésen kimenekült a boszorkány hatalmából.

— Mikor is volt az? — kérdezte félvállról Adua.

— Nem akkor, mikor azt a vállkendőt ajándékoztam neked, amely most is rajtad van?

— Nem, — motyogta zavartan a vénasszony, — máskor volt...

Adua vágása elevenre talált és a pékmester nem habozott megállapítani, hogy a Takácsközben lakó Borbála asszony hírhedt rágalmazó, emberszólás miatt már kétízben nyilvánosan meg kellett seprűztetni.

A vénasszony a hallgatóság harsogó kacagása közt, a dühtől eltorzult arccal, elkullogott.

Döntő bizonyíték nem lévén, a városbíró elrendelte, hogy meg kell vizsgálni a vádlottat, van-e a testén boszorkánystigma.

Adua szemei tágra nyíltak a rémülettől. Le fogják vetköztetni ennyi ember előtt? Kétségbeesésében a pékmesterhez fordult, akiben valami részvétet gyanított.

— Öreg, neked is van leányod!

A pék azonban zavartan vonogatta a vállát. A törvény rendeli így!

A hóhér már ott állott a leány mellett és kemény kézzel letépdeste róla a ruhát. Végül kibontotta a haját és lerántotta lábáról a saruját is.

Ekkor hozzálépett a tudós Szempróniusz és vizsgálat alá vette. Egy barna kis lencsére mutatott a leány gerincén, a két lapockája között.

— Itt a stigma!

A pékmester azonban a fejét csóválta:

— Stigma, stigma! De ha megnéznők a feleségünk vagy a leányunk hátát, lehet, hogy ott is talál-nánk ilyen anyajegyet!

Az írnok a bütykös ujjához görbítette a mutató-ujját és bele akart kezdeni egy tudós elmeszítésbe a boszorkánystigmákról, de a városbíró elhallgat-tatta.

— Fölhívom a vádlottat, könnyítsen a lelkén töredelmes vallomásával!

A vádlott azonban nem szólt semmit, lehúnyt szemmel, mozdulatlanságba dermedve, állott a terem közepén.

— Igazság szerint most a kínzókamrában kellene folytatnunk a vallatást, — jelentette ki a városbíró, — mivel azonban a polgárság békéjét érintő magasabb okok azt kívánják, hogy ettől tartózkodjunk, tehát a törvény nevében elrendelem: a hóhér kösse a vádlottat így, amint van, a városi pellengérhez és álljon ott naplementéig, intő példájára önmagának és a keresztény népnek. Ha azonban időközben magába szállna és töredelmesen bevallaná a bűnét,

akkor rögtön le kell oldani a pellengérről, reá kell adni ruházatát és vissza kell vinni börtönébe. A tárgyalást holnap reggel folytatjuk!

Fölkelt, levette süvegét, imádságot mondott és két társával kivonult a teremből. Titokban abban reménykedett, hogy Liuterfred leánya nem állja sokáig a nyilvános gyalázatot, inkább magára vállalja a boszorkányhalált.

VIII.

A PIACON

A hihetetlen, az elképzelhetetlen megtörtént. Olyan volt ez, mint egy gyalázatos álom, egy pestis-beteg lázálna. A gyalázat egy nyüzsgő embertömeg alakjában üvöltötte körül Aduát.

Eleinte nem látott, nem hallott semmit abból, ami a téren volt. Minden idegszála megfeszült, amint a távolba figyelt. Figyelt és várt. Mert jönnie kell valaminek, vagy valakinek. Tüzesőnek, mennykő-csapásnak. Vagy egy embernek, igen, egy hatalmas idegennek. Az égből, vagy a föld alól, hattyú vagy holló lovon, hogy meg hozza a mennybeli igazságot vagy a pokoli bosszút. A szabadító meg fogja szabadítani a pellengértől és meg fogja szabadítani mind attól, ami a fejében jár és amit nem lehet emlékként egy életen keresztül hurcolnia.

Figyelt és várt. Hol vagy, te ismeretlen ismerős? Hol késél, Ádám? De hiába kereste és hívta: nem jelentkezett. Sem az égből, sem a föld alól. Odafenn csak üres levegő van, odalenn csak sár.

Mikor a kőoszlophoz láncolták, a kis tér már

megtelt emberekkel. A tömeg örömmáorban úszott, soha még Plárennek nem volt ilyen farsangja. Akik eddig némi részvétet éreztek, azokat is, mikor meglátták az áldozat szoborszép testét, magával sodorta a káröröm vad forgataga. Valami, ami tiszta, nemes és elérhetetlen volt, váratlanul a tömeg birtokába került és az nem tudott vele egyebet kezdeni, mint-hogy sárba tiporta, bosszút állván a saját testi és lelki nyomorúságáért.

Különösen az asszony nép károgott felháborodásában; a látvány szemérmétlenségét nem a bírónak, hanem az áldozatnak rótták fel. Egyikmásikban az örvényezésig fölforrt a hirtelen méreg, amely alapjában véve csak irigység volt; a katonák alig győzték őket kopjanyéllal visszaszorítani, hogy meg ne karmolják, le ne köpjék Aduát.

A férfiak égő szemmel, a szájukra fagyott vigyorgással nézték. A csapszékek hősei, a rettegett élcfaragók, előkerültek és bandába verődve, versenyre keltek, ki tud mulatságosabb komiszszágot mondani.

Szemérmetlen szakértelemmel bírálgatták a leányt, miközben a trágár szavak úgy röpködtek, mint a mérgezett nyílak. A legvastkosabb kiszólásokat fölkapta, szájról-szájra adta és nyerítő kacagással hálálta meg a sokaság.

A gyerekek piaci hulladékkal kezdték dobálni Aduát. Valahányszor egy rothadt alma loccsant szét a testén, a fellegeket verte az ujjongó öröm.

A leány halk hangon odaszólt a mellette álló

hóhérnak, hogy elég volt, mindent bevall, mindent magára vesz, csak vigyék innen, a szörnyű világosságból a börtön áldott homályába. Holnap égessék meg, ha úgy akarja Herimán.

A hóhér azonban nem hallotta a nagy lármában, Adua pedig nem ismételte meg. Mert lassanként valami kemény és hideg megvetés vette körül jégpáncéllal a szívét. Nem, ezek előtt nincs miért szégyenkeznie, ezek nem emberek. Ha fürdőbe lép, akkor sem jut eszébe, hogy piruljon az állatok előtt.

Az ő meztelenségében több a méltóság és szérem, mint ebben a szemérmetlen embersokaságban, mely ruhákba pólyálta a testét és meztelenre vetköztette a lelkét.

Ott állott az erőtlenül kavargó, eszelősen rikoltozó és bambán nevető tömeg közepén, hófehéren, lehúnyt szemmel, a pellengér mellett, az ajkát pedig egy alig észrevehető, gőgös mosoly görbítette meg.

Egy pillanatra csend lett. Egy óriás fekete szelindek tört magának útát a tömegben. Plutó! Órák óta kereste asszonyát, a szimatja a városba hozta, most végre megtalálta. Odajött a pellengérhez, egy ideig figyelmesen nézte Aduát és mivel látta, hogy nem mozdul a helyéről, letelepedett a lábához.

Egyik kopjás el akarta zavarni, de a kutya morogva ellenkezett. Adua kegyelmet szeretett volna kérni a barátjának, de hirtelen elharapta a szót. Nem, ezektől semmit! Soha semmit! Nincs többé közösség közte és a pláreniek közt, ha azok emberek és keresztények, akkor ő nem az.

Plutó különben ott maradhatott, a legény megszeppent a szikrázó szemétől és a hatalmas fogaitól. Külön parancs nélkül minek is kezdjen ki ezzel a félelmetes döggel?

Plutó forró, együgyű kutyaszíve megérezte, hogy veszedelem van és hogy ebben a lármás sokaságban mindenki ellensége az asszonyának. Nemes méltósággal, fekete gránit szoborként ült a fehér márványszobor lábánál és komoran nézte a röhögő és üvöltő embereket. Ha valami hulladékot dobtak Adua felé, dühösen csattogó fogakkal utána ugrott.

A nap lemenőben volt. Odafenn, a szikla tetején, a Liuterfred torony olyan vörös volt, mintha vérrel festették volna. Váratlanul fölébredt az északi szél és végigzizegett a város szűk közein.

— Boszorkányidő! — mondták a pláreniek.

A hóhér leoldotta Aduát a pellengérről. Parancs szerint most vissza kell vinni a boszorkányt a börtönbe.

— Máskor is legyen szerencsénk a kisasszonyhoz! — élcelődtek a naplopók.

A városház kapujában ott várakozott Herimán.

— Most sem akarsz még könnyíteni a lelkedem? — kérdezte, mikor Aduát elvezették mellette.

A leány feléje fordította hófehér arcát. Órákon keresztül zárva tartotta a pilláit, de most tágra nyitotta és ami a szürke nagy szeméből áradt, abban annyi megsemmisítő erő volt, hogy hideg futott végig a városbíró gerincén, mintha a halál angyalá-

val nézett volna farkasszemet. A boszorkányt lekísérték a pincébe, Herimán pedig halkán mondta a mellette álló Szempróniusznak:

— Holnap reggel meg kell égetni. Mert ha életben marad...

Az írnok csodálkozva nézett a városbíró sárga arcába.

A városban csend lett. Az utcák kiürültek, csak a csapszékekben kurjongattak a korhelyek és a polgári házak mécsesei mellett kérődztek a történeteken.

Sötét este volt már, mikor valaki erősen verni kezdte a városház kapuját. Két szerzetes állott künn, a viharra növekedett széllel viaskodva. A hideg miatt a csuklyát is a fülükre húzták. A palástjuk úgy felfuvalkodott, mintha el akarná röpíteni a szent embereket.

A szentbonifáci kolostorból jöttek, hogy előkészítsék a boszorkányt a halálra és megmentsenek a lelkéből annyit, amennyi még megmenthető. A kapuőrök beeresztették őket, mert ismerős urak voltak, most pedig körülményes alkudozások indultak meg egyrészt köztük és a porkoláb, másrészt a porkoláb és a városbíró közt.

Herimán megengedte, hogy beszéljenek a rabléánnyal, megengedte, mert megtagadni nem merte. Az apátság igen hatalmas volt. De arra is gondolt, hogy a szent emberek talán megpuhítják a boszorkány megátalkodott lelkét és akkor neki könnyebb dolga lesz a holnapi vallatásnál.

Egyik barát tömzsi öreg, a másik nyulánk ifjú volt. Mikor a pinceajtóhoz értek, a fiatal pap kivette a porkoláb kezéből a kulcsesomót, az öreg pedig az égő fáklya után nyúlt. A porkoláb ellenkezni próbált, de az öreg keményen letorkolta:

— Az ég üzenetét visszük a szegény bűnösnek, hordd el magad, szolgál!

Az ember, mit is tehetett volna, keresztet vetett magára és elkullogott az őrszobába.

Jó félóra mulva visszajöttek a tisztelendő urak. Sötétben tapogatódzva botorkáltak fel a pincelépcsőn, a fáklyájuk kialudt. Nem volt csoda, mert ha valahol ajtó nyílt a házban, Boreás rögtön végigüvöltött minden folyosón. Visszaadták a kulcsokat, az öreg meg is áldotta a porkolábot, azzal elmentek, ki a harsogó éjszakába.

A porkoláb azonban nyugtalankodni kezdett, bár maga sem tudta miért. Elhatározta, hogy megnézi tömlöcében a boszorkányt. Mikor ki akarta nyitni a vasajtót, nem találta meg a kulcsot. Ijedten rázogatta a csomót, sorra tapogatta a kulcsokat, de bizony a vasajtóé hiányzott a karikáról. Elvitték a papok!

Azonnal fegyverbe szólította az őrséget és elállatta az összes kijáratokat, maga pedig a városbíró házához szaladt. Herimánt nem kellett fölbresztetni, nem aludt, maga is nyugtalan volt, bár ő sem tudta, miért. Mikor meghallotta a történeteket, fakó lett az arca; magára kapta prémes kabátját és a városházára sietett.

Lakatost, hamar lakatost! A mester végre előkerült és sok próbálgatás után kinyitotta a fogas-kerékre járó, furfangos börtönzárt, de akkor már elmúlt egy óra is a szerzetesek távozása óta.

— A fejeddel felelsz a boszorkányért! — mondta Herimán, miközben a porkolábbal lement a pince-lépcsőn.

Ezzel nagyon elvetette a sulykot, mert Plárenben a Tanács választja a porkolábot, csakúgy, mint a városbíró, és a porkolábnak is vannak atyafiai a főemberek közt.

Lenn, a börtönfolyosón, idegen fiatal embert találtak, aki térdenállva imádkozott. Herimán bevilágított a boszorkány fülkéjébe, de bizony az üres volt, sőt az ajtórács is nyitva állott.

Az imádkozó ember meg sem mozdult, mikor a fáklyával az arcába világítottak. Hosszú, sápadt legény volt, szűk szarvasbőrruhát viselt, aminőt akkoriban az urak hordtak a páncél alatt.

— Ki vagy te? — ordította a városbíró.

Az ifjú bevégezte imádságát, keresztet vetett magára, fölkelte és egykedvűen mondta:

— Héliás vagyok, a Szent Bonifác-apátság szerzetese.

— És hová lett a boszorkány?

— Ha Liuterfred leányáról beszélsz, őt magával vitte Adriánusz atya.

— Hová vitte? Tudni akarom, hová?

— Azt nem bízták reám. De bizonyára tisztességre.

- És te reáadtad a csuhádat?
  - Az apátúr parancsára.
  - És mi jogon merészeltétek ezt tenni?
- A szerzetes kicsinylően mosolygott.

— Merészeltük? Ahhoz ugyan nem kellett nagy merészség. Mi a szentegyház jogait érvényesítjük veled szemben, városbíró, miként azt már császárokkal és királyokkal szemben is megtettük. Mert a bűbájossággal vádolt személyek pöre az egyházi hatóság jogkörébe tartozik. És ha az egyház ezúttal különös súlyt vet jogainak épségben tartására, azt tulajdonítsd annak, hogy a fogoly annak a nemes háznak sarjadéka, mely egykor Szent Bonifác apátságát alapította. Liuterfred leányát elítélheti az egyház, de nem a pláreni városbíró!

Keményen és büszkén beszélt; egy harcban híres nemzetség fia volt.

— És ezért éjnek idején, papi csuhában kellett megszöktetni a boszorkányt? Nem lett volna méltóbb a szentegyházhoz, ha törvényes úton érvényesíti jogait?

— Azt hiszem, ha így tettünk volna, akkor holnap már csak egy holttesten vitatkoztunk volna.

Herimán elhallgatott. A pap eltalálta egy titkos gondolatát.

— És ki viseli mindezekért a felelősséget? — kérdezte később, de inkább csak azért, hogy a porkoláb előtt rendezett visszavonulást biztosítson magának.

— Oldericus apátúr parancsára cselekedtünk — válaszolt a szerzetes.

— Oldericus? De hiszen ő Rómában van!

— Volt. Ma délben hazaérkezett.

A csata elveszett. Oldericus túlhatalmas ellenfél. A városbíró a fogát csikorgatta.

— Hát jól van, eredj az utadra, te boszorkányszöktető, de majd meglássátok, mi lesz mindebből!

Azonban Herimán akkor még maga sem sejtette, mi lesz mindebből. Csak később fogja megtudni. A szerzetes dicsérte a Jézus Krisztust és elment a viharos éjszakába.

A városbíró mérgesen reátámadt a porkolábra.

— Te vagy oka mindennek!

— Miért én? — felelt a porkoláb. — Én is csak azt tettem, amit a városbíró úr: nem mertem ellenkezni a papokkal. Mert nekem is csak egy a lelkem.

Herimán a kapuórség parancsnoka után küldött. Az megjött és jelentette, hogy a két tisztelendő urat jó másfél órával azelőtt kieresztették a kapun. Az a nagy fekete kutya, mely dél óta a városban kóborolt, velük ment. A hídon négy apátsági lovas-katona várta őket, két vezetéklóval. A tisztelendő urak nyeregbe ültek és sietve elkocogtak. Többet nem tudott.

Adriánusz atya csakugyan magával vitte Aduát. De nem Szent Bonifác irányában, hanem a városhídról balra kanyarodva, a sűrű bozót felé, mely Liuterfred erdejét szegélyezte. Azt mondta, hogy

Oldericus apát parancsára a Szent Veronika apáca-kolostorba fogja vinni a leányt, ott jámbor szűzek társaságában kell bevárnia további sorsát.

Az út sűrű erdőfalak közt kanyarodott. A teli hold hol kibukkant a vágató felhők közül, hol megint elbujt. Adua, aki eddig még egy szót sem szólt, hirtelen megállította a lovát és ügyesen lecsúszott a nyeregből.

— Mit művelsz, leányom? — kiáltotta csodálkozva a pap.

A leány szó nélkül kibujt papi köntöséből és azt rávetette a ló nyakára. A csuha alatt rajta volt a női ruhája. A következő pillanatban eltűnt az útszéli bokrok közt.

— Vissza! Gyere vissza, az Istenért! — kérlelte a szerzetes.

Adua valamit kiáltott a bozótból, de nem lehetett megérteni, a hangját elkapta a szél.

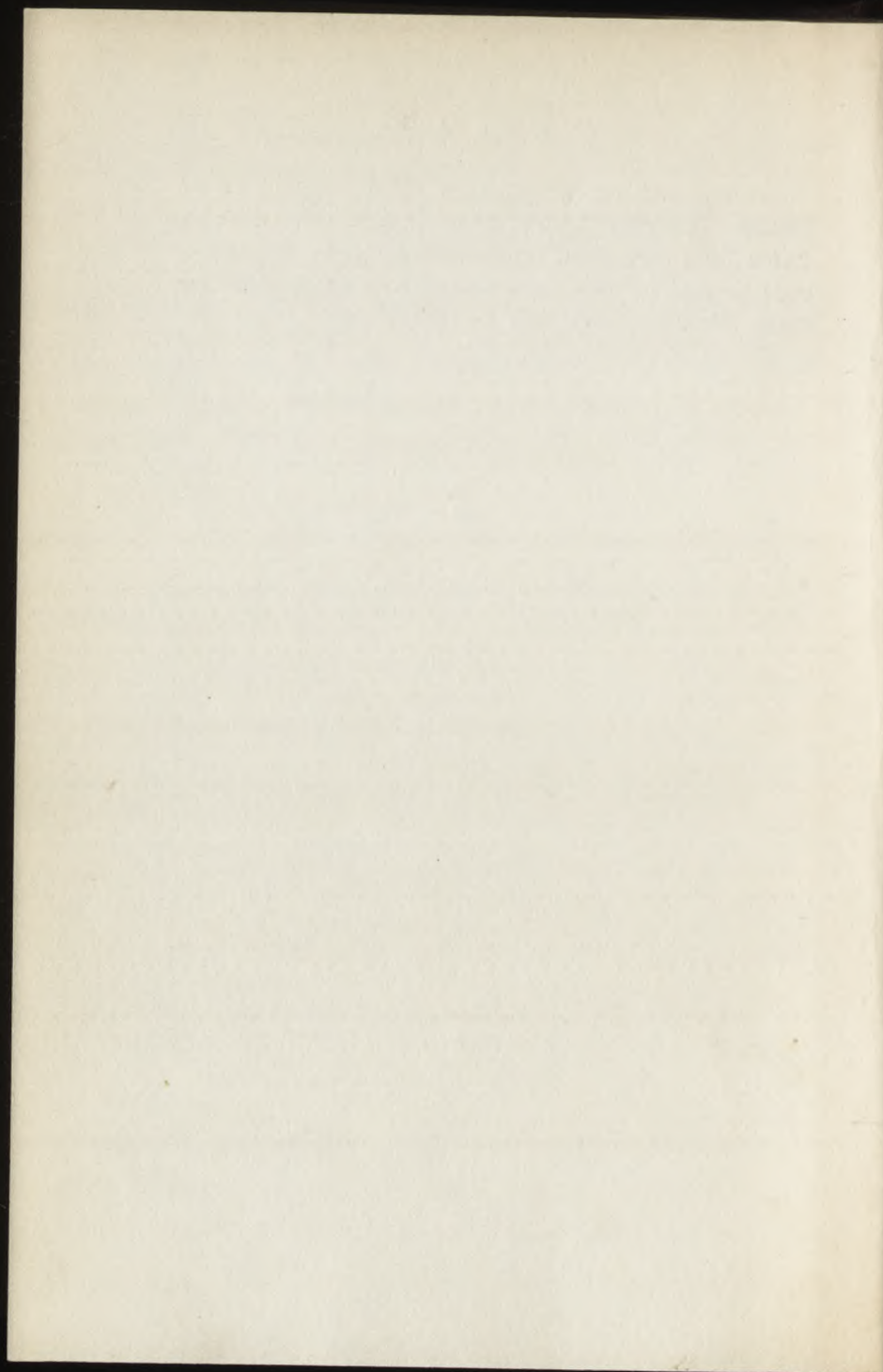
— A félelem elvette eszét! — sopánkodott a tisztelendő. — Siessetek utána, flaim!

A kopjások azonban úgy vélekedtek, hogy kárba veszett fáradság lenne, az éjszaka koromsötét, az erdőben semmikép sem jutnának előre a lovak, a szélviharban pedig hiábavaló minden nyomozás.

Az erdő csakugyan harsogott és zúgott, a fák recsegték és sikoltoztak, a levegő telve volt vad hangokkal, mintha hajótörés előtt volna az emberiség bárkája.

Adriánusz úrnak végül is fájó szívvel Szent Bonifác irányába kellett fordítania a táltosa fejét. Egész úton csendesen imádkozott, a jó Isten engesztelje meg Oldericus apát szívét, nehogy Adriánuszt tegye felelőssé azért, ami történt.

IX.

LIUTERFRED LEÁNYA

Adua a kutyájával felkaptatott a Liuterefredhez. Annyira ismerte itt a járást, hogy sötétségben is el tudott igazodni az erdőben. Midőn fölért a kopasz hegyhátra, erősen birkóznia kellett a szélvésszel, az mindenképpen le akarta dobni a szikláról.

Messziről hallotta már a toronykapu csapkodását. A megvasalt tölgyfaszárny tárva volt, a szél hol bevágta, hol meg kirántotta. A Púpos eltűnt.

Ha a leány utána nézett volna, megtudta volna, hogy a szolgálával együtt a kecskék is eltűntek. Sőt, ha felmászott volna az emeletre, tapasztalhatta volna, hogy édesapjától maradt szép fegyvereinek is lábuk kelt. A Púpos, úgylátszik, biztosra vette, hogy asszonya ebben az életben nem jön többet haza és magát tette meg a gazdátlan holmi örökösévé.

Valami fegyver azonban mégis itt maradt: egy szárácén vadászkés. Valószínű, hogy a szolga elszórta a nagy sietségben. Adua rálépett, mikor a tüzelő szerszám után tapogatódzott a sötétségben. A kést az övébe dugta, majd fáklyát gyújtott.

Virradat előtt neki el kell innen mennie! Még pedig örök időkre. Mert holnap Herimánék hajtővadászatot tartanak az erdőben és ha itt érik a boszorkányt, nem fognak sokat törvényes formaságokkal bibelődni.

Aduának el kell mennie. Mielőtt azonban elvonul, búcsút mond Pláren városának. Olyan istenhozzádot mond, hogy száz év múlva is hideg fut végig a pláreniek hátán, ha a liuterfredi boszorkány nevét hallják.

A terv készen hullott a lelkébe, mikor meztelesen állott a pellengér mellett és rohadt almák és trágár szavak repültek feléje. Egy ember sem érzett iránta szánalmat, egy ember sem, csak egy kutya. Akkor ő, miközben lehunytt szemmel és egész testében reszketve állott a piacon, véres és tüzes képekben kéjelgett. Lehetetlennek látszott, hogy azok megvalósuljanak, de lám, az igazságos Isten megengedte, hogy megállja bosszúját!

Ő, Liuterfred leánya, tartozik a vérének azzal, hogy a csöcselék szájára fagyassza a gúnyt. Ha édesapjával történt volna hasonló gyalázat, az felkötöttetett volna annyi városi polgárt, ahány a kezébe esik. Ő más harcot fog vívni. Holnap már senki sem fog nevetni rajta, mindenki iszonyodni fog tőle. Nem lesz többé szó a meztelen Aduáról, csak a szörnyű Aduáról. A kacagás ellen orvosság az iszonyat.

A torony aljában volt egy jókora farakás, amit Hebegő hordott össze télire. Adua fölnyalábolta a kecskealmot és a farakás réseibe gyömöszölte.

Azután belenyomta az égő fáklyát... A szalma lángot vetett, a gyantás fenyőfa tüzet fogott. Az északi szél örömvöltéssel reávetette magát a tűzre, egykettőre lobogó máglya lett a farakásból.

Adua égő hasábbal a kezében a sziklafal széléhez szaladt és szilaj lendülettel a mélységbe hajította; a vihar felkapta a tűzcsóvát és az, világító farkot vonva maga után, a völgybe futott és eltűnt a város sötét háztömegében.

Azután megint röpített egyet és megint egyet... Tízet egymás után! Az egyik még le sem ért, mikor már útra kelt a másik hullócsillag...

Most ő volt a sárkányanya, aki repülni tanítja tüzet fúvó kölykeit! A vad játék pezsgésbe hozta vérét, mámorosan sikoltozott, mint a vércse és egyre küldte a városnak a gyújtó üdvözléseket. Plutó is kedvét lelte a játékban és csaholva ugrándozott a tűzfényben.

A város jó ideig sötétségben maradt, mintha fekete tóvíz nyelte volna el a tüzet. De azután a Takácsközben, ahol sok volt a szalmazsupos ház, pirosan világító gőz kezdett gomolyogni. A Főutcán és a Hubertusz-téren is ... A Takácsközben hirtelen vakító lángoszlop csapott fel. Már több helyen égett a város! Most jajgatni kezdett odalenn a lármaharang.

Öt perc múlva lángtenger volt az egész börcserző negyed. A vihar letépett és felkapott égő gerendákat és fél háztetőket és ellódította a tizedik utcába... A lármaharang egyre jajgatott.

Vastag, világító füstfelhő hömpölygött végig a

városon és mikor rést tépett rajta a szél, felülről látni lehetett, a vakító tűzfényben hogyan futkosnak és szökdécselnek a fekete kis embersáskák.

— Most gúnyoljatok, ti pláreni férfiak, most gyalázzatok, ti pláreni aszonyok, most dobáljatok, ti pláreni gyerekek!

Adua esztét vesztve röpítette a csóvákat, bár a város már mind a négy sarkán égett. A tűzben megolvadt a fagyos görcs, mely eddig megdermesztette a lelkét. Sikoltozott, nevetett, táncolt, tapsolt . . . A hegyek felől, a felhőkből, gigantikus rémek siettek a segítségére és üvöltve megrohanták a várost.

Már egyetlen nagy tűzkohó volt Pláren. A háztömbök vörös és fehér fényben izzottak, mintha áttűzesedtek és átlátszók lettek volna a kőfalak. A pokol városából sohasem hallott hangok verődtek fel a hegytetőre: a féktelen lángtenger bömbölése, beomló falak mennydörgése, emberek rikoltozása, állatok bőgése.

Hirtelen elhallgatott a lármaharang: a templomtorony úgy égett, mint a szurokfáklya. Azután dübörögve beszakadt a városház teteje, óriás szikrazáport lövelve a felhők felé.

Adua már nem röpítette a tűzsárkányokat. Mozdulatlanul állott a szakadék szélén és tág szemekkel bámult a vakítóan világító mélységbe.

Megindult és nekivágott az erdőnek. A tűzvéstől olyan nappali világosság volt körülötte, hogy minden egyes falevél látható volt. A fölriadt erdei madarak kótyagosan röpködtek körülötte. Fölkapaszkodott egészen a Püspöksüvegig. Midőn

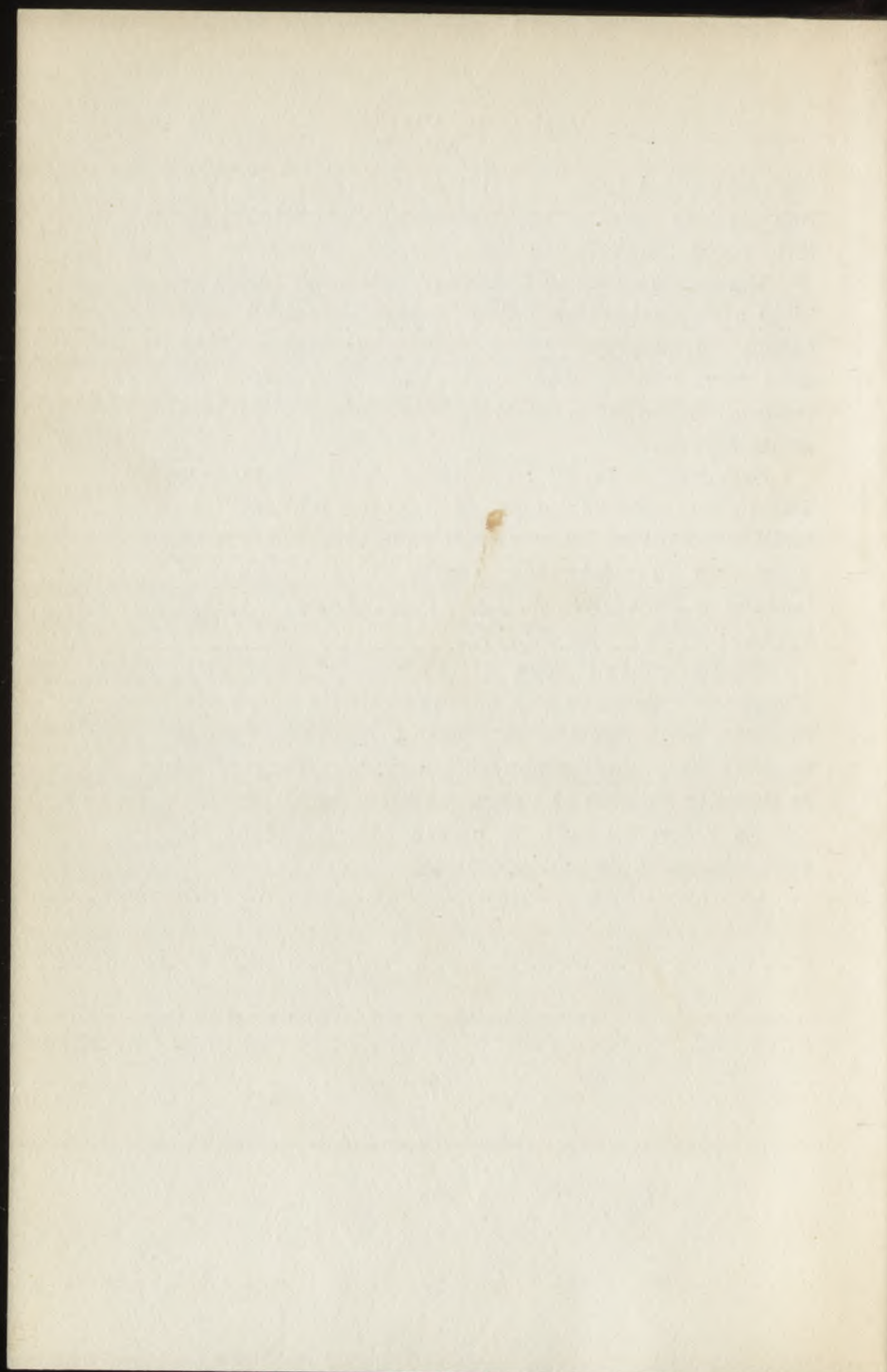
leereszkedett a hegyhát túlsó lejtőjén, már homályban járt, de fenn, a fenyőkoronák fekete csipkéi fölött, vörös fényözönben izzott az égbolt.

Vízcsobogást hallott. Lenn volt a völgyben. Egy ideig a patak partján haladt, majd egyszerre zsibbasztó fáradtságot érzett. Sem járni, sem a lábán állni nem tudott. Már csak egy vágya volt: lefeküdni, lehunyni a szemét, elmerülni a fekete semmiségben.

Sziklafal előtt állott, a falon ferde barlangrés ásított, bement a barlangba és elnyúlt a földön. Plutó melléje feküdt és Adua a fejét ráhajtotta a kutyára. A félálom kábultságában eszébe jutott, hogy ez a barlang a Sárkánylyuk. Így is jó! Inkább sárkányokkal, mint emberekkel...

Olyan mélyen soha életében nem aludt még. Máskor öntudatának egy paránya mindig ébren virasztott, hogy figyelje az éjszaka hangjait, ezúttal azonban ezer ölnyre elmerült a Semmi tengerében és reggelig süketen és vakon feküdt a tengerfenéken.

Ez részegség volt. A bosszú kicsapongását követő részegség. Boszorkányálom!

X.

JÖNNEK A MAGYAROK!

A nap már jó magasan járt, mikor Adua kimászott a Sárkányoduból. Mindenekelőtt megfürdött a patakban és a jéghideg víz kimosta tagjaiból a bőrtön és pellengér okozta merevséget. Fürdés közben az a szerencse érte, hogy a parti sásban vadréce fészekre bukkant, friss tojásokkal. Ezzel elintéződött a reggeli kérdése.

Útra kelt. A nap járása után igazodott és nyugati irányba tért. Tulajdonképen mindegy volt neki, merre fordul, ő mindenütt a világon otthon lehetett, csak éppen a hazájában nem. Ezúttal egy gyermekkori álomképe által kalauzoltatta magát. Régóta játszott a gondolattal, hogy egyszer majd Spanyolországba megy megkeresni édesanyját. Az cordovai szaracén volt és mikor sok évvel ezelőtt váratlanul eltűnt, minden valószínűség szerint a hazájába szökött vissza. Valami nagyon vonzhatta Cordovába, hogy otthagytá két éves kisleányát. Adua gyakran hallotta Liuterfred úrtól, hogy az út Spanyolországba

Burgundián és Aquitánián keresztül vezet, Burgundia pedig napnyugaton van.

Az erdő keserű pernyeszagú volt, a hegyek fölött lomha nagy füstfelhő ült: a tegnapi éjszaka sötét emléke. Adua örökölte ősei idegeit és sem félelmet, sem megbánást nem érzett. De az éjjeli forró diadal- láza teljesen lehült már. Inkább valami hideg és kiet- len ürességet érzett magában. A bosszúvágya elham- vadt, ami benne visszamaradt, a szenvedély kihült salakja volt. Ha érezni tudnának a hegyek, a kiégett vulkán talán így érezné magát.

Hosszú, ruganyos fiúléptekkel ment az erdőben, mindig félig háttal a napnak. A járt utakat kerülte, nehogy pláreni emberekkel találkozzék. Valahány- szor fölért egy-egy hegyoromra, mindig újabb és újabb erdős hegyeket látott maga alatt, egy zöld tenger hullámaiként vonultak a kékpárás messziségbe.

A völgyekben kanyargó utak felől állandó lár- mát hallott, mintha nagy embersokaság vonulna végig az országúton. Szekérsörgés, ostopattogás, kutyaugatás, emberi veszekedés hangja, nyájak bő- gése és mekegése... Vajjon hová rohan a sok nép?

Emberekkel csak egy ízben találkozott és akkor nagyon megijedt. Egy férfi vermet ásott az erdőben, egy asszony pedig nagy vaskondér mellett guggolt és nézte az embert. Alkalmasint kincset akartak el- ásni. Lehet azonban, hogy ezeknek egypár fazék és rézkarika volt a kincsük. Adua rögtön irányt vál-

toztatott és gyorsan elinalt, nehogy a kincsásó a csákányával váltsa meg a hallgatását.

Dél felé fáradt lett és leheveredett a gyöpre. A fűnek itt jó fűszeres szaga volt. Körülötte csupa ősrégi, óriás tölgyfa állott, jó messzi egymástól, akár egy templom oszlopai; a feje fölött zöldarany lombkupolában bújdosott a napsugár. A lomb között rigó szólt, Adua felelt neki, valóságos párbeszéd kezdődött, miközben a kíváncsi madár mind közelebb jött. Végül már ott bujkált a feje fölött.

A rigó hirtelen elhallgatott, mély csend lett az erdőben, már a völgyből sem szűrődött fel a vonuló embersokaság lármája. Lónyeringés hallatszott! A rőfögő hang után ítélve: ménló szólt. Emberek közelednek az erdőben. Lovasok... Óvatosan belevette magát a sűrű bozótba, kezét rátette Plutó nyakörvére, hogy csendben maradjon.

Hamarosan kibukkantak a fekete törzsek közül. Kopjás vitézek voltak, még pedig heten és libasorban ügettek. De ilyen katonákat még nem látott Adua.

A fejükön nem viseltek vasszabakat, hanem hegyes, tollas süveget, a ruhájuk meg csillogott a sok fényes pitykétől. Szép, nemes idomú állatokon ültek, de azok olyan könnyűk és fürgék voltak, hogy csikónak nézhette volna az ember a bajuvárok és alemánok szélesfarú, nehéz csatacsődőrei mellett.

Már egész közel jártak és a leány visszafojtott lélekzettel bámulta őket. A lovaik cifra szerszámot, a fülük közt tollbokrétát viseltek, mintha csupa lakodalmas vőfélyt vinnének. Minden katonának piros vagy kék ijtok és bőrtégez lógott a nyerge mellett.

Barnaképű, inas termetű, keménytekintetű legények voltak. Ahogyan a lovukat megülték, ahogyan a süvegüket a félszemükre vágták, abban valami ismeretlen, szilaj és acélos hetykeség nyilatkozott meg. Olyan meseszerűen és idegenül hatottak ebben a német erdőben, mintha egy távoli, még föl nem fedezett világból tévedtek volna ide.

Adua hidegséget érzett a szíve tájékán: a halál vonul végig a bajuvár erdőkön, — ezek pogány magyarok! Félelmében lefogta Plutót, el ne vakkantsa magát, el ne árulja a bűvőhelyüket.

De a pogányoknak is volt kutyájuk. Kondor-szőrű, lompos nagy állat, tetőtől talpig fehér, azaz inkább mocskos szürke, csak az orra és szeme szénfekete. Kissé elmaradt a lovasesapat mögött és most, földig érő szőrpamacsait lobogtatva, repült utánuk. Rögtön megszimatolta Plutót és kihívó csaholással toporzékolt a bozót előtt.

A katonák megállították lovaikat, egypár szót váltottak, — úgy látszik, a bundásuk viselkedéséből tudták, hogy ember lappang a sűrűségben! — egyikük aztán nyeregből szökött és csákánnyal az öklében, bal kezével széthajtogatva a gallyakat, közeledett Adua bűvőhelyéhez. Most a lombrostélyon keresztül hirtelen egymásba mélyedt a csillogó tekintetük; a legény vidáman felkiáltott, mint a gyerek, aki madárfészket talált, a leány pedig kiugrott a bozótból és nekiiramodott az erdőnek.

A lódobogásból tudta, hogy üldözik... Az erdő erre ritkás volt: egy árnyékos nagy rét... Széles

hajtóláncban ügettek a nyomában, a szárnyon lovaglól két legény már meg is előzte, a következő pillanatban bezáródott a kör. Ez a vég, a megsemmisülés!

Adua lihegve támaszkodott egy fatörzsnek, jobb-jában a kése csontmarkolatát szorongatta, bár maga sem tudta, mit akar a késsel. Egyszer már volt ilyenféle rossz álma, egy lázbeteg éjszakán... Egyik vágató ló hirtelen megtorpadt előtte, ugyanakkor nyeregből repült a legény és kemény fogással elkapta Adua kézcsuklóját. A kis női öklöt a hegyes késsel együtt felmutatta társainak, mire azok kórusban nevetni kezdtek.

A katona megint nyeregbe ült, egyik társa megszól nélkül fölnyalabolta Aduát és föladta neki, mint a lisztes zsákot. A kését meghagyták neki. Úgy látszik, nem vették komolyan a kis aranyméh fulánkját.

Plutó nem folyt be az eseményekbe, mert időközben megtámadta a pogány kutya és vad verekedés fejlődött kettőjük közt. A viadal elkeseredett volt, a bundás bátor és gyakorlott verekedőnek bizonyult, de Plutó oroszlánerejével nem bírta. A harc végre a szelindek teljes győzelmével végződött. Ellenfele, szégyenében és mérgében üvöltve, félrehúzódt.

A leány, bár maga is kétségbeejtő helyzetben volt, mégis tudott aggódni a kutyájáért. Attól félt, a pogányok meg találnák torolni a bundáson esett szégyent, de azok, miután érdeklődve nézték a kutya-párbajt, látható elismeréssel adóztak a szelindek ere-

jének. Egyikük, aki tudott néhány német szót, azt mondta Aduának: *gutte hunt!*

Az őrjárat — mert olyasmi lehetett a hét magyar — tovább vonult az erdőben, miközben Adua a gazdája előtt ült a lovon. „Gazdája“ volt az a pogány, aki elsőnek tette reá kezét és rabul ejtette.

Ez az ember, az őrjárat parancsnoka, egyébként meglehetősen vén legény volt, bajusza őszbecsaverodott, arca pedig ijesztően rút volt. Egy régi pallos- vagy baltacsapás emléke, ujjnyi széles, piros forradás alakjában kétfelé választotta egész arcát, a szája pedig, amelyből ugyanaz a pallos vagy balta kiverte a metszőfogait, fekete lyuk volt.

A többiek, húsz-huszonkét éves suhancoknak látszottak, tiszteletteljesen kötekedni kezdtek a parancsnokukkal. Adua úgy vette észre, hogy ő róla van most szó. A fiatalok vallatják a vén legényt, mit kezd majd a rabjával, amire az öreg valami nagyot talált mondani, mert társait majd szétvetette a jókedvük.

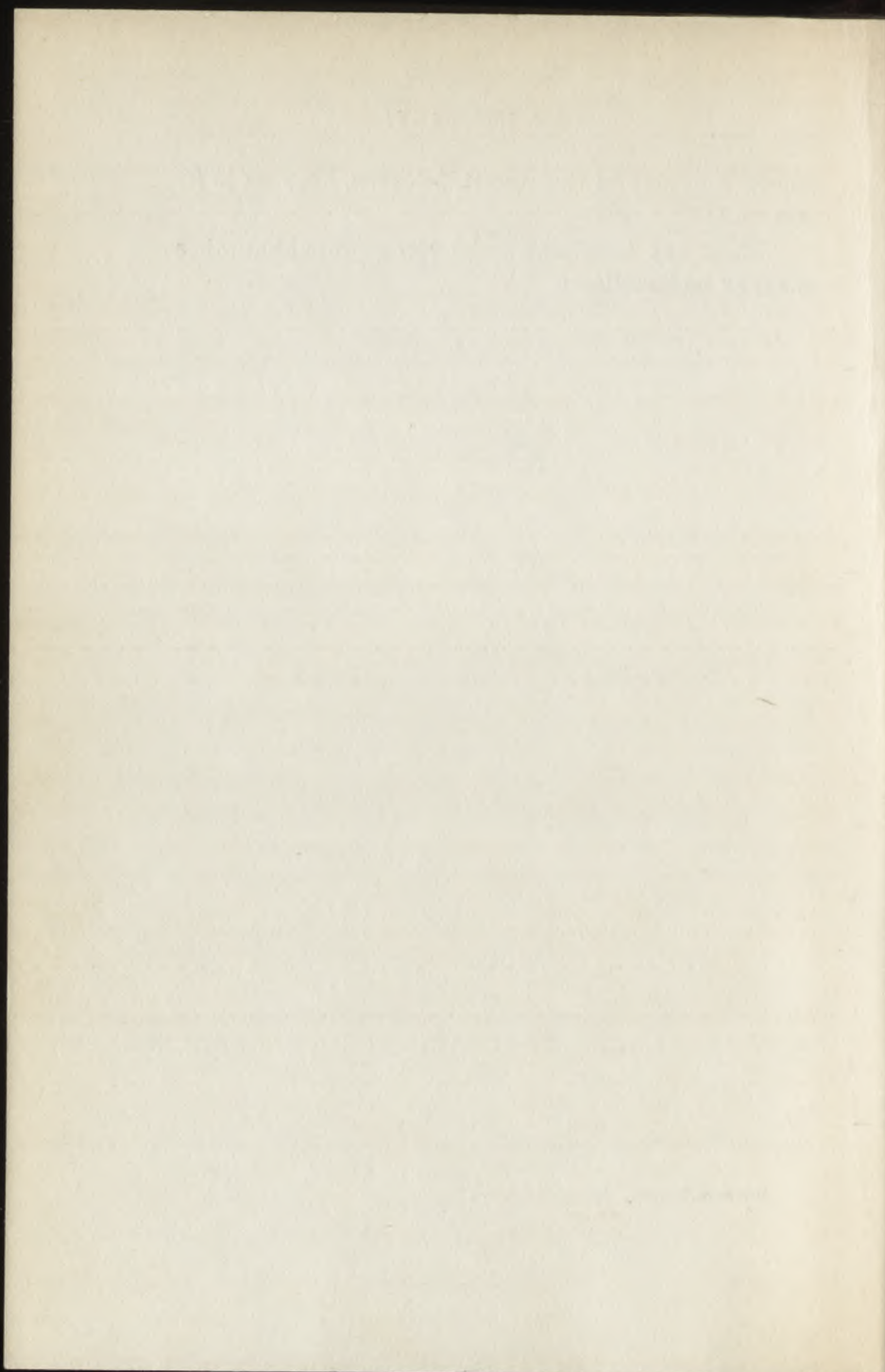
A leány elhatározta, hogy szerényen és engedelmesen fog viselkedni. Úgy gondolta, így készítheti elő legjobban a szökését. Mert hogy első alkalommal meg fog ugrani a pogányoktól, abban ugyan egy pillanatig sem kételkedett.

A magyarok igen óvatosan, a környéket állandóan szemmel tartva és komondorukat minden bokorba előre küldözgetve, folytatták útjokat. Fél óráig lovagoltak így, azután magyar őrszemekkel találkoztak, akikkel a vezérük egypár szót váltott. A lovasok mind alaposan szemügyre vették Aduát, egyik-

másik a nyelvével csettintett, jelezvén, hogy ez jó fogás volt.

Majd egy hatalmas erdei réten rábukkantak a magyar hadiszállásra.

XI.

A PACSIRTÁK

Az őrzőjárat egy főlegény előtt jelentkezett. Az néhány kérdést intézett hozzájuk és egykedvűen hallgatta végig jelentésüket. Aduáról nem is vett tudomást. Ez a vitéz, akit „Álmos úrnak“ neveztek a katonák, igen büszke és merész arcú ember volt. A fegyverzete pompásabb volt a többinél, csúcsos ezüst sisakot, könnyű páncélinget és tigrishátibőrt viselt.

Aduát a többi rab közé vezették. Voltak vagy százan, asszonyok, férfiak és nagyobbacska gyerekek. Az asszonyok nagy üstökben vacsorát főztek éppen. Siráncokoztak és sopáncokodtak, de közben buzgón kavargatták a vagdalt birkahúst.

Nevezetes volt, hogy nem annyira a közös balsorsukat siratták, mely pogány rabságba adta őket, hanem mindegyiknek volt valami külön kis fájdalma. Egyikük futás közben kecskéjét, másikuk ezüst kőszöntyűjét veszítette, a harmadik meg azon búsult, hogy nem vihet tiszta ruhát az urának, aki Horsdal várában zsoldos.

Első pillanatban kérdésekkel és panaszokkal rohanták meg Aduát, de valamelyik pláreni asszony-ság fölismerte a liuterfredi boszorkányt, aki elmúlt éjjel felgyújtotta a várost és ekkor valamennyien félőnken és ellenségesen elhúzódtak tőle.

Adua úgy gondolta, jó lesz, ha kitanulja a pogányok szokásait, így könnyebb lesz előkészítenie a szökését. Neki egyébként is vadászszeme volt, és mindent megfigyelt, ami körülötte történt.

Először feltűnt neki a rengeteg sok megbékózott katonaló, mely az erdőszélén legelészett. Az ilyen rablóhadjáraton, mikor rövid időn belül óriási távolságokat kellett bejárniok, sűrűn váltogatták a hátasokat és négy-öt vezetéklovat is számítottak egy-egy katonára. (A keresztények úgy magyarázták meg a lovak tömegét, hogy a magyarok „kérkedni” akarnak!)

A seregnek éppen pihenője volt. Sokan a fák árnyékában elnyúlva aludtak, mások fegyvereiket tisztogatták, a többi beszélgetve, tréfálkozva, vagy hegedűt cincogtatva, ült együtt.

Az erdőszélén prédával megrakott szekerek sorakoztak. Ezeket gondosan őrizték. A fuvarosok idevalók voltak, a pogányok úgy hajtották ki őket a falvakból. Volt ott egy boroshordókkal megrakott hatalmas társzekér is és Adua a hordókon megismerte a szentbonifáci apátság faragott cimerét. A pogányok tehát kifosztották a papok híres albai pincéjét is, mely egy órányira volt a monostortól.

A leány hamar észrevette, hogy a rabokat nem őrziik valami szigorúan; a pogányok bizakodtak a nép birkatermészetében, mely gondolkodás nélkül terelteti magát a nyájjal. Nem is kételkedett benne, hogy sikerül majd megszöknie, sőt már azt is tudta, hogyan kezd hozzá. A magyarokat bizonyára meg fogják még támadni útjukban, ő pedig fel fogja használni az első nagyobb zűrzavart, hogy hatalmába kerítsen egy vezetéklovat és elmeneküljön, amerre lát. Tudott bánni a lóval, hiszen míg élt az édesapja, mindig volt hátasa.

Később odajött a gazdája, a vágottképű öreg. Egy mocskos kis ember volt vele, akiről kitudódott, hogy tolmácsnak hozták magukkal a karantán gye-püről. Nem igen tudott sem németül, sem magyarul, több szemtelenséggel, mint nyelvtudással, végezte tisztét. A tolmács megmagyarázta valahogyan, hogy a gazdát Csáknak hívják és érdeklődött, van-e Aduának valakije, aki kiválthatná a rabságából. Meg is mondta mindjárt a sarcát: Csák vitéz száz aranyat szeretne érte kapni.

A leány kijelentette, hogy nem ismer olyan embert, aki akárcsak egy rézpénzt is fizetne érte. A vágottképű ezt igen rossz néven vette; abban reménykedett, hogy nagy pénzt fog keresni a rabjával, mert Adua külsejéből és viselkedéséből arra következtett, hogy nagyúri ház gyermeke. Szegény embernek hogyan is lehetne olyan kutyája, mint Plutó? Mikor azonban a rableány megmaradt állítása mellett, Csák vitéz fenyegetőzni kezdett, hogyha nem váltják ki, akkor magával viszi Magyarországba, ott levágja és

megfüstöli télire, mint a kocát, mert a magyarok keresztény hússal élnek.

Mindenképen túl akart rajta adni, fűnek-fának kínálgatta a táborban, a katonák közül többen el is jöttek, hogy szemügyre vegyék a leányt, de a legtöbben vékonyolták és egyikük sem nézte ki belőle, hogy bánni tudna a lábasjósággal. Különben is rontotta a rabvásárt az a körülmény, hogy messzi voltak még a magyar határtól, nem lehet tudni, mi lesz még odáig és mi marad meg a kétlábú prédából.

Időközben a pogányok is, a keresztény rabok is letelepedtek a gyöpre és nekiláttak vacsorázni. Persze külön-külön. Adua magára maradt, a többiek nem akartak közösséget a liuterfredi boszorkánnyal. Nagy nyomorúságukban is jól esett nekik, hogy van valaki, akit még maguknál is alábbvalónak tarthatnak.

A pogányok csapra vertek egynéhányat a címeres hordók közül. Később a raboknak is küldtek bort, sőt a keresztények többet ihattak, mint a pogányok, mert ezeknél, ha hadban jártak, szigorúan tilos volt a részegeskedés. Adua azt gondolta magában, hogy a magyarok furcsa nép lehetnek, hogy gondoskodnak azoknak mulatságáról, akiket egész életükre megnyomorítottak.

A leány eddig olyasmit hitt, hogy a pogányok maguk közt mind egyformák, akár az erdei vadállatok, de most észrevette, hogy köztük is vannak, akiket különbeknek tartanak a többieknél. (Amint nem is lehet másképp katonanépeknél, ahol egyiknek joga van, hogy halálba küldje a másikat.)

Az erdőszélen leterített szőnyegeken öt fiatal

vitéz ült együtt, köztük volt az „Álmos úr“ nevezetű is, azoknak önérzetes viselkedéséből és a buzgalomból, amellyel kiszolgálták őket, látni való volt, hogy nagyurak. A ruházatuk is különb volt a többiénél.

A tolmács, aki a rabok körül ténfergett, hogy a váltságdíj dolgában értekezzék, — alkalmasint maga is valami hasznót remélt a sarcból! — elmagyarázta, hogy ezek a pogány főnemzetségekből való úrfiak, az egész rablóvállalat rendezői és vezérei, a többieket is ők toborozták össze. Otthon, Magyarországon *pacsirtáknak* nevezik őket, mert értenek a hegedüléshez és az énekhez, hír szerint a csatába is énekelve szoktak menni.

Megtörtént ekkor, hogy Plutó kutya váratlanul beavatkozott Adua életébe és — miként később kintűnt, — új fordulatot adott annak. A szelindek reggel óta nem evett semmit és most ott kellemeskedett a pacsirták körül, nem vetvén meg a pogányoktól eldobált csontokat. Álmos úr szeme megakadt az állaton, amelynél derekabbat nemigen látott még. Egy egész juhfejet vetett neki, majd tudakozódott a gazdája után. Odahozták neki Csák vitézt.

— Álmos úr meg akarja venni a fekete kutyát, — magyarázta a tolmács, aki állandóan a nagyurak felé fülelt.

— Plutó az enyém és én nem adom! — tiltakozott Adua.

A karantán vigyorgott.

— Plutó nem a tied, tanuld meg, leányom, hogy a rabszolgának semmije sincs, te a kutyával együtt a gazdáé vagy.

A vágottképű időközben elmagyarázta, hogy a szelindek az ő rableánya után szalad és mivel bajos lenne a kettőt egymástól elválasztani, lelkesen felkínálta Álmos úrnak, vegye meg tőle mind a kettőt.

Az úrfi most már látni kívánta a leányt. Végigmustrálta, mint a vásárra vitt lovat, majd a tarsolyából aranypénzt szedett elő. Csák vitéz láthatóan keveselte, mire az úrfi megtoldotta valamivel.

— Álmos úr megvett téged a kutyával együtt, — magyarázta a tolmács, — öt aranyat fizetett kettőtökért

Csák vitéz tehát jócskán engedett a száz aranyból.

Az úr aztán valamit mondott a karantán embernek, amit az sietve tolmácsolt Aduának.

— Új gazdád azt parancsolja, légy pohárnoka a lakomán. Fogd a nagy boros kancsót és ügyelj jól, pohár üresen ne maradjon. Ha ügyesen forgozól, még viheted valamire!

Adua tehát ott maradt a lakmározó pacsirták mellett. Mikor az első pohárba töltött, megremegett kezében a kancsó, mert észrevette, hogy az istentelenek egyházi kelyhekből isznak. Csendesen imádkozva végezte tisztét, kérvén a Mindenhatót, ne rajta, szegény rableányon, torolja meg a szörnyű istenkáromlást.

A pacsirták szívesen nézték a leányt, akinek szépsége és gráciája ünnepi lakomává avatta az ő tábori étkezésüket. Egyik-másik szólt is hozzá, persze magyarul, amiből ő egy szót sem értett. De

egyik sem komiszkodott vele és ez alkalmasint új gazdája nagy tekintélyének volt köszönhető. Az úrfiak egyébként mértékkel iszogatták a papok borát, ők is tartották a tábori törvényt.

Valaki aztán hegedűt adott Álmos úr kezébe; ő pengetni kezdte, majd énekbe fogott. A táborban egyszerre halálos csend lett. Az erős, szép férfihang uralma alá kényszerített minden pogányt és keresztényt. Ez az ének is olyan meseszerűen idegen volt, mint minden, amit Adua a magyaroknál tapasztalt. Alkalmasint ismeretlen keleti pusztákon született a dallam, csillagfényes éjszakán, mikor az égbolton tündöklő tüzek arról a nagy titokról regeltek, melyet emberfia soha sem fog megoldani.

Elbeszélő ritmusa után ítélve hősi ének lehetett, rég meghalt magyarokról szólt, (Adua megjegyezte az Árpád nevet), akik egykor évszázadokra új mederbe terelték népek sorsát, de akikről senki sem hallott még Bajuváriában.

A tolmács ott állott Adua mellett, ő mindig az urakat leste és halkán odaszólt neki:

— Ezt az éneket maga Álmos úr csinálta!

A leány kíváncsian nézte a gazdáját. A nő örök kíváncsisága, hogy milyen ember az, aki éneket tud csinálni. Mert a tavasz tele van nótával és virággal, a virágot Isten csinálja, de ki az, aki a nótát teremti? Álmos úr csak olyan ember volt, mint a többi. Talán a szeme volt más? Igen, a szeme! Ilyen ragyogó, mély tekintetű emberi szemet még sohasem látott Adua.

A hold már akkor az erdei tisztás fölött járt. Az

ének véget ért és a pacsirták kórusa vidám dalba kapott. Gyors ütemű, szilaj katonanóta volt. Ami-nőben egy, a világot lóhátról néző, életét kardélre vető, mindenütt idegen, a pillanatnak élő kalandor-nép lelheti kedvét. Innen is, onnan is, egy-egy rikoltás szólt bele az énekbe: ostorcsapás a vágató lónak.

Néhány vitéz, akit magával sodort az ének rit-musa, egymásután kiállott a gyöpre és táncolni kez-dett. A vadság, az erő és csodálatosképpen a méltó-ság tánca volt. Ha egyedül járja a férfi, akkor izmai és idegei a nővel álmodnak, de ennek a tánc-nak nem volt semmi köze a nőhöz. Férfitánc volt, katonatánc. Titokzatos meghódolás egy titokzatos hatalom előtt, mely ennek a népnek és minden fiá-nak sorsát intézi.

Az ének szilaj volt, a tánc duhaj, Aduának mégis úgy rémlett, mintha szomorúságot érezne ki a hangokból és mozdulatokból. Az egyedüllét nagy szomorúságát, melyet vad jókedvvel leplez a nem-zeti hiúság. Ez a nép meg van átkozva, hogy mindig egyedül járjon, hogy szemben álljon az egész vilá-gal, hogy tűzzel-vérrel jelölje útját és egyszer majd tűzben-vérben semmisüljön meg. A leány megér-tette azt, amit a magyarok maguk sem értettek, hi-szen ő maga is mindig ellenségek közt élt és titok-ban mindig szomjazta a szeretetet.

Egyszer sípjel hallatszott, mindenfelől ugyanaz a jel. Takarodó!

Az ének elhallgatott, a tánc véget ért, a tábori tűzek kialudtak. Itt is, ott is még valami mormogás, keresés, cihelődés, azután mélységes csend borul a

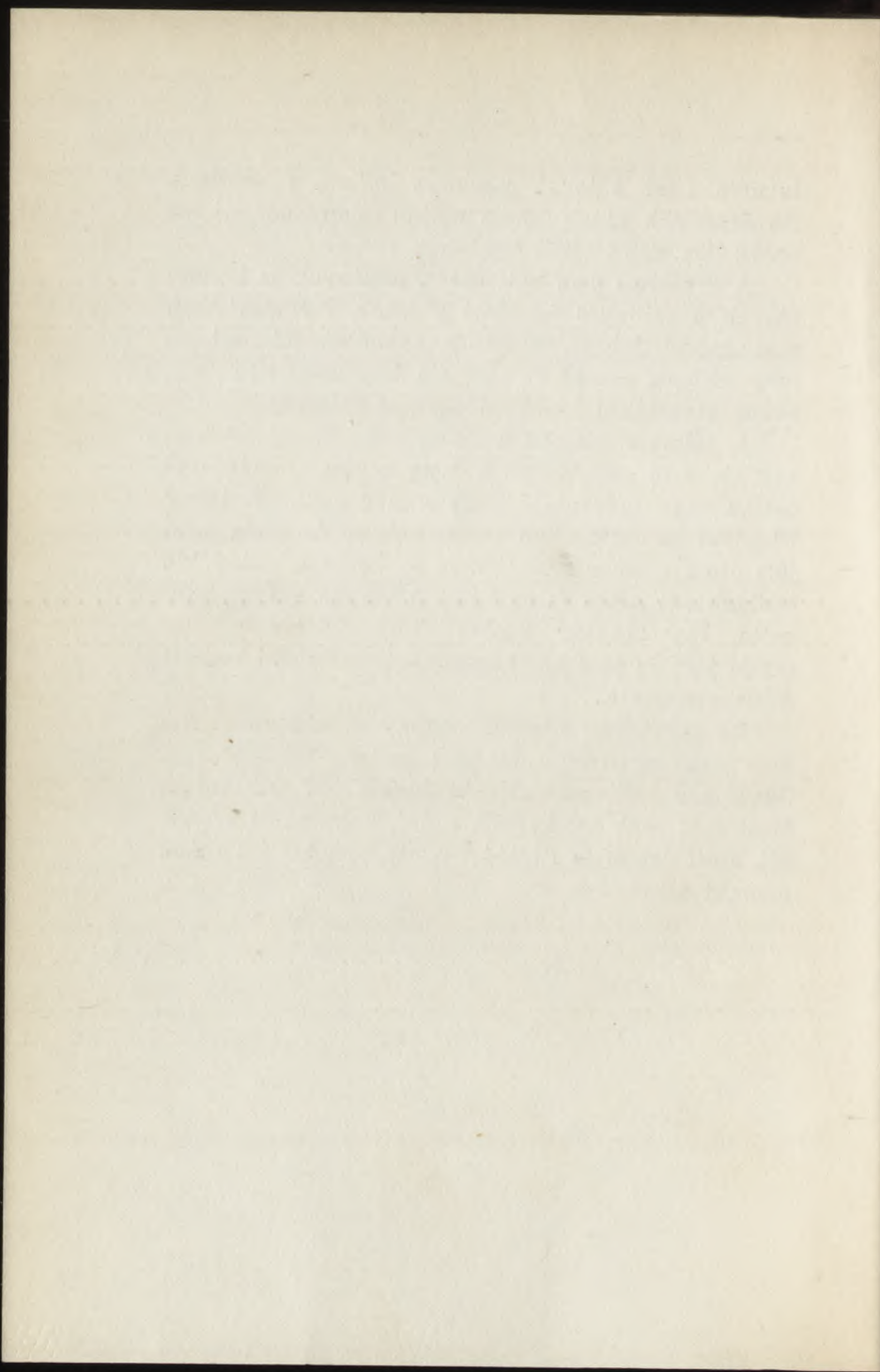

táborra. Csak a lovak csörgetik halkan a békóikat. Az őrszemek olyan nesz nélkül lappanganak az erdőszélen, mint éjjeli árnyékok.

A táborban nem volt sátor, pogányok és keresztények a csillagos ég alatt aludtak. Nyárszakában a magyarok jobban szerettek szabadban feküdni, ha meg szakadt az eső és tető alá kényszerítette őket, akkor kiverték a házakból egy-egy falu népét.

A tolmács éjszakára pokrócot hozott Aduának, de nem mondta meg, hogy saját jószántából teszi-e vagy másvalaki hagyta meg neki. A leány Plutóval az erdőszélen talált helyet. Jó ideig nem jött álom a szemére. Göncöl szekerének tündöklő csillagképét nézte és egy távoli tilinkó szavát hallgatta. Egy magyar legény fujta. Bizton a szeretője járt az eszében. Lassanként ködösödni kezdett Adua eszmélete...

Én rabságban vagyok, pogány rabságban... Nekem most a gazdám lábánál kellene feküdnöm... Gazdám a csillagszemű, aki éneket tud szerezni... Most még csak azt kellene tudni, hogy az öt aranyból, amit értem és Plutóért adott, mennyi jut reám, mennyi a kutyára...

XII.

EGY OSTORCSAPÁS

Esőszagú, sötét hajnalon mindenkit fölverték: indulás — indulás! A legénység már nyeregben ült, mikor a vezetékllovakat, rabokat és prédaszekereket sorakoztatták.

Esti táborzáskor emberségeseknek mutatkoztak a magyarok, most azonban, hogy lovon ültek, gőgösök és házsártosak voltak. A főlegények úgy robogtak fel-alá, mint a mennydörgős istennyila, a kopjások pedig kőbálvánnyá dermedtek a nagy engedelmességtől.

Mikor egy lóhajtóról kitűnt, hogy elmúlt éjjel meglékelt egy boroshordót és hülyére itta magát, ott a sereg színe előtt felkoncolták. A raboknak megtiltották, hogy útközben beszélgessenek és azok úgy megijedtek, hogy lélekzetet is alig mertek venni.

Adua ezúttal meglátta a sereg vezérét is, valami Szaboles urat. Az egész rablóhadjárat tulajdonképpen az ő vállalkozása volt. Bár a pacsírták társaságába tartozott, táborzás közben nemigen barátkozott senkivel, a tekintély kedvéért elkülönítette magát,

a legénység csak úton és ütközetben látta a fehér lovát.

A leány észrevette, hogy a rablók kevesen vannak, mindössze talán háromszázan. Elképesztő vakmerőséggel, mely már belehajlott az arcátlanságba, végigprédálták fél Németországot, ide-odasurranva óriási ellenséges tömegek közt, melyek némi szervezés és vezetés mellett minden pillanatban összemorzsolhatták volna őket. De ők határtalanul bíztak saját magukban és az ellenség élheteretlenségében.

Gyorsabban jártak a hírüknél; ha lecsaptak valahol, mindig váratlanul termettek ott; a véres munka után hosszú éjjeli utakat tettek, mint a farkascorda, mely mindig másutt pusztít, mint ahol keresik.

A hadisikereik egyik oka a zsibbasztó félelem volt, mely a fegyvereik előtt járt, mint szél a zivatar előtt és megbénította az ellenállást. A közrémületet ők tervszerűen szitották felesleges dúlásokkal, égetésekkel, hajmeresztő vérengzésekkel, és a saját embertelenségükről szóló hírek terjesztésével. Mert azt az ostobaságot, hogy embervért isznak, maguk hitették el a keresztényekkel.

A kalandrocsapat egy falut ejtett útba, élő lélek azonban nem került a szemük elé, a betörésnek már híre ment és a nép a hegyekbe és a körülfalazott városokba futott. A falut persze fölégették, mégpedig olyan alapos hozzáértéssel, hogy egy óltető sem maradt épségben.

Hajnal óta fekete volt az ég és később esni kezdett. Szabolcs ekkor két részre osztotta seregét, az egyik

a rabokkal és a prédaszekerekkel egy völgytorokba vette magát, ahol aztán késő estig vesztegelt és ázott, a másik rész nekivágott a meredek hegylejtőnek. A legénység nyeregből szállva, kantáron vezette át lovait a gerincen. Olyan helyen, ahol kecskén kívül más négylábú nemigen szokott megfordulni. „Mint legyek a falon!” — beszélték később a hegyi pásztrok. Ennek a csapatnak vezetését Álmosra bízta.

A tulsó hegylejtőn terült el Horsdal városa. Nagy, de nyitott hely volt, a gróf ugyanis nem engedte meg alattvalóinak, hogy kőfalakat rakjanak, úgy okoskodván, hogy az emberek, ha a saját bástyáik és kötőnyaik mögött ülnek, hamar elbázzák magukat és nem tisztelik eléggé föllebbvalóikat.

(Magának a hűbérúrnak azonban körülárkolt, tornyos kastélya volt a város tövében.)

A hegytetőre érve, gomolygó felhőködben jártak a pogányok, mikor azután leereszkedtek a tulsó lejtőn, újból megnyíltak az ég csatornái és harsogó zápor verte őket. A zöldes-fekete felhők közt tüzes kígyórajok futkostak, az ég szinte szakadatlanul zengett, az utak vágató hegyipatakokká változtak. A bőrig ázott legénység káromkodva birkózott a viharral és megvadult lovakkal.

A horsdaliak akkor értesültek csak a veszedelemről, mikor a magyarok már ott voltak a város piacán. Isten haragjától remegtek és az emberek támadása teljesen készületlenül találta őket. Ellenállásra alig gondolt valaki.

A gróf nem volt a várában, ő azelőtt való nap kivonult a magyarok ellen, akiket valahol Plären vá-

rosa körül keresett és ebből az alkalomból magával vitte katonái javát. Az a kevés fegyveres, aki a várat őrizte, hordókkal és gerendákkal eltorlaszolta a kaput és a magas falakról nézte hogyan fosztogatják odalenn a népet.

A pogányok ezúttal is azt művelték amit ilyen alkalmakkor szoktak: akit le nem vágtak, azt rab-síjra fűzték, amit magukkal nem vihetek, azt elpusztították. Azt tették, amit a horsdali gróf úr is édesörömetest megtesz, ha történetesen rászabadul Magyarországra, azzal a különbséggel mégis, hogy a pogányok beérték az ezüst és arany marhákkal, a gróf pedig azonfelül örökbecsű mennybéli javakat is remélhetett volna, mert a hitetlenek méiszárlása Istennek tetsző cselekedet.

A kalandorsereg, maga előtt hajtván a zsákmánnyal megrakott rabokat, azon az úton vonult el, amelyen jött. Addig senki sem hitte volna a horsdaliak közül, hogy súlyos teherrel a vállán megmászhatná a meredek hegyet, de a vezér irgalmatlan parancsa, a katonák csattogó ostora, leginkább azonban a tudat, hogy aki lemarad, azt felkoncolják, legyőzetett velük minden akadályt.

Sötétedett már, mikor ázottan és diadalmasan visszataláltak Szabolesékhoz. Miután a két sereg egyesült, elvonultak a szomszéd faluba. Ez is a horsdali gróf birtoka volt. A gyujtogatást reggelre halasztották, egyelőre éjjeli szállást vettek. A katonákat és lovakat a házakba, a rabokat a falusi templomba kvártélyozták.

Alig, hogy Adua elhelyezkedett a sekrestye zu-

gában, már érte jött a karantán tolmács és magával vitte az udvarbíró házába. Az udvarbíró az első pogány őrjárat felbukkanásakor egy szál ingben ugrott ki az ablakon, pillanatnyilag a hegyekben bujdosott, miközben szép, nagy házában vidám lakoma folyt.

Itt ugyanis Almos úr vett szállást. Vendégségbe hívta a pacsírtákat és mivel ez félig-meddig győzelmi lakoma volt, az úrfi megparancsolta, hogy megint Adua legyen a pohárnok. Hajnal óta egyikük sem evett semmit és most farkaséhséggel estek neki az ételnek.

A leány nyugodt egykedvűséggel és öntudatlan kecsességgel járt-kelt az asztal körül. Magában pedig azt gondolta: biválybőrből lehet ezeknek testük és lelkük, mert lám, hajnaltól alkonyatig járatlan utakon jártak, egész nap állták a patakokban ömlő esővizet de a szemük mégsem ragad le a fáradságtól, inkább csillog a vidámságtól. Sőt énekelni is van kedvük.

Adua olthatatlan szomjúsággal hallgatta ezeket a hangokat, amelyek idegen mélységekből pendültek feléje és forrón és ellenállhatatlanul magukkal ragadták a lelkét.

Egyik szomorú nótában többször fordult elő az „édesanyám“ szó. A tolmács, aki szokása szerint ott settenkedett az urak körül, megmagyarázta a szó értelmét. Adua igen elcsodálkozott, miféle gyerek-lelkük lehet ezeknek a vadaknak, hogy az édesanyjukra gondolnak, mikor vérben és tűzben fűrödnek.

A mulatozás nem tartott sokáig, odakünn az utcán megszólaltak a sipok és a vitézek a szállásukra takarodtak. Tudták, hogy holnap is lesz nap, még pedig az előjelek szerint kemény nap!

Mikor a leány kettesben maradt a gazdájával, (illetőleg hármásban, mert Plutó kutya is velük volt) és látta, hogy neki itt már semmi dolga, maga is vissza kívánt menni rabtársaihoz. Álmos azonban elállta az ajtót, miközben magyarul szólt hozzá. Adua csak akkor értette meg, mit kíván, mikor a fiatal úr már magához karolta. Nem volt részeg, de a papok bora, még inkább az elmúlt nap vad és véres emlékei, pezsgésben tartották a véré. Az arca sem volt olyan, mint rendesen, most valami szilaj és önhitt kifejezése volt, amilyennek Adua még nem látta.

A leány védekezett, viaskodás közben a vitéz le tépte válláról a ruhát, ekkor egyszerre komoly és keserű lett a harcuk, Adua ellökte magától támadóját, még pedig olyan acélos erővel, hogy az asztalnak tántorodott.

Ostoba és lealázó helyzet volt. Lealázóbb, mint aminőt egy fiatal katona, aki hetek óta diadalmasan járja az ellenség országát, el bírna viselni.

Álmos felkapta lovaglő ostorát és végig vágott Adua meztelen vállán. Az úr megbüntette engedetlen rabját. A leány arca krétafehér lett, szó nélkül fogadta az ütest, csak a szeme lángolt sötéten a vitéz felé.

Nem úgy Plutó! A haragtól bömbölve megharagta Álmost. A váratlan támadás a falnak dobta

az urfit, egy pillanatig olyan volt a helyzet, hogy a szelindek az ember vállán tartotta két lábát és torkán a fogait. Adua ekkor élesen odaszólt Plutónak, mire az rögtön otthagya ellenfelét és morogva vonult asszonya mellé. Később a leány maga sem tudta megérteni, miért parancsolta vissza.

Semmi kétség, a rableány megkegyelmezett a gazdájának. Ez a gondolat azonban az örvöngésig tüzelte Álmos hiúságát. Olyan gyalázat esett rajta, amit csak vérrel lehet lemosni. A kutya vagy a rab-szolga, vagy mindkettő vérével... Felkapott egy dárdát, melynek karnyi hosszú acélhegye volt és szikrázó szemmel ráemelte Plutóra.

Aduán átvillámlott a tudat, hogy hűséges barátja életének másodpercei meg vannak számolva. Amit önmagáért nem tett volna, azt megtette Plutóért. Összekulesolt kezekkel, szeliden és szomorúan szólt:

— Kegyelem, Álmos!

Magyarul mondta.

A „kegyelem“ szót rabtársaitól tanulta, akik minduntalan a szájukban hordták, mert az a hit járta köztük, hogy a pogányok megjuhászodnak, ha magyar szót hallanak.

A magyar szó csakugyan különös hatással volt Almosra. Jó ideig habozott, mit tegyen, a dárda vasa mozdulatlanul állott a levegőben, azután hirtelen a szoba sarkába vágta a fegyvert.

Adua némán várta, mi lesz. Álmos végül kinyitotta a szoba ajtaját és intett, hogy elmehet. És ő elment. A küszöbön visszafordult és egy parancsszót

mondott Plutónak, mire a szelindek Álmoshoz kullogott és alázatosan lefeküdt a lába elé. A vitéz megértette, hogy a leány ki akarja békíteni a kutyájával és önkéntelenül elmosolyodott.

Adua permetező esőben ment vissza a templomba. Miután helyet talált magának és Plutónak, becsavarta magát a pokrócába és aludni próbált. Előbb azonban a sötétségben megtapogatta a vállát, ahol a korbács érte. Az ütés helyén ujjnyi vastag hurkát érzett. Fájt. Ó, a gyalázatos! Torkon kellett volna szúrnia a késével. Akkor gondolt is reá! A kés ott volt a ruhája redői közt. . . Megölni és magára gyujtani a házat. Vele együtt ott égni. Neki úgyis a boszorkányhalált szánta a sors.

Eszébe jutott Álmos mosolya. Olyan zavart, szinte szégyenlős volt, mint a turpisságon ért suhancé. Honnan veszi az ilyen mosolyt, aki korbáccsal üti az asszonyt? Kétféle ember ez a magyar? Igen, kétféle: katona és hegedős. Rabló és költő. Az ütést a rabló adta, a mosolyt a költő.

XIII.

A SAGITTIS HUNGARORUM...

Mikor a rabokat kiharancsolták a templomból, a sötéten csipkézett fenyvesek mögött lilaszínben izzott a hajnal. Az égbolt tiszta volt, a nap — vásárnap volt — enyhén kezdődött.

A templom előtt egy lovászlegény Aduát kiálltotta. Megnyergelt hátraslovat vezetett és jelekkel bízatta, üljön fel. Álmos úr parancsolja, hogy lóháton utazzék.

Tekintélyes, szénahasú szürke volt, már nem egészen fiatal, afféle kanonok alá való poroszkáló. Ezt itt szerezhették valahol a magyarok. Asszonynyereg volt a hátán. Egyáltalában nevezetes, mi mindenféle holmi találkozik a préda közt.

A rabasszonyok irigyen mondták:

— Persze, a boszorkány már megbabonázta a szép pogány urat!

A sereg útra kelt, mindig kelet felé vonulva, a hegyek alján. Mire fölkel a nap, Adua mind ismerősebbnek találta a vidéket. Nyilvánvaló, hogy az Illóvölgyben járnak.

Délig sehol semmi ellenállás. Az erdős hegyek összébb szorultak, a völgykatlan megszűkült, mikor egy távoli zöld dombon vörös falakat és tornyokat pillantottak meg. A szentbonifáci apátság!

Az előreugrasztott fürkészők azt a jelentést hozták, hogy a papok fölkészülten várják őket. Csakugyan, már messziről látszott, hogy a magas bástyák tüskések a sok kopjától. Az apátúr még idejében fegyverbe hívta alattvalóit.

Váratlan rajtaütéssel a magyarok már megvettek nem egy ilyen helyet, de rendszeres ostromhoz sem idejük, sem elég emberük nem volt, várívó készséget sem hoztak magukkal. Savanyú volt a szőlő. A sereg tehát figyelőket hagyott a monostorkapu előtt és tovább vonult. Az összes harangok zúgtak, mint viharüzéskor, a várbeli keresztények pedig vontatott hangon énekelték a létániát:

A sagittis Hungarorum

Libera nos, Domine!

A magyar legények, mikor megpillantották a várfalon a szerzetesek fekete csapatát, szájukhoz emelték öklüket és az ívás mozdulatát utánozták, jelezvén, hogy megitták a papok albai borát. A tisztelendő urak viszont azzal válaszoltak az arcátlan jelbeszédre, hogy előrenyujtott kezüket a föld felé mozgatták, amivel azt akarták kifejezni, hogy a pogányok a pincefosztogatásért a mélységes pokolban fognak lakolni.

Mikor a rabok szomorú csapata vonult el a

bástya alatt, odafenn feszülettel a kezében megjelent Oldericus apát és megáldotta a boldogtalánokat, amit azok térdre borulva és hangos zokogással fogadtak. A rabőrzök azonban ostorcsapásokkal hajtották őket előre.

Ujabb jelentést hoztak a fürkészők. Pláren városa alatt ellenséges haderő gyülekezik, lehetnek nyolcszázan, a fele lovaskatona, a többi gyalogvitéz, azt is megtudták, hogy a horsdali gróf vezeti őket és hogy a sereg színejava az illovölgyi urak vértess lovasaiból telik.

Szabolcs úr, anélkül, hogy megállította volna seregét, magához rendelte a pacsirtákat és nyeregből haditanácsot tartott velük. Ezt csak nagyritkán szokta megtenni. Mind úgy vélekedtek, hogy meg lehetne támadni a grófot, ha biztosak lennének benne, hogy az apátság nem kapja őket hátba. Ebben azonban legkevésbé sem voltak biztosak, sőt hihetőknek találták, hogy Oldericus apátúr a keresztény rabok kedvéért valami vakmerőségtől sem riadna vissza.

Valaki azzal példálózgatott, hogy a zsákmány legértékesebb részét szét kellene osztani a legénység közt, azután leölni az összes rabokat, megégetni a prédaszekereket, a sereg pedig keressen magának hazavezető egérutat a hegyek közt. Őt azonban lehurrogták. Ha már annyit kínlódtak a szekerekkel, haza is szeretnék őket vinni.

Egyben megegyeztek valamennyien: meg kell akadályozni, hogy a keresztények addig megtámadják őket, míg a hátukban van az apátság. Ezt azon-

ban, ha egyáltalában meg lehet akadályozni, csak csellel lehet.

— Békekövetet kell küldeni — mondta Szabolcs úr — az aztán tartsa szóval a grófot mindaddig, míg ki nem jutottunk a hegyszorosból.

— Ki tud legnagyobbat hazudni az embereink közül? — kérdezte.

— A vágottképmű Csák, — vélekedett Almos.

A többi is ráhagyta, hogy lóditás dolgában senki sem tesz túl Csák vitézen.

— Nem ijed meg, ha szutyongatja a német?

— Akkor sem, ha a bikaszarvu ördög.

Jöjjön Csák! Az hamar megértette, miről van szó. Mindenre kész volt, azt kötötte csak ki, ékes ruhát adjanak reá, hogy méltóan képviselhesse a magyar sereget és jó lovat alája, hogy megugorhasson, ha szorul a kapca. Kívánsága teljesült. A külső dísz a magáéból is megtoldotta egy ezüst kúrttel és egy arany láncsal, amelyről azonban leszedte a prelátusi keresztet.

Félóra mulva már a város felé poroszkált. Egy kúrtös ügetett előtte és a karantán tolmács baktatott a kengyele mellett. A tolmácsnak kissé sajtószínű volt a képe; igen meg volt illetődve.

Mikor a bajuvár urak megtudták, hogy a pogányok követet küldenek, izgalom támadt köztük. Sokan úgy vélekedtek, nem szabad egyezkedni velük, haladék nélkül rájuk kell menni.

— Hallgassuk meg mégis, mit ugatnak az ebek, — vélekedett a gróf — legalább kitudódik, melyik lábukra sántítanak.

Pláren városa a nagy égés óta romokban hevert, füstfelhő is ült még fölötte, az erős körfalak és kőtoronyok azonban kifogtak a tűzvészen.

Az illóvidéki lovasság a városkapu előtt sorakozott. Talpig vasban minden ember, lengő tollbokrétával a sisakján, hosszú lándzsával a vaskesztyűs öklében, címeres pajzsával a balján. A kövér, nagy csatamének vasálarcot viseltek a pofájukon és harangalakú nemezvértet a mellükön. A lovasok pánccélját takaró köntöst és a lovak csótárát a hűbérurak címerei ékesítették. Tarka nemesi jelvények viritottak a szélben lobogó selyemzászlókon is.

Egyáltalában nevezetes, hogy a főszerelésük legfeltűnőbb része olyan ékességek és szimbólumok voltak, melyeknek semmi hasznát nem lehetett venni a harcban. Vitézeknek és lovaknak sem emberhez, sem állathoz nem hasonló, álomszerűen félelmetes volt a külsejük, mintha egy kísérteties maskarabálba készülnének.

A hadsor közepén rést hagytak, ott állott a grófnak zászlókkal és címerekkel ékes vezéri sátra. Horsdal ott fogadta Csák vitézt, arany karosszékekben ülve, skárlát köpenyeggel a páncélja fölött. Öt-hat vasba öltözött úr volt mellette.

A tolmács alázatosan kétrét görnyedt, a követ méltóságosan bölintott, Horsdal pedig kevélyen biccentett. Gazdag ruházatával Csák igen előkelő, szörnyű seborradásával fölötte harcias benyomást tett.

A gróf intett, hogy beszélhetnek és a karantán ember arra használta az engedélyt, hogy önmagáról szónokoljon. Hogy ő hű fia a keresztény egyháznak,

balsorsa azonban pogányok rabságába adta, akik kegyetlen kínzásokkal kényszerítik, hogy elvetemültségük tanuja és tolmácsolója legyen. Keresztény szívében azonban él a hit és remény, hogy az isteni irgalom nem fogja bűnéül felróni azt, amit kényszerűségből cselekszik. Hiszi és reméli továbbá, hogy a hatalmas és győzhetetlen gróf úr, ha majd letördelte a pogányok kevély szarvait, védelmébe veszi az ő gyöngeségét.

Gyorsan és gyalázatosan beszélt németül; ez inkább valami magánnyelv volt, melyet talán csak egyetlen karantániai völgyben ismertek el németnek. Csák vitéz egy szót sem értett az egészből, de azért néha helybenhagyóan bólintott.

A tolmács tudta a módját és bemutatta a követet. Íme, Csák vezér, híres és gazdag nemzetség feje, a magyar seregek fővezére.

A keresztény vitézek szeme összevillant: a pogányok magát a vezért küldték követségbe!

Ezután a követ beszélt, persze magyarul, kissé tempós hanglejtéssel, utána a karantán az ő saját, külön németségével megismételte szavait.

Kitűnt, hogy a magyaroknak soha nem volt szándékukban, hogy az Illó-vidékre jöjjenek. Jóformán csak tévedésből kerültek ide, a kalauzaik ügyetlensége folytán. Igaz ugyan, hogy ők hadilábon vannak némely bajuvár emberekkel, akik istentelen módon ki szokták fosztani a dunai hajók ártatlan utasait, de az illói urak iránt, akiknek vitézi híre Magyarország is elterjedt, nagy tiszteletet és csodálatot éreznek.

A követ azért jött, hogy békét és barátságot ajánljon és szabad átvonulást kérjen. És hogy lásák az urak, milyen jószándékkal vannak a magyarok, a vezér följajánlja, hogy önként megtéríti mindazokat a károkat, melyeket katonái esetleg okoztak. Hiszen köztudomású dolog, hogy ilyen hadikárok a legjobb akarat mellett sem kerülhetők el mindig...

Hajdebrand úr, bár nem ismerte el fővezérének a horsdali grófot, álláspontja épségben tartásával mégis a sátorban volt és most haragosan kifakadt, hogy az egész szószátyárságnak semmi értelme, ha a pogányok keresztül akarnak vonulni az országon, akkor a kardjukkal és ne a nyelvükkel vágjanak maguknak utat. A fiatalabb lovagok helyesléssel fogadták vitézi szavait.

A gróf azonban más véleményen volt. Már akkor, mikor meghallotta a magyar követ első kürtjelét, kész terv pattant ki a fejéből. Az ő elgondolása szerint az adott helyzetben kerülni kell a harcot.

Mert ha legyőzik és halomra ölik a pogányokat, akkor sem vehetnek el tőlük egyebet, mint amijük van. Ha azonban megegyeznek velök, akkor esetleg többet is nyerhetnek rajtuk. A magyar sereg egy részét, köztük persze az összes előkelőségeket, itt kell fogni, túsul, a szabadságukat csak akkor nyerjék vissza, ha majd meghozzák Magyarországból az egész rablócsapat váltságdíját.

Úgy mondják, Magyarországon a sok arany majd fölveti az embereket, ami nem csoda, hiszen végigrabolták már fél Európát. Minden egyes katonáért

akár ötven aranyat is lehetne követelni. Esetleg többet is; mondjuk: százat. Ezer pogányon — (a németek mindig nagyon túlbecsülték a náluk járt magyarok számát!) — százezer aranyat lehetne nyerni. Száz arany azonban csak a legénység fejénkénti sarca, nem a nagy nemzetségek fiaié. Bolondság lenne olyan olcsón kiengedni őket! Ha a magyar urakkal kényszerűen alkudják ki a váltságdíjat, akkor hatalmasan fel fog szökkenni a nyereség...

És természetesen át kell adniok minden lovukat, fegyverüket, tábori felszerelésüket. (A sárgát, amelyen Csák vitéz jött, már magának szemelte ki a gróf úr.) A préda, amit szekereken cipelnek magukkal, hadijogon ugyancsak a győztesé. (Az igazságos elosztás persze a grófi fővezér joga és kötelessége!) A magyarok keresztény rabjait sem lehet egyszerűen szélnek eresztetni, a legtöbben nem is illóvölgyiek, hanem idegenek, tőlük méltányos váltságdíjat kell szedni, hogy megtérüljenek a hadjárat költségei...

Szóval, a gróf úr százötvenezer aranyra becsülte a remélhető hasznot, ami elképesztő, szinte félelmetesen nagy summa, amilyen még semmiféle császár vagy pápa kezén nem volt. Ennyiért igazán érdemes összemosolyogni a pogánnyal.

A magyar követ két kézzel kapott a békejobb után, a föltételeket azonban túlsúlyosaknak találta. Neki csak arra van hatalma, hogy kiszolgáltatassa minden rabját és prédáját, legföljebb még arról lehetne szó, hogy odaadja a vezetékllovak felét. De ezt előzetesen meg kellene még beszélni a vezértársaival.

Váltságdíjról egyelőre még nem akart hallani,

Azt mondta, otthon mostanában nagy a szegénység, mivel az utolsó esztendőök külföldi hadjáratai rossz eredménnyel jártak. Sőt megkockáztatta azt az állítást is, hogy az olaszországi betörés prédájából még a magyar készülődés költségei sem térültek meg.

Nyilvánvaló volt azonban, hogy ezzel még nem mondta ki az utolsó szót; ha a gróf kellően megszorítja a prést, akkor jóval többet is kisajtolhat a csökönyös öregből.

Mivel tolmács segítségével társalogtak, nagyon lassan haladtak előre. Az is baj volt, hogy a követ és a tolmács mindúntalan félreértették egymást, ami hosszadalmas magyarázatokat és utólagos helyreigazításokat tett szükségessé.

Még javában alkudoztak, mikor ama Lambert nevű lovag toppant a sátorba. Ingerülten jelentette, hogy az ellenség gyanúsán viselkedik. A pogány sereg kelet felé vonul, ezer lépésnyire a keresztények arcéle előtt, miközben maga előtt hajszolja a rabokat és szekereket. Idáig hallani a fuvarosok kurjongatását és ostorcsattogását. Mit jelentsen ez?

A gróf számonkérte a követtől a dolgot. Mert amíg alkudozások folynak, addig egyik félnek sem szabad kimozdulnia a helyéből. Csák vezér teljesen igazat adott neki, egyébként azonban azt mondta, a mozgolódás nem jelent semmit, talán arról lehet szó, hogy a magyarok jobb legelők felé húzódnak, mert az elmúlt napokban bizony sokat koplaltak a lovaik. Ha azonban úgy tetszik a keresztény uraknak, akkor ő rögtön megállítja a seregét.

Ki is szólt a sátor előtt ácsorgó kürtösének,

szaladjon át a magyarokhoz és vigye meg a parancsot: halálfia mindenki, aki egy lépést előre mer tenni! A tolmács ezt lefordította Horsdálnak, aki megelégedéssel fogadta az erélyes intézkedést.

A gróf ezekután újból fölvette a tárgyalások fonalát és rátért a békeszerződés legérdekesebb pontjára, a váltságdíjra. Nagy bosszúságára most meg Hajdebrand robogott a sátorba. Haragosan kérdezte, tudja-e a gróf, hogy a pogányok már kivonultak a szorosból? Azt követelte, hogy fegyverrel kell őket megállítani, különben megeshetik az a szégyen, hogy égerutat vesznek és ép bőrrel menekülnek az országból.

A fővezér megnyugtatta a tüzes vitézt, hogy nincs semmi baj, a parancs már útban van és a magyarok mindjárt meg fognak állapodni. De egyébként sincs ok a nyugtalanságra, hiszen a kezük közt van a magyarok fővezére. (Igen únta már, hogy mindig olyankor zavarják, mikor a váltságdíj kerül szóba.)

De ekkor meg izgatott rikoltozás támadt a sátor előtt.

— Futnak a pogányok! Menekülnek a magyarok!

Horsdal kilépett a sátra elé és Csák vezér vele ment. A magyar hadsorok csakugyan hátat mutattak a keresztényeknek és sietve igyekeztek előre küldött szekereik után. A látvány megdöbbsentette a grófot, de még inkább Csák vezért. Két öklét égnek emelve, esküdözött, hogy lófarkon tépeti szét a vakmerőt, aki ellene mert tenni az ő parancsának.

Sőt rögtön oda is akart rohanni, hogy lecsapjon a bűnösre. Az urak azon vették észre magukat, hogy az öreg vitéz elképesztő könnyedséggel nyeregbe ugrott. A sárgája ugyanis a vezéri sátor előtt várakozott; egy bajor lovászlegény fogta a kantárszárát, mivel a magyarok nem hoztak magukkal szolgát.

— Itt kell maradnia! Ne eresszétek el! — parancsolta Horsdal, aki most már maga is gyanakodni kezdett.

A lovász két marokra fogta a kantárszárát, de a következő pillanatban már eleresztette, mind a két kezével a fejéhez kapott, hogy aztán végigvágja magát a gyöpön. Csák vitéz, aki mint követ, fegyvertelenül jött a táborba, a nyeregkapája mellől kurtanyelű csákányt rántott elő és villámgyorsan leütötte a lovászt.

Ami azután történt, az mindvégig érthetetlen maradt a keresztény urak előtt; igaz, az események oly szemkápráztató gyorsasággal követték egymást, hogy a szemtanuk később tízféleképen mondták el az egyes mozzanatokat.

Bizonyos csak annyi, hogy az öreg magyar sarkantyúba kapta a táltosát és nem arra menekült, ahol rés volt a hadsorban, hanem arra, ahol a leg­sűrűbb embertömeget látta: egyenesen beleugratott a főurak csoportjába. Óriási zavar, lárma és kapkodás támadt.

— Fogjátok el! Vágjátok le!

Egy-két szempillantásig ide-odacikázott a ke-

resztény seregben, megfoghatatlan gyorsasággal, váratlan fordulatokkal, hatalmas szökésekkel, melyek szinte repülésnek is beillettek volna és miközben száz, nekiszánt kopjadöfés és palloscsapás érte az üres levegőt, ő már künn volt a szabad réten. A gerelyek és nyilak, melyeket utána röpítettek, a lova farka mögött hullottak a gyöpre.

Tizen is utána sarkantyúzták a lovukat, de Csák ügyet sem vetett reájuk, hiszen alatta volt a magyar tábor legjobb futója.

A követségből csak a tolmács maradt vissza. Az rögtön térdre vetette magát és hallelujázott, hogy ime, az isteni irgalom kiszabadította őt a kegyetlen pogányok kezéből!

De senki sem törődött a tolmáccsal. A követ szökése annyira fölizgatta és megzavarta az urakat, hogy szemrehányásokkal, vádakkal és gyanúsításokkal támadtak egymásra. Az egész tábor dühösen felzúdult, mint a megfüstölt darázsfészek. Hajdebrand vén fecsegőnek nevezte a grófot, mire az kardot húzott reá és ha a pogányok nem lettek volna néhány nyíllövésnyire, a keresztények közt vérontásra került volna a dolog.

XIV.

A POGÁNYCSATA

A csata azzal kezdődött, hogy Hajdebrand úr parancsára egy apród meglengette az arannyal hímzett piros zászlót, melyet csak az ellenség színe előtt szoktak kibontani, négy trombitás pedig az izgalomtól tremulálva fújta a riadót. A nemes úr a sereg előtt megtáncoltatta hatalmas paripáját, melynek olyan volt a hátulja, mint a búbos kemence, feje fölött megpörgette súlyos lándzsáját és dörgő hangon kiáltotta:

— Előre!

A keresztény sereg lovai ágaskodni és nyihogni kezdtek. De ekkor haragosan rikoltotta a horsdali gróf:

— Vissza, vissza! Senki ne mozduljon!

Ezt nem csak azért kiáltotta, mert a féktelen Hajdebrand teljesen illetéktelenül bitorolta a vezér jogait, hanem azért is, mert jól tudta, hogy a magyarokkal csak úgy lehet bírni, ha a páncélosok egyetlen vasfalanxba sorakozva támadják őket. Előbb tehát

csatarendbe kell állítani a sereget, csak aztán szabad ráereszteni az ellenségre.

Hajdebrand szívében azonban már lángolt és lobogott a harcidüh. Megvetően kiáltotta:

— Vissza, aki vénasszony! Előre, aki férfi!

Megsarkantyúzta csataménjét és az ellenség felé robogott. A hűbéresei, szintűgy rokonai és jóbarátai a nyomában csörömpöltek. Csakugyan csörömpöltek, mert a vitézek rengeteg sok vasat és acélt hordtak a testükön és a lovukon.

A gróf időközben szabályos hadirendbe sorakoztatta megmaradt csapatait, ami némi huzavonával járt, mert a nemes urak közül mindenki sértésnek vette, ha a második vonalba akarták állítani.

Hajdebrandnak könnyű volt utólélnie a futó magyarokat, mert azok maguk előtt terelték szekereiket. Mikor a lovagok lőtávolságba jutottak, nyíleső fogadta őket. Néhány ember megingott nyergében.

— Oda se a szúnyogcsipésnek! — kiáltotta Hajdebrand és leeresztvén lándzsáját, mint bika a szarvát, bőszerűen megtámadta a pogány utóhadat.

A magyarok szétrebbentek előtte, mint polyva a szél előtt és Hajdebrand előtt széles utca nyílt. Jézus! kiáltással nyargalt az ellenséges hadállás szíve felé.

Édes és szilaj mámor hevítette, a győzelem mámor, melyről azt állítják a hozzáértők, hogy boldogítóbb a szerelem és a bor mámoránál. Ő valóban bátor volt, mint a vadbivaly, semmit sem szeretett annyira, mint a veszedelmet és olyankor ért fel életének tündöklő csúcsára, mikor ellenséges szekercék

csatogtak a pajzsán. Úgy örült a harenak, mint a jeles tanuló a vizsgának: neki ez kedves alkalom, hogy kitüntesse magát.

Egy közeli dombblejtőn, a táguló ellenséges sorok mögött, Hajdebrand egy ezüstsisakos pogány vitézt látott, aki kardot sem húzott, hanem élesen figyelte a csapatmozdulatokat és közben parancsokat adott a mögötte álló kürtösnek. A kürtös egymásután többször ugyanazt a jelt trombitálta bele a siketítő harci-lármába.

Hajdebrand mélyen bömbölő oroszlánhangján rákiáltott a vitézre, akit a magyarok vezérének nézett:

— Hahó, te ezüstsisakos! Jöjj le a dombról és vívjal meg velem, mint lovag a lovaggal, ha él bened egy szikrája a becsületnek!

A pogány vezér azonban ügyet sem vetett reá, hanem valami parancsot mondott egy lovaskatonának, aki azzal szélsebesen elnyargalt.

— Bekerítenek minket! — kiáltotta Hajdebrand mellett egy ijedt hang.

A menekülő magyarok csakugyan visszakanyarodtak megint és soraik úgy összezsaptak a bajúvárok mögött, mint a víz a beledobott kő fölött. És most már minden oldalról nyilazták a keresztényeket.

A lovagok felfogása szerint a háború a vitézség és testi erő egyszerű mérkőzése volt; azt a bonyolult sakkjátszmát, melyet a keleti népek a csatából csináltak, nem értették és megvetették.

Hajdebrand tehát, midőn a hullámozó emberfor-

gatagban újból meglátta az ezüst sisakot, még har-
sányabb hangon kiáltotta:

— Ha lovag és nemes ember vagy, akkor húzz
kardot, de ne gyalázd meg vitézi híredet gyáva orv-
támadással!

Úgy látszik, a magyar vezér mégis érthetett va-
lamit németül, mert elmosolyodott. Sötét arcából ki-
villant fehér fogsora. Hajdebrand nem is sejtette,
hogy az ezüstsisakos, aki egyszer sem húzta ki
hüvelyéből a kardját, fogja megnyerni az illóvölgyi
csatát.

A horsdali gróf időközben fősorakoztatta sere-
gét és indulót fuvatott. A lovasai olyan szorosan
ügettek egymás mellett, mint egy vaslánc karikái.

A gróf most már maga is lángolt a vérszomjtól,
mert időközben hírért vette, hogy a pogányok kira-
bolták Horsdal városát. Mikor meglátta, hogy be-
kerítették Hajdebrandot, gyorsabb ütemben vitte
előre csörömpölő emberláncát.

Egy ideig még látható volt Hajdebrand sisak
tolla és a törbe esett csapat piros selyemzászlója,
mely vadul hullámozott az embertömeg fölött, mint
gálya a viharos tengeren, azután mind a kettőt el-
nyelte a lovasság rohama.

— Segítséget Hajdebrandnak! — rikoltotta egy
fiatal lovag és előre rugtatva, kiszakadt a vas-
láncból.

A gróf és hívei hiába könyörögtek és káromkod-
tak, hogy együtt kell maradni, egyszerre kell tá-
madni: a harcvágytól megbomlott fiatalok közt va-
lóságos versenyfutás kezdődött a csatátér felé. Akik

nek jó lovuk és bátor szívük volt, megelőzték a derékhadat, a falanx felgombolyodott és rendetlen lovastömeg alakjában robogott előre.

A pogányok azonban ezúttal sem tették azt, amit a lovagok vártak volna, hanem érthetetlen módon megint megfutottak és mire Horsdal elérte a csata-teret, ott már csak holttesteket talált. Hajdebrand csapatjából senki sem menekült meg.

— Bosszút Hajdebrandért! — kiáltozták a fiatalok és a feldühödött lovassereg tovább repült a futó magyarok után.

A völgy ismét összébb szorult, jobbról-balról sűrű bozóttal benőtt lejtők szegélyezték az utat. Egy fordulónál eltűntek a pogányok. Később a keresztény sereg élén lovaglók újból meglátták őket. Azok időközben elérték a vezetéket lovaikat és egy domboldalon átnyergeltek. Csak azt nem lehetett tudni, hogy meneküléshez, vagy verekedéshez kell-e nekik a friss ló.

Amint a keresztények meglátták a gyűlölt ellenséget, még türelmetlenebbül sarkantyúzták előre a lovaikat. Abban reménykedtek, hogy készületlenül érik őket. De ekkor a seregük hátában vad huj-hujrá ordítózás hallatszott. Valószínű, hogy a magyar harci kiáltás, melyet Oldericus apát krónikája sátninak és vérfagyasztónak nevez, ebben a helyzetben csakugyan megdermesztette nem egy derék vitéz vérért. Mint annyiszor, a pogányok megint lesre csalták ellenségüket.

Az erdőből magyar lovasok törtek elő és megtámadták a gróf hátvédét. Ugyanakkor a pogány

derékhad szembe jött az úton. Különös volt, hogy ezúttal énekelve vonult a csatába. Ha a gróf jobban ismerte volna az ellenség lelki alkatát, akkor tudhatta volna, hogy a magyarok leginkább akkor énekelnek, mikor nem egészen biztosak a dolgukban.

Ugyanazt a dalt fújták, mely mult este annyira tetszett egy keresztény rableánynak és melyben ismételten előfordul az „édesanyám“ szó. Lehet, hogy egyik-másik bajuvár vitéz hátborzongató értelmet sejtett a szó mögött.

Időközben a város tövében visszamaradt talpasok türelmetlenül toporzékolva várták a csata eredményét. Herimán városbíró megtiltotta, hogy a lovasok segítségére siessenek, mert attól tartott, hogy a pogányok, ha győzni találnának, elbánhatnának a magukra hagyott gyalogosokkal és azután megmászhatnák a védelem nélkül maradt város falait.

A bírónak igaza volt már azért is, mert mire a gyalogság kiérhetett volna a csatatérre, már el is dőlt az ütközet sorsa.

Egyelőre azonban egyre jöttek a győzelmi hírek. A fürgé lábú pláreni mesterinasok közül többen kimerészkedtek a lovasok után és messziről nézték a dulakodást. A nagyréten elszórtan lézengő óvatosabb társaik közvetítésével küldözgették vissza a híreket. Miközben szájról-szájra szálltak a jelentések, csodálatosan megnövekedtek és kiszínesedtek.

A miéink támadnak, a pogányok futnak! A keresztények bekerítették és halomra aprítják az ellenséget! Horsdal gróf megparancsolta, hogy senkinek sem szabad kegyelmet adni! A magyarok fővezére

térden állva rimánkodott életéért, de Hajdebrand úr egyetlen kardsapással lenyisszantotta a nyírott fejét! A lovagok húsz, arannyal rakott szekeret zsákmányoltak!

Érthetetlen, honnan vették ezeket a részleteket, való igaz azonban, hogy a pláreniek kiélvezték a győzelem minden mámorát, míg aztán egy megtépett és halálraféradt kis lovascsapat, melynek sikerült a nagy vérfürdőből kimenekülnie, hírül nem hozta, hogy a keresztény sereg megsemmisült. A futók közt volt a horsdali gróf és Öreg Vidó. (Ügylátszik, a vénemberek szívósabban tapadnak az élethez, mint a fiatalok.)

A lovagok oroszlánbátorsággal és fej nélkül harcoltak, aminek az lett az eredménye, hogy kevés kivétellel ott veszttek.

A harc mindenképpen egyenlőtlen volt. A keresztény urak nem értettek a tömegek irányításához, ők minden csatát páros viadalokra igyekeztek fölbontani, a magyar vezérek pedig úgy pörgették jól fegyvelmezett csapataikat, mintha egyetlen acél penge volna a kezükben. Mindig ott támadtak, ahol pillanatnyilag leggyöngébb volt az ellenség.

A lovagok vezető gondolata a személyes vitézség volt, a pogányoké a győzelem. A nehéz német fegyverzet egyébként is inkább a védekezés, a könnyű magyar a támadás céljait szolgálta. A pogányoknak győzniök kellett, mert egységesen vezetett, célszerűen fölszerelt, fegyvelmezett katonák voltak. A lovagok csak hősök voltak.

A horsdali gróf úgy viselkedett, mint a gazda,

akinek termését elverte a jég. Mikor megpillantotta Herimánt, sötét arccal parancsot adott, hogy mindenki takarodjék a városba, mert nyomukban vannak az üldöző pogányok. Az emberek a parancsot a szükségesnél nagyobb buzgalommal teljesítették és a kapuhídon torlódás támadt. A város utcáin pedig hideg rémület száguldott végig.

Váratlanul, mintha csak a föld alól szöktek volna elő, magyar lovasok jelentek meg a kapu előtt. Láthatóan az volt a szándékuk, hogy a menekülőkkel együtt befurakodjanak a városba. A gróf azonban még idejekorán lebecsájtatta a kapurácsot. Igaz, hogy egy csomó ember künn rekedt, azokat aztán levágták a pogányok, de a város megmenekült.

Az üldöző magyarok vezére elképesztette vakmerőségével a kaputoronyban álló grófot. Átugratott a hídon, csákányával megdöngette a kaput és ügyet sem vetett a kövekre és nyilakra, melyek feléje repültek.

— Fel a hiddal! — vezényelte izgatottan a gróf.
— Hamar fel a hiddal, csapdában van a veszett kutya!

Húsz mesterlegény vad buzgalommal nekiesett a láncos kereknek és a nehéz csapóhid nyikorogva emelkedni kezdett.

A külső padlója már egy ölnyire volt az árok fölött. A vezérrel együtt öt-hat kopjás szorult a csapdába.

— Megvannak! Már nem menekülhetnek! — újjongtak odafenn.

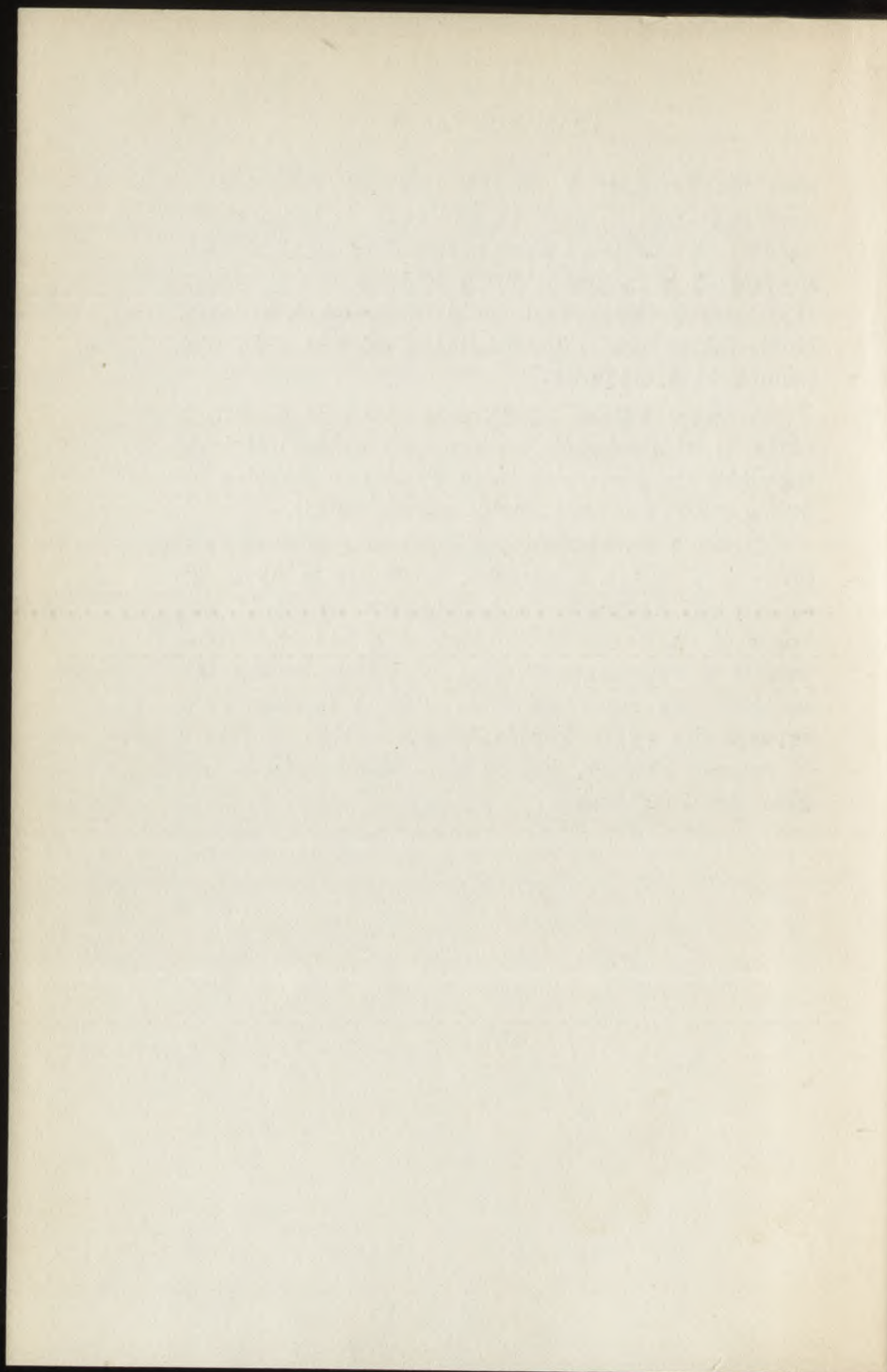
De a pláreniek csak német lovakat ismertek,

nem magyarokat. A pogány legények egymásután neki rugtattak a meredek padlónak és hajmeresztő ugrással átrepültek a túlsó partra. Utolsónak maradt a vezér; ő is megmenekült a többivel. A polgárok fájó szívvel nézték őket, mint a gyerekek a ducot, amelynek nyitva felejtett ajtaján egymás után röppennek ki a madarak.

A vezér hátasa ugyan megbotlott és elesett, a várfalon bémészkodók ezt egetverő diadalordítással fogadták, de némi biztatásra megint a patkóira lódult a táltos, a lovasa megint nyeregben ült.

Mikor a kiszabadult pogányok már néhány nyíllövésnyire voltak a várostól, megállította őket egy ember, aki kiáltozva és hadonászva ugrott ki egy bokorból. A karantán tolmács volt, akinek nyoma veszett a nagy zavarban. A várbeliek tisztán láthatták, hogy rövid szóváltás után a tolmács belekapaszkodik egyik kopjás kengyelszíjába, azután a ló futását követve, hosszú ugrásokkal rőföl a magyar derékhad felé.

XV.

LIBERA NOS, DOMINE...

Miközben az illovölgyi harcok folytak, a keresztény rabokat összeterelték egy erdei tisztáson és tudomásukra adták, hogy halálfia mindenki, aki szökésre csak gondolni is mer.

Néma csoportokban és titokzatos arccal ültek és heverésztek a gyöpön, az erdőfal mögül előszüremelő félelmetes hangokra figyelve. A Jézus- és huj-huj-kiáltások közeledéséből vagy távolodásából jövőendő sorsukra akartak következtetni.

Magukban persze mind a kereszténység győzelméért imádkoztak, mert a győzelem nekik a szabadulást jelentené. Csak az egy Adua nem mert imádkozni, ő arra gondolt, hogy a lovagok diadala őt máglyára juttatná.

Ha jól meggondolta, akkor a pláreni keresztények idegenebbek is voltak hozzá, mint ezek a szilaj, nótás legények. A pogányokat olyan jól megértette, mint az erdei állatokat. Ők is a vérükben élő ősi törvények után igazodnak. Az erdei vad

akkor öl életet, mikor éhes; a pogányt is valami nagy éhség uszítja a keresztény világra...

De az a bizonyos korbácsütés? — Azt is az éhség adta! A férfi éhsége... A pogánynál, aki esztét vesztí egy meztelen asszonyi váll láttára és ostorral a kezében akarja megfékezni a női büszkeséget, undokabb a pláreni bíró, aki hidegen latolgatja, mekkora erdőterületet nyerhet a város, ha levetkőztet és máglyára küld egy árvaleányt.

Később sebesült magyarokat hoztak a tisztásra, őket a rabasszonyoknak kellett ápolniok. Ezek a legények megválták a Hajdebrand-csatát és még kótyagosak voltak a győzelemtől.

Mikor aztán túl az erdőkön Szaboles úr megütközött a horsdali gróffal, futár vágatott a tisztásra, hogy minden épkézláb ember siessen a tartalékba. Ezt a harcot komolyan vették!

De mi lesz a rabokkal, ha nincs őrzőjük? Ördög a rabokba, most nagyobb dologról van szó. Reájuk különben vigyázhatnak a könnyen sebesültek is.

A könnyen sebesültek közül mindjárt ketten is megtették magukat parancsnoknak. (Mert amíg szuszogni bír az emberi állat, addig él benne a nagyra-vágyás és versengés.) Az egyik glédába parancsolt minden rabot, hogy biztosabb helyre vezesse őket, a másik azonban föltette reá a lelkét, hogy a tisztáson kell maradniok. Ebből káromkodással és fenyegetésekkel elegyes szócsata lett. Végül azonban maradt minden a régiben.

Adua első parancsszóra felült a szürkéjére, aztán

nem is szállt le többet, hanem csendesen járatta lovát a tisztáson. Ez neki előjoga volt; nem is szólt érte senki.

Lassanként hatalmába kerítette az a gondolat, melyet napok óta forgatott a fejében. Megszökni! Addig szötte-fonta már a menekülés tervét, míg egészen belekeveredett. Most, vagy soha! — dünnyögte egy hang, amely tulajdonképpen nem az övé volt, de amely ellen mégsem tudott védekezni... Gépiesen, szinte akarata ellenére meglegyintette vesszejével a szürkét és elvágtatott az erdei úton. Jóformán csak ösztönösen szökött meg, mintha egy mellőzhetetlen kötelességet teljesítene.

Miközben a szürke felszuszogott a szelid lejtőn, Adua visszafelé fülelt, jönnek-e utána? Ha el is fogják, akkor sem volt hiábavaló az útja, valamit mégis elért vele: Álmos majd megtudja, hogy meg akart tőle szökni! Vajjon fájna-e neki? Megbánná-e, hogy megütötte? Vagy haragudnék? Talán megkorbácsolná a szökevényt?

Eh, ezek mind ostobaságok! A véres férfimunka közepett nem számít, mit gondol, mit tesz az asszony. Egy rableánnyal kevesebb, mi az azoknak? Annyit fogdosnak össze, amennyit kívánnak, csak kivetik hálójukat az élet vízébe és megtelik ficáncoló arany- és ezüst-halakkal, azokból kedvük szerint válogathatnak. Ha nem az egyik, akkor a másik; a másíknak olyan az íze, mint az egyiknek.

Egy nagy szikla tövében megállította a lovát. Vajjon, miért nem kergetik? Persze, a rabokat csupa nyavalyás őrzi, azoknak még lovat sem hagytak...

Ő különben jól ismeri erre a járást, hiszen ez is az ő erdeje volna. Ha komolyan üldöznék, úgy el tudna itt bújni, hogy ezer pogány sem akadna a nyomára. De nem bujt el, hanem a szürkéjét odahurkolt a faághoz, maga fölmászott a szikla tetejére. Onnan felülről látnia kell a Liutern-fred-szírtet, alatta a várost.

Előbb a torony zord képe bukkant ki a lombablakon. A tetején kopják mozogtak! Persze, Herimánnak volt esze, hogy őréséget vessen bele... Följebb mászott a sziklán és most már lelátott a városra és a rétre. Ott nagy mozgolódás volt.

A pogány lovasok éppen beleugrattak a hídon torlódó talpasokba. A nagy távolságban is rögtön megismerte Almost. Tigris hátibőréről, lováról... De ha más köntöst visel és más lovon ül, akkor is megismeri a testtartása után. Így csak ő üli meg a lovát...

Hanem elment annak az embernek az esze, hogy olyan közel merészkedik a torony alá? Innen is látni, mi mindent dobálnak feléje... Csoda, hogy nem találják el! Vajjon a pogánynak is van őrző anyyala?

Egyszerre elállott a leány szívverése: a kapuhíd emelkedni kezd! Emelkedik és magával emeli a lovast és a lovat! Akik a hídon vannak, mind elvesztek... No, Adua, most aztán igazán szabad vagy, nincs már gazdád!

De egy kopjás leugrat a hídról, utána a második, a harmadik... Hol van ő? Utolsónak marad! Ez is csak afféle férfigőg! A csapóhíd már szinte függőlegesén ágaskodik a magasba... Megkésétt? Nem! Egy

tigrisbőrös fantóm repül át a levegőn, lélekzetet elállító, istenkísértő szökéssel... Megmenekült!

Különben mi köze mindehhez? Keresztények vagy pogányok: férfiak! Ha nem tudnak megfézni, ám törjék ki egymás nyakát!

Haragudott magára, hogy annyira felizgatta az eset. Kedvetlenül kapaszkodott nyeregbe, hogy útját folytassa. Megint napnyugat felé, de ezúttal nem gondolt Cordovára. hanem sokkal közelebbi célpontra.

Körülbelül ugyanazt az utat tette meg, mint napokkal ezelőtt, mikor belerepült a vágottképű Csák madárfogó hálójába. Ma nem kell félnie, azoknak egyéb dolguk van, semhogy asszonyokra vadászszanak!

Az öreg tölgyfáknál északnak kanyarodott és föllovagolt az alemán hágóra. Egy óra multán fenn volt. Onnan sokhajlású kigyóúton leereszkedett a tulsó völgybe. A kigyóút később sötét, keskeny szorosba torkolt, melyet meredek sziklafalak fogtak körbe, mikor azon is túljutott, már lenn is volt a gyöpös Veronika völgyben.

A távoli lejtőkön cölöpfallal kerített parasztdvarokat látott, a zöld hegyiréteken békésen legelő nyájakat. Erre még nem jártak a magyarok?

Célhoz ért!

Égbenyluló, ezüstszürke sziklahegyek közt, melyeket fekete, ferde vízfolyások szántottak végig, haragoszöld tó vizét borzongatta az esti szellő. Az alkony bíbor párájában kis szigetet látott a tóban,

a szigeten tornyos kis házikót. Szent Veronika kolostora! A ház különben csak a gigászi hegyfalak közt látszik morzsáynak, egyébként húsz-harminc jámbor szűz is elfér benne.

Mikor megállt a parton, mélységes, szent esti csend borult a vidékre. Az ég vörös volt, a föld is, mintha minden követ és fűszálat vérbe mártottak volna. A tavon, szárnyuk hegyével a vizet horzsolva, fecskék keringtek; itt is, ott is, egy-egy tücsök próbálgatta ezüsthegedűjét.

— Ha ilyen a világ, az ember hogyan tud vérontásra gondolni? — tépelődött a leány.

Soklábú, keskeny padló vitt át a vízen. Adua nyeregből szállt és a szigetre vezette a szürkét. Bezörgetett a kapun. Valami halk motoszkálást hallott a házból, de senki sem mutatkozott. Ekkor fölemelte szavát és hangosan kiáltotta:

— Szent Veronika nevében, nyissatok ajtót!

Nagysokára egy apácafőköttös kis mumia-arc jelent meg a tolóablak részében.

— Ki van odakünn? — kérdezte fogatlan szájjal.

— Egy keresztény leány, aki a pogányok rabságából menekült.

— Jaj, gyermekem, — ijedezett a néne, — üldözni fognak és ha itt lelnek a gonoszak, majd felgyújtják a házunkat!

— Jézus nem fogja megengedni, hogy kárát valljátok az irgalmasságnak!

Ez döntő érv volt: a kapu megnyílt. Az öreg

apáca, aki alig ért föl a délceg növésű Adua melléig, igen megszeppent, mikor meglátta a leány négy lábú kísérőit.

— Te irgalmas Isten, mi legyen ezekkel?

— Csak van a házban egy kis ól?

Hát van. A kolostor csacsija abrakol benne.

A házban most csak két nővér él. Mind a kettő öreg és csúnyácska. Oldericus apátúr, a kolostor kegyura, a magyar veszedelem elől Szentbonifácra költöztette a néniket, ez a kettő önként maradt, hogy gondját viselje a templomnak. Szent martiromságra készen, mégis állandóan szepegtek a félelemtől.

A pogány martalócok azonban eddigelé még nem mutatkoztak; alkalmasint tudták, hogy a hegyi parasztokon birkasajtnál és tehéntúrónál egyebet nem igen nyerhetnének.

A két apáca, ha le is mondott a világi élet hiúságairól, mégis nő volt és a kíváncsi kérdések özönével környékezte meg Aduát. Hajmeresztő dolgok meghallgatására készültek, de bizony csalódtak, a vendégük szófukar maradt. Akkor éreztek csak némi hátborzongató elégtételt, mikor megpillantották a leány vállán a korbácsütés nyomát. Jaj, miféle pokoli fajzat lehet az, mely ostort emel ilyen virágszállra?

Az ütés nyomát akkor fedezték föl, mikor apáca ruhába öltöztették vendégüket. Részben óvatosságból tették, hogy föl ne tűnjön a tóparti parasztnak, részben irgalmasságból, mert Adua köntösét megviselte már az idő.

A leány azt mondta, szeretne hírt küldeni Oldericus apátnak, mert tőle akarná függővé tenni további sorsát. A nénéknek igen tetszett a gondolat.

Egy suhanc fiú, aki az Alpokról élelmiszereket szokott a kolostorba hordani, vállalkozott rá, hogy éjjel áthaladjon az apátságba. Furfangos képű, értelmes fiú volt, szóról-szóra tudta ismételni az üzenetet, amit reabíztak. Erre szükség is volt, mert a három nő közül egyik sem tudott levelet írni.

Adua, mikor eljött Szent Veronika házába, utólagosan eleget kívánt tenni az apátúr parancsának. Mert Oldericus, mikor kimentette a leányt pláreni börtönéből, Adriánusz atyával ebbe a kolostorba akarta küldeni. De a leány akkor megszökött. Most azonban az apátúron kívül nem ismert embert, aki meg tudta volna menteni a máglyától. Nem tehet hát egyebet, minthogy egészen Oldericus úr kezébe adja magát.

Az éjszakát a kolostori kis templomban töltötték a nők, az örökmécses szomorú fénye mellett. Az apácák olyasmit hittek, hogy testük sanyargatásával talán megbékíthetik a haragvó Urat és elháríthatják a pogány veszedelmet, azért böjtöléssel, virrasztással és imádsággal töltötték napjaikat és ejjeleiket. Aduának velük kellett tartania.

Reggel visszaérkezett a futár. Jelentette, hogy mindennek végére járt, volt az apátságban, beszélt Oldericus úrral. Az apát azt üzeni, délfelé majd lovasokat küld, akik biztos helyre kalauzolják a

leányasszonyt. Most már járhatók az utak, a pogányok elhúzódtak kelet felé, nem valószínű, hogy egyhamar visszajöjjenek. Adua dolga tehát rendben volna.

Később azonban kitűnt, hogy a fiú nem mondott igazat. Nem beszélt Oldericus úrral, az apátságban sem járt, mert fele úton elcsúszott az éjjeli őrző, melyet a horsdali gróf küldött ki, hogy fenntarthassa az összeköttetést a város és az apátság között.

A csapat felerészben a gróf csatlósaiából, felerészben pláreni polgárfjakból alakult. Az utóbbiak közt volt Herimán városbíró egyik fia is. Mikor vallatóra fogták a küldöncöt és megértették, hogy liuterfredi Adua, aki megölte a Kunc fiút és porrá égette a városukat, a Veronika-szigeten van, rögtön megfélemedtek a pogányveszedelemről és már csak egy vágyuk volt: kézrekeríteni a boszorkányt. Mert ha van igazság a csillagok alatt, akkor a sátáni nőnek, aki tűzzel pusztította el városukat, magának is tűzben kell elpusztulnia.

A suhancnak azt mondták, felesleges az apátságig gyalogolnia, ők Oldericus úr bizalmas emberei és egyre megy, akár velük, akár magával az apát úrral beszél. Annyit megígérhetnek, hogy holnap délig katonaság megy a kolostorba, hogy „biztos helyre” kísérje a leányasszonyt. A nőknek nyugodtan mondhatja, hogy járt az apátságban, kár is volna az ijedős asszonynépet gyanakodóvá tenni.

Az apácák megörültek a fiú híreinek és meg is ajándékozták egy nyakba való szent pénzzel.

— Csak előbb ne jőjjenek a pogányok, mint az apátsági katonák! — fohászkodtak egyre-másra.

— Egyéb gondjuk van azoknak, semhogy egy szökött rableány után járják az országot! — vélekedett Adua.

XVI.

HAROM NYILVESSZŐ

Délfelé keményen megzörgették a kolostor kapuját. Nem a könyökre járó kalapáccsal, hanem egy vasbunkó végével.

— Megjöttek a szentbonifáci lovasok! — örvendeztek az apácák.

Csakugyan lovasember állt a kapuban, de nem szentbonifáci, hanem tiszavidéki. A pofáján szörnyű sebhely húzódott végig, az egész ember tetőtől talpig, az üstökre nyírott fejbúbjától a sarkantyús csizmája sarkáig olyan pogány benyomást tett, hogy a néne ijedtében csuklani kezdett.

Lóháton jött keresztül a keskeny bürün. Még egy ember volt vele, azt, miként később kitűnt, tolmácsnak hozta magával. A tolmács azonban a túlsó parton hagyta táltosát és gyalogszerrel óvatoskodott által a vízen.

— A háromegy Isten nevében, mit akartok tőlünk, szegény apácáktól? — hebegte a kapus-nővér.

A tolmács igen nagy hangon beszélt. Egy magyar vezér rableánya megszökött és idemenekült a

kolostorba. Fehér lovon jár, fekete nagy kutya kíséri. Tízen is látták az idevezető úton. Adják ki tüstént, akkor nem lesz semmi bántódásuk. Ha azonban ellenkezni mernek, akkor kétezer magyar vitéz fog erre száguldani, az egész vidéket elpusztítják, minden házat fölperzselnek, minden teremtetett lelket kardélre hánynak, a kolostorból kő kövön nem marad és így tovább, — a karantán ember képzelete szinte kifogyhatatlan volt rémségek kieszelésében.

A szegény apácák éppen azon törték a fejüket, számíthatnának-e a jó Isten elnézésére, ha most nagyot hazudnának és azt mondanák, sem szökött rabot, sem szürke lovat, sem pedig fekete kutyát álmukban sem láttak, mikor az udvaron ugatni kezdett Plutó. A szelindek megszimatotha, hogy veszedelem közeledik és harckészségét óhajtotta bejelenteni. Csák vitéz is, a tolmács is mindjárt megismerték a hangját, mert ilyen harangkongással elegendő oroszlanbőmbőlés nem telt más négy lábútól.

— Itt a fekete kutya, itt kell lennie a leánynak is! — kiáltotta diadalmasan a tolmács.

De hiszen a leányasszony nem is bujkált előlük. Ott állott a nyitott sarokablakban és mozdulatlanul nézett a parton álló hatalmas cirbolyafenyők felé. Egyik fa mélyen hajló ágai alatt lovas ember állott. Az meg a nyitott ablakot nézte mereven. Adua rögtön megismerte.

Csák szünet nélkül döngette a kaput és a halálra ijedt nénék fel-alá repdestek az üres házban, mint a megriasztott madarak. Adua időközben eltűnt az ab-

lakból. Az istállóba ment és nyergelni kezdte a szürkét. Az apácák utána tipegtek.

— Mit akarsz tenni, szegény gyermek?

— Megyek, amerre a sorsom szólít. Isten nem akarja, hogy szabad legyek.

Megcsókolta a két vénleányt, kivezette a szürkét az udvarra, nyeregbe ült és szólt Plutónak. Az apácák, — mit is tehettek volna? — kaput nyitottak. Hangosan sírtak, sőt visítottak, mint Homerosz anyavérséje.

Adua pedig apáca-ruhában, fehér lovon, halott-halványan kilovagolt a kolostorból. A magyarok mindjárt közre fogták és elsiettek vele.

Alig negyedóra múlva a kolostor elé érkeztek a pláreni lovasok. Tizenketten jöttek, hatan közülök Herimán fiai voltak. Erről a nagyszerű vadászatról, dehogy maradt volna el egyikük is! Az apácák most kezdtek csak igazán jajgatni. Ő, miért is nem siettek jobban a vitéz urak, megmenthették volna azt a boldogtalan gyermeket, aki olyan nagyon hasonlít a főoltár Szent Veronikájához!

A pláreniek eleinte hinni sem akarták, hogy a boszorkány másodszor is kicsúszott a körmeik közül. Faggatni kezdték az apácákat, közben pedig kitudódott, hogy a fehér szent, akivel egész éjszaka együtt térdepeltek a nénék, a hirhedt liuterfredi bűbájos, akiről olyan hátborzongató dolgokat beszélnek. Ez a fölfedezés egyrészt megijesztette őket, másrészt azonban enyhítette a fájdalmukat.

A lovasok rövid tanakodás után elhatározták, hogy kergetőbe veszik a szökevényeket. Ketten vol-

tak a pogányok? Vagy hárman? És a hágó felé mentek? Arra csak egy út vezet... Ha sietnek, utólérik őket. Elviszik Herimán uramnak a gyujtogató malefikát és ha ráadásul egypár pogány fejet is visznek neki, bizonyára jó néven fogja venni. Tehát: előre legények!

A magyarok csakugyan a hágó felé igyekeztek. Sietniök kellett, Szaboles úr csak rövid szabadságot engedett nekik. Azt sem szívesen.

Egy óráig ügettek már, mikor Csák vitéz mind gyakrabban hátrafelé kezdett nézni. Nem hallott ugyan semmit, inkább csak érezte, hogy valami vagy valaki sarkon követi őket. Az pedig nem jó dolog, mikor ők csak ketten vannak fegyverképesek. Egy fordulónál föltérte a lovát a meredeken kiugró sziklalapra és ekkor meglátta odalenn a lovasokat. Egész viselkedésükből nyilvánvaló volt, hogy őket üldözik.

— Jobb szeretném, ha többedmagammal volnék!
— morogta az öreg.

Ez azért is ajánlatos lett volna, mert fenn a hegyekben is gyanús mozgolódás volt. Az ormokról füstfelhők emelkedtek, a havasi távíró tudatta az emberekkel, hogy pogányok járnak a völgyben. Később vassüveggel, nyárssal fegyverezett parányi férfialakokat láttak odafönn futkosni. Azok már tudták, hogy a magyarok apácát hureolnak magukkal és lélekzetfogytaig a hágó felé loholtak, hogy elrekeszék útjukat.

Bizonyos, hogy a magyar dúlás már valamivel tovább tartott a kelleténél. Engedett az első rémület

zsibbasztó hatása, a hegyi parasztság, ez a medve-
erejű, harcias nép, megemberelte magát és úton-
útfélen támadta a portyázó lovasokat.

A magyarok időközben elérték a sziklaszorost.
Egy fordulónál hirtelen megállították lovaikat:
álomszerűen kalandos alakok álltak el az útat. Bőrbe
öltözött, a havasi naptól fekete-pirosra sült, lensza-
kállú medveemberek. Mikor azok megpillantották
az apácát a pogány lovasok közt, vérszomjasan üvöl-
tözni kezdtek.

Mi itt a tennivaló? A helyzet egyszerű: hátra
felé nincs út, onnan jönnek a lovasok, tehát előre!
Körülbelül biztos halál, de aki rablóútra indul ide-
gen országba, az vendégségbe megy a Halálhoz.

A szepegő tolmácsot visszahagyták Adua mel-
lett, Álmos és Csák pedig nekirontottak az útonállóknak.
Nyilazással próbálkoztak, de nem nagy sikerrel,
az ellenség sziklák mögé lapult. Tehát hujrá, —
kopjával, csákánnyal! Vad dulakodás után csak-
ugyan szabaddá tették az útat. A földön hét-nyolc
holttest feküdt, sajnos, köztük volt Csák vitézé is.
Két kopjavas járta át öreg szívét. Katonadolog!
Egész életében nagyszájú ember volt, de ezúttal ki-
tűnt, hogy a szájánál nagyobb volt a szíve.

Hárman folytatták útjukat. A Csák elárvult lova
utánuk ballagott.

Adua később észrevette, hogy Álmos dolmány-
ujja alól vér szívároga a kezére. A tolmács megkér-
dezte, sebet kapott-e? Álmos vállat vont és nem felelt.

Később azonban szólt valamit a karantánnak,
amit az tovább adott a leánynak. „Az úr“ nem képes

megemelni jobb karját, egy szikladarab, amit a magasból hajtottak reá, összezúzta a vállizmát. Visszaadja Aduának a szabadságát, ő úgy sem tudná magának megvédeni. A leány jól tenné, ha megvárná a keresztényeket, akik sarkukban vannak.

Most már Adua volt az, aki vállat vont és nem felelt. De Álmos oldalán tartotta a lovát. A pogány is hallgatott, a füle azonban vérvörös lett.

Egyszer-kétszer kutatva nézte hol a leányt, hol a szürkéjét, majd megint szólt a karantánnak. Talán jó lenne, ha a leányasszony átülne Csák gazdátlan lovára, mert a szürke már fogytán van az erejének...

Adua szó nélkül engedelmeskedett. És mivel a katonalovon férfinyereg volt, fiúmodon ülte meg, ami persze elég különösen illett apácaköntöséhez.

A cserbenhagyott szürke egy ideig még utánuk botorkált, de aztán az útszélen termő hegyi fűvek iránt kezdett érdeklődni és végleg elmaradt.

Már az út kigyóhajlásait járták.

A magasból visszatekintve, újból meglátták ekkor a pláreni lovasokat. Most már ijesztő közelségben! Néhány forduló után meggyőződhetett Álmos, hogy a távolság köztük és az üldözők közt fogyton fogy. Pedig több nem telik már a lovaiktól! A magyar rónákon nevelkedett állatokat mégis csak megviselte az örökös hegymászás.

A keresztények mind közelebb nyomultak. Már hallani lehetett a szapora patkócsattogást. És egyszerre felbukkantak az út alsó fordulóján, mielőtt a menekülők még befordulhattak volna a felsőn. Rögtön kiáltozni és fenyegetődni kezdtek:

— Álljatok meg, kutyák, adjátok meg magatokat!

Időközben nyoma veszett a tolmácsnak. Mikor és hogyan ugrott meg, az nem tudódott ki. Alkalmasint felcsapott megint kereszténynek.

Már csak ketten voltak, a bénakarú pogány és a hallgató leány. Illetőleg hárman, mert Plutó nem követte a tolmács példáját. A szelindek az ő kutyaeszével már megértette, hogy a nyomukban levő lovasok ellenséges szándékkal vannak. Ott ugrándozott a lovaik előtt és haragos morgással, vad fogvicsorgatással igyekezett őket visszariasztani.

— A boszorkány kutyája! — kiáltotta Valter, Herimán második fia. Azzal feléje vágta a lándzsáját és odaszögezte a földhöz. A harmadik Herimánfiú a lova nyakára feküdt és pallosával kettéhasította az üvöltő szelindek fejét. Plutó meghalt. Meghalt, asszonya védelmében, derék ebhez illő halállal.

Adua riadtan visszafordult a szelindek üvöltésére; az arca krétafehér lett, a szeme megtelt könnyel.

Álmos maga is megállította a lovát. Ügylátszik, a leány mégis megelégtelte már a futást egy nyomorék férfi oldalán és meg akarja várni „szabadítóit”. Igaza is van, nincs már ennek a hajsának semmi célja!

Kihúzta hüvelyéből a kardját és bal öklébe fogta. Nincs tovább. Meg kell halni.

De ekkor valami váratlan dolog történt. A katonaló nyergén, melyen az apáca ült, balfelől az új-

tok, jobbfelől a tegez függött. Adua előhúzta az íjat és nyilat tett reá.

Csak nem akar löni? — csodálkozott magában Álmos. — Csak nem a szabadítóira?

A vékony, acélos kar meglepő erővel feszítette meg a húrt, a leány arca egyszerre kemény szögletekbe dermedt, amint félszemét lehúnyva, fogait pedig összeharapva, gondosan célzott. Arra a sárga négerpofára, amely oly nagyon emlékeztette a pláreni városbíróra... Az ölte meg Plutót! Az íj pendült, rekedt ordítás hallatszott, Herimán Valter fia lezuhant a lováról.

Adua vagy harminc lépésnyire tovább lovagolt. Ott újból megállott és ekkor már újabb nyíl volt a húron. Nem tudott futás közben löni, magyar módon, neki meg kellett állapodnia.

A pláreniek ordítózva és káromkodva folytatták az üldözést. Valter halála mérhetetlenül feldühítette őket. És szította harcikedvüket a pogány vitéz viselkedése; annak valami baja lehet, különben nem nézné tétlenül a boszorkány próbálkozásait!

A leány arca most már vérvörös volt, a szeme gonoszul szikrázott. Lőtt és újból lőtt. Mind a két ízben talált. Két Herimán-fiú lóról esett.

Ilyen íjas harcot nem látott még Álmos, bár a nyíllövők hazájában született. A leánynak valami különös adománya lehet, hogy csalhatatlanul oda tudja röpíteni a nyilát, ahol a vasvérten egy újjnyi rést lát.

Az első lövés után még azt hitték a pláreniek, hogy a gonosz véletlen irányította, de a harmadik

után megdermedtek a rémülettől. A sátáni apáca ott állott lovával, ötven lépésnyire az út közepén, nyíllal az íján, halállal a szemében. Aki most előre merészkedik, azt porba dobja. Ezzel a pokoli néemberrel nem lehet birni! Egymásután nyeregből szedi őket!

Zavaros vita után végül is megegyeztek, hogy abbahagyják az üldözést, fölszedik halottjaikat és hazaviszik őket. Adua dolgát pedig ráhagyják a boszorkányok mesterére, az ördögre.

Álmos és Adua folytatták útjukat. A magyar szakadatlanul nézte a leányt, Enák apácaruhás gyermekét, nézte telhetetlen kíváncsisággal, csodálkozó, szomjas nagy szemekkel, mintha örökre föl akarná inni a képét. De ez nem a katona, nem is a férfi, hanem az énekszerző szeme volt.

Egész úton egy szót sem beszéltek, hiába való is lett volna, nem értették egymás nyelvét.

Túljutottak a hágón és elérték az öreg tölgyfákat. Ekkor lónyerítést hallottak, majd egy vágató csapat ütemes zaját. Katonák jöttek velök szembe!

— A miéink! — gondolta Adua megkönnyebbülten, mikor megismerte, hogy pogányok.

A pacsirták portyázó csapata volt, Szaboles vezér küldte őket Álmos elé.

— Csakhogy megkerültél! — örvendeztek a kenyerek. — De hol a vágottképű?

— Elesett.

Két percig egyikük sem szólt egy szót sem, így gyászolták meg Csák vitézt. Katonadolog!

— De a szép rableányodat mégis visszahoztad?

— Ő hozott vissza engem...

És Álmos elmondta Adua három nyíllövésének történetét. A pacsirták most már maguk is olyan szemmel nézték a leányt, mint Álmos odafenn a hágón.

Egyikük tudott valamit németül, már amenynyire egy pogány magyar tudhat. Azt mondta a leánynak:

— Álmos visszaadta a szabadságodat, azt mondja, most is állja a szavát. Hová akarsz menni?

Adua ekkor nyíltan Álmos szemébe nézett és csengő hangon mondta:

— Magyarországba akarok menni!

Németül mondta persze, de a pogányok mind megértették. Valamennyien hallgattak.

Végül a német beszéd tudósa odafordult Álmoshoz és így szólt:

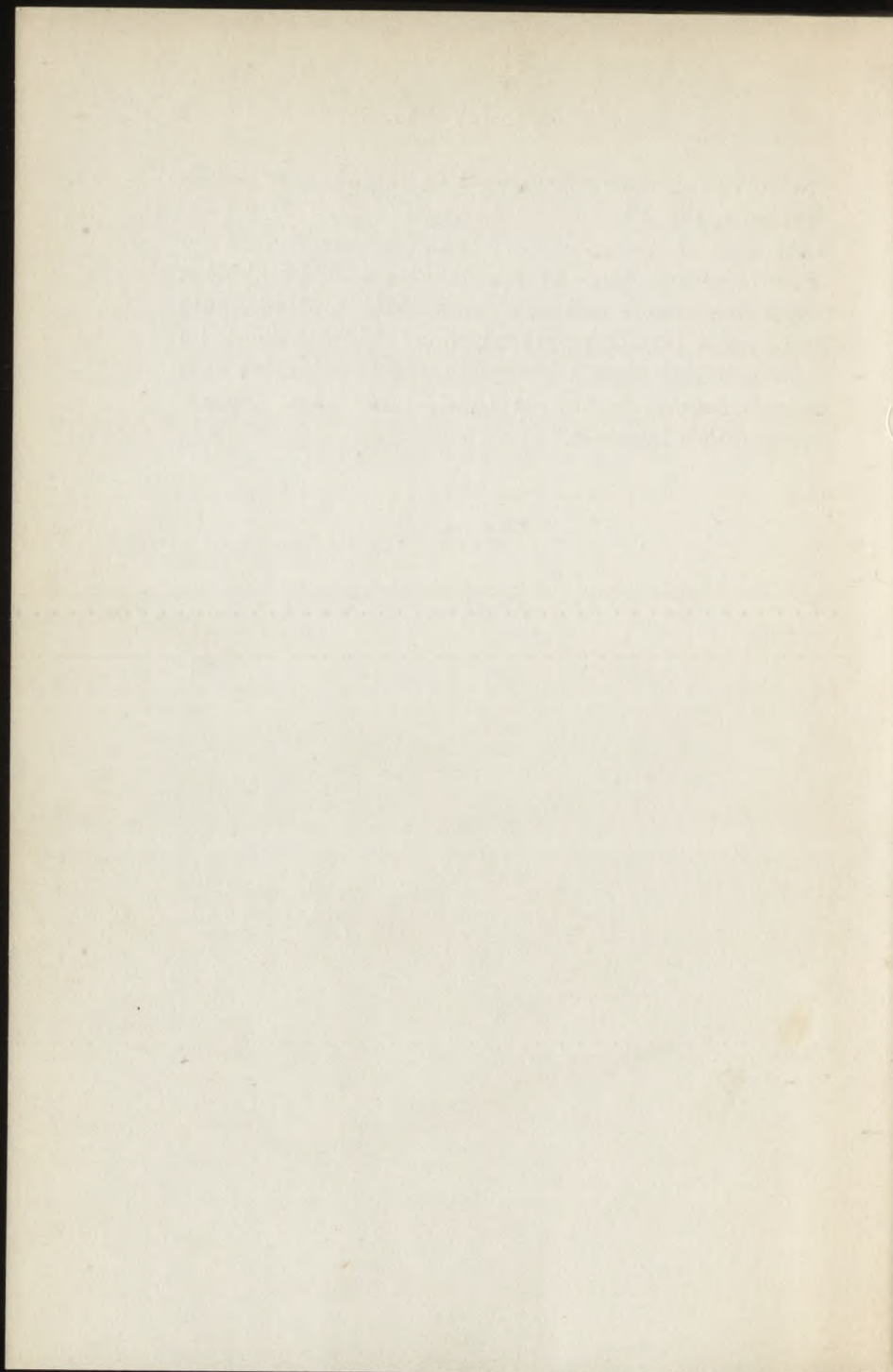
— Lehet, hogy az egész hadjáratból neked jutott a legkülönb zsákmány!

Az Oldericus-kódex ilyen szavakkal búcsúztatja a Bajuváriát megjárt magyarokat:

„Az elvetemült pogányok, miután fölégették az országot és maguk is sok embert vesztek a harcokban, visszatakarodtak megint távoli hazájukba. Azonban Arnulf úr, ugyanaz a nagyszívű fejedelem, aki római császár óhajtott volna lenni, de be kellett érnie a bajuvár hercegséggel, értesülvén a magyarjárásról, sietve összevonta hadinépét Laureacum mellett és csapdát állított a rablóknak, hogyha arra jönnek, mind egy szálig ott vesznének. A pogányok, sajnos, nem jöttek arra, hanem más úton haladva, bántatlanul kimentek az országból, magukkal

hurcolván minden prédájukat és rabjukat. A rabokkal volt, sok közrendbeli keresztény férfi és nő között ama Liuterfred nevű nemesember árvája is. Ezen hajadon nem is került vissza többé abból a sötét országból, melynek fennállását a Mindenható csak azért látszik megtérni, hogy időközönként, ha már égbekiáltanak a kereszténység bűnei, mint egykor Sodomára kénköves tüzet, úgy reája a pogányok dühét bocsássa.“

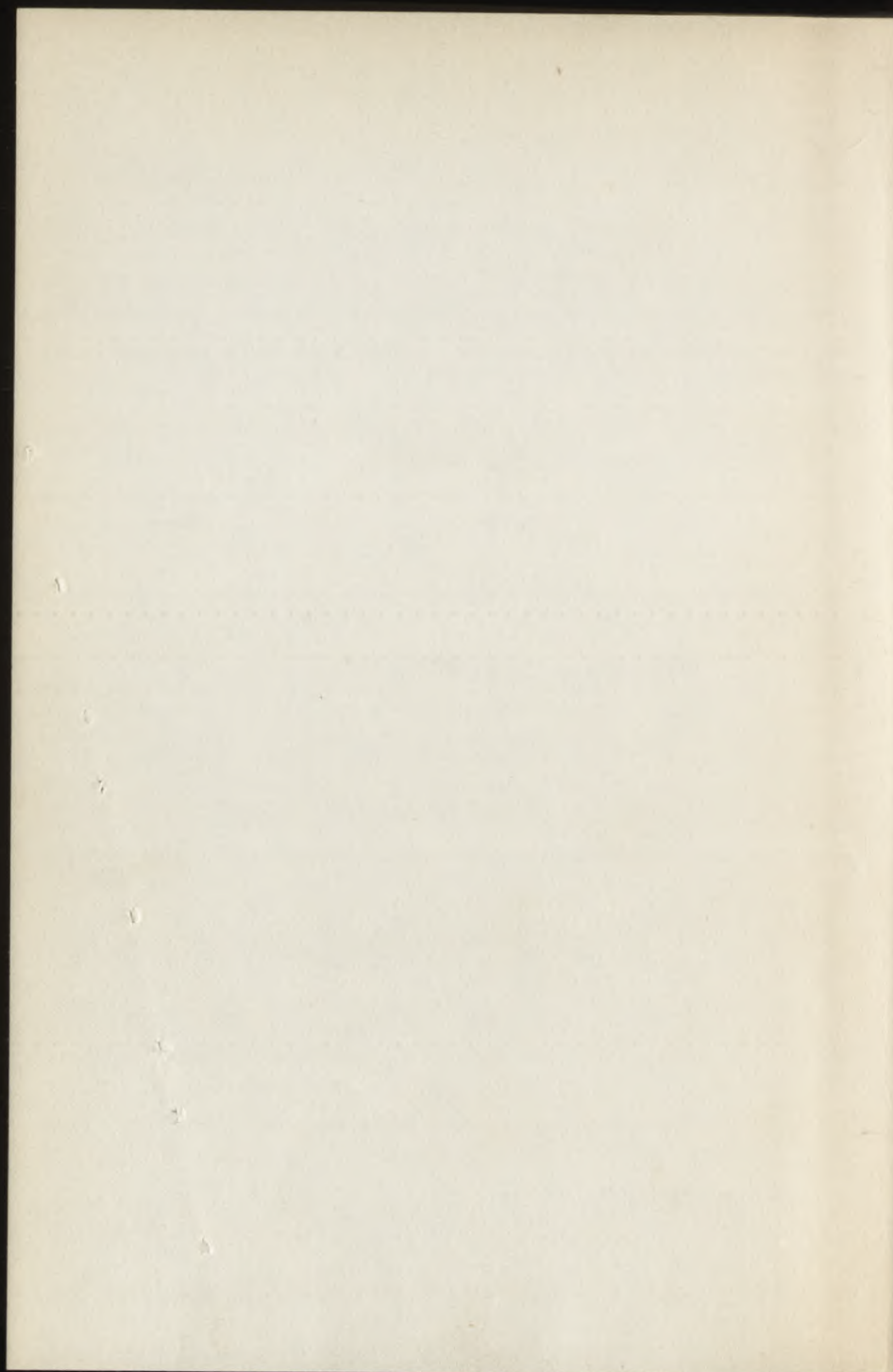

XVII.

FÜGGELÉK:

HERIMÁN ZARÁNDOKUTJA

A „liber manualis“

Miután idáig jutottam írásomban, eszembe jutott, hogy a pláni levéltárban esetleg akadhatnak adatok, melyek megvilágíthatnák történetünk egyik-másik szereplőjének további sorsát.

Magam azonban nem mertem írni Kindlein Reinhold levéltáros úrnak, mivel búcsúlevelemben, olyan okokból, amelyekre a szíves olvasó talán még emlékezni fog, autóügynöknek vallottam magamat. Nem felejtettem el azonban, hogy a levéltáros milyen tisztelettel emlékezett meg egy magyar tudósról, G. Zoltánról, és azért ezt az urat kértem meg, hogy írjon Plárenbe.

Kindlein úr póstafordultával válaszolt. Leveléhez egy hét oldalra terjedő kéziratot mellékel, melyet a Liber manuálisnak nevezett városi krónikából másolt le. Kísérő soraiban megjegyzi, hogy a Liber manualisba a tizenötödik században kezdték bejegyezni a polgárság életére vonatkozó, fontos adatokat. A sok tűzkár, éhínség, járvány és ellenséges dúlás mellett van egy külön bejegyzés, mely Herimán városbírónak Magyarországon tett utazását írja le. A városbíró ugyanis öt esztendővel a pogány betörés után Magyarországon járt, azzal a szándékkal,

hogy Liuterfred Aduát kiszabadítsa a rabságból. A Liber manualis elég részletesen mondja el, mi indította Herimánt ilyen feltűnő elhatározásra és milyen élményei voltak a pogány magyarok közt.

Mivel a városbíró, akiről sok szó esett az Olericus-kódexben, tudvalevően a tizedik században élt, a Liber manualis följegyzései pedig csak a tizenötödik században, tehát ötszáz esztendővel később, kezdődnek, azt kell hinnünk, hogy valaki, talán egy városi írnok, egy régebbi kéziratból másolta ezt a részletet, mindenesetre azért, mivel érdemesnek tartotta a megörökítésre.

Kindlein Reinhold úr a Liber manualis tudományos feldolgozását is hangsúlyozottan magának tartotta fenn és így kénytelen vagyok ezeket az adatokat is elbeszélő formában közölni.

A városbíróban megszólal a lélek

Midőn a pogány dulás után lehullott az első hó, a szentbonifáci apátúr bement Pláren városába, hogy résztvegyen az új lelkész beiktatásán és mellékesen egyezséget kössön a városbíróval, bizonyos vitás legelőrész dolgában.

Bár a nagy égés óta a város népe még fabódékban lakott, mégis nagy dísszel fogadta a híres apáturat. A céhek fegyverben, zászlóik alatt vonultak ki, Herimán bíró pedig maga emelte nyeregből a vendéget, miközben üstdobok és trombiták szóltak, mivel a harangok mind megolvadtak a nagy tűzben.

Az ünnepi lakoma asztalát tollában tálalt pávakakas és egész vadkan ékesítette, a Liber manualis megállapítása szerint a vadkan hasa tele volt szalonnán pirított fenyvesmadarakkal. Oldericus úr azonban, szokásához híven, kenyérnél és tiszta víznél nem fogyasztott egyebet.

Az apátúr és a városbíró később visszavonultak tanácskozni. Herimán a legelők dolgában igen engedékenynek mutatkozott; egyáltalában meglátszott az egykor oly kemény férfiún, hogy az utóbbi hónapokban megpuhult.

Szová is tette, hogy ő csak újévig óhajtja viselni városi tisztét, azután visszavonul, mert annyi a baja, hogy nem tud foglalkozni mások ügyeivel.

— Rajtam az Úr keze! — sóhajtotta. — Tavaly még hét derék fiam volt, most már csak egy van.

— És hová lett a hat fiad, városbíró? — kérdezte az apátúr.

— Kunc leesett a Liuterfred-szikláról és halálra zúzta magát; Valtert és két öccsét lelőtték az Alemán-hágón; a két legkisebbiket elvitte a fekete halál a pogány betörés után; Kunrát pedig, az egyetlen, aki megmaradt, hitvány testű és nem bizonyos, marad-e utánam, aki a nevemet örökölje.

— Csakugyan rajtad az Úr keze, Herimán! — szolt az apátúr, — de van-e olyan büntetés, amit az árvák fosztogatója meg nem érdemelne?

A városbíró ijedten nézett az apát szemébe.

— Mivel vádolsz engem, uram?

— Gondolsz-e néha Liuterfred leányára? — kérdezte Oldericus úr.

— Nem volt törvényes örökös, egy pogány személy fattyúja volt! — kiáltotta indulatosan a városbíró.

— Tévedsz, Herimán, az édesanyját én kereszteltem meg és magam eskettem össze Liuterfredde.

A városbíró olyan ijedt arcot csinált, mintha a talpa alatt megindult volna a talaj. De aztán kifakadt:

— Malefika volt, gonosz bűbajos, eljátszotta életét és vagyonát!

— Herimán, vajjon ki adott neked akkora tudományt, hogy beleláss az éjszaka sötét titkaiba?

A városbíró szó nélkül fölkelt, a terem falán megnyitott egy beépített szekrényt és az izgalomtól remegő ujjakkal egy vízzel telt óntálat tett az apátúr elé.

— Lásd, uram, ezt a gyalázatosságot viselte a nyakában!

A víz fenekén csillogott Adua nyaklánc. Herimán a tavasz óta őrizte, időközönként maga töltötte fel szentelt vízzel, hogy ki ne szökjék a lidérc.

Az apátúr figyelmesen nézte a láncot, majd bele-nyúlt a tálba és fehér ujjával kiemelte. Azt mondta:

— Bogár a borostyánkőben? Ehhez hasonlót Rómában is láttam. Tudod, kinél? A szent pápánál. Ő nagyra van vele, a ritkasággyűjteményében őrzí. Ha ezt hódolati ajándéku küldenéd neki, bizonyára megjutalmazna külön apostoli áldásával.

— Nekem azt mondta egy tudós férfiú, hogy ez az ördög alkotása! — morogta Herimán dacosan.

— Jegyezd meg, fiam, az ördög semmit sem tud alkotni; ő csak rombolni tud!

— De az a nőszemély felgyújtotta a városunkat! Még ma is romokban hever! És megölte négy fiamat! Négy fiamat! — üvöltötte Herimán.

Oldericus úr szeliden megfogta a kezét.

— Haragszol, városbíró? És miért haragszol? Mert galambot akartál ölni, de ölyvet fogtál és az belevágott a szemedbe. Haragszol, városbíró, mert védtelen áldozatnak néztél egy teremtest, akit az Úr erős szívvel és éles karmokkal fegyverzett fel.

Herimán ekkor elkezdett keservesen sírni, mert

igen szégyelte magát. Nagysokára alázatosan kérdezte:

— Azt hiszed, atyám, az Úr elveheti utolsó fiamat is? Mondd, mit tegyek, hogy megengeszteljem?

— Eredj Pogányországba, vigyél aranyat magaddal és váltsd ki rabszolgaságából azt a keresztény lelket, akit te juttattál oda. Jobb tanácsot nem adhatok.

— De ha meggyilkolnak a magyarok?

— Akkor a kereszténység vértanúja léssz és ez olyan dicsőség, melyet irigyelni fognak téled, náladnál különben is.

A városbíró sokáig hallgatott, majd azt mondta:

— Majd gondolkozom ezen!

A Liber manualis szerint Herimán öt egész esztendeig gondolkozott, anélkül, hogy el tudta volna magát valamire határozni. Ebben az időben tőle telhetően került az apáturat.

De az ötödik esztendőben feléje sújtott egy láthatatlan kéz és a volt városbíró — mert időközben csakugyan lemondott hivataláról — úgy megijedt, hogy menten készülődni kezdett a magyarországi útra.

Ugyanis egyetlen fia, Kunrát, titokzatos nyavalyába esett. Nem kellett neki sem étel, sem ital, a tűzhely mellett is didergett és úgy lefogyott, hogy arcából alig maradt egyéb, két ijedt szemnél és egy szomorú, nagy orrnál. Hiába imádkoztak reá és füstölték körül, hiába dögönyözték, köpülőzték és piócazták, hiába itatták vele rocskaszámra a szarvas-agancsfőzetet, hiába próbálkoztak kigyófejében nőtt

kővel, akasztott ember kötelével, sárkány tiporta fűvel: a leghíresebb ördögűzők, borbélyok, felcserek, javasasszonyok tudománya is szégyent vallott.

Herimán ekkor jelentkezett az apátúrnál.

— Meggondoltam és most már elmegyek Magyarországra! — mondta minden bevezetés nélkül.

— Sokáig gondolkoztál, fiam, adja Isten, hogy javadra váljék!

— De vajjon hogyan találom meg abban a vad országban azt, akit meg kell szabadítanom? — kérdezte Herimán.

— A leányzó egy Álmos nevű pogány főember rabságában van, ezt többen is vallották a szökött keresztény rabok közül. Majd melléd adom Jusztin atyát, ő egyenesen el tud vezetni oda, ahová mened kell.

Utazás Magyarországra

Jusztin atya, mint hittérítő, éveket töltött a magyarok közt és értett is a nyelvükön. Annak idején azzal az istenes szándékkal ment Pogányországba, hogy érdemessé fogja magát tenni a szent martir-halálra, terve azonban nem sikerült, a magyarok semmiképpen nem akartak belőle vértanút csinálni. Kicsi, vézna, komor és szófukar szerzetes volt.

Tavaszi hóolvadás idején keltek útra. Jusztin atya szerint ez volt a legalkalmasabb időpont, mert a Duna jege már megtörött, de a magyarok ilyenkor még a téli szállásaikon vannak. Később kihajtják nyájaikat a pusztára és ott már olyan nehéz rájuk találni, mint a vonuló tűzokfalkára.

Lóháton utaztak Ratisbona városába, mely a Duna vize mellett épült és melyet ma Regensburgnak hívnak. Onnan evezős kompon úsztattak le a folyamon. Minden tavasszal indultak ilyen hajók, ezeket aztán a magyarok, mivel maguk nem értettek a hajóácsoláshoz, becserélték szarvasmarhákra és csikókra.

— Nem fogják elvenni a pénzemet? — aggodalmaskodott Herimán.

A pap azt mondta:

— Anasiburg veszedelmes hely. Ha ott megtudják, hogy pénzed van, bizony elveszik!

— De hiszen Anasiburg nem Pogányországban, hanem Bajuváriában van? — csodálkozott Herimán.

— Az egész Dunán a legveszedelmesebb hely! — ismételte Jusztin atya. — Ha pénzed van, dugd el jól, nekem se mondd meg, hová rejtetted, mert én nem tudok hazudni, ha vallatnak.

Herimán tehát az utitársának sem mondta meg, hogy kétszáz aranyát a kivájt vándorbotjába dugta.

Anasiburg alatt, a Duna közepén, fegyveres komp várta őket, az rájuk parancsolt, hogy evezzenek partnak. Ott fényes lovascsapatot láttak, a csapat közepén egy igen kövér úr ült meg szép holló paripáját. Császárveres kabátot viselt, arannyal prémezettet.

— Ez a kövér ember a herceg úr! — dünnyögte Jusztin atya.

— Ki megyen közületek Magyarországba? — kérdezte a nagyúr.

Herimán mélyen meghajtotta magát. A herceg előbb a nevét kérdezte, aztán, hogy mennyi pénzt visz magával.

— Egy dénárt sem, kegyelmes uram! — erősködött Herimán. — Mint vezeklő zárandok járulok a pogányok közé, hogy lelki vigaszt vigyek egy szegény keresztény rabnak.

— Ez szép tőled, édes fiam Herimán, — dicsérte meg a herceg, — ezért el fogod nyerni jutalmadat a

másvilágon. Most azonban add csak ide azt a vastag botot!

Egy csatlós a térdén kettétörte a vándorbotot és a herceg lovagjainak arca kiszélesedett az örömtől, mikor földre peregtek a sárga csikók. A herceg saját kezével olvasta meg a pénzt, majd császárveres kabátja zsebébe csúsztatta.

— Gazember vagy, Herimán, — mondta szigoruan — hogy meg akartad csalni Isten kegyelméből való uradat. Hát nem tudod a törvényt? A kapzsi pogányoknak nem szabad pénzt vinni! Megérdemelnéd, hogy kitépsek hazug nyelvedet, de hogy lásd, milyen jó herceged vagyok, bántatlanul elengedlek, sőt útravalóul öt aranyat ajándékozok neked. Bár, azt hiszem, édes fiam, három is elég lesz.

A lovascsapat elrobogott, a herceg úr nem ért reá időzni, neki nemcsak a Dunát, hanem az ország útjait is szemmel kellett tartania, mivel sok pénzes ember járta akkoriban Bajuváriát.

Herimán tanakodni kezdett a papjával, mitévők legyenek ezek után? Van-e értelme annak, hogy üres erszénnyel Pogányországba menjenek?

Jusztin atya azt javasolta, hogy azért csak menjenek, keressék meg a rabot, alkudják ki a váltságdíját, amelyet azután, alkalom adtán, oda lehet juttatni. A rabnak mindenesetre meglesz az az előnye, hogy a gazdája emberségesebben fog vele bánni, ha pénzt remélhet érte.

Mivel a hajófuvar Ratisbonában előre meg

kellett fizetniök, Herimán elfogadta tapasztalt úti-társának ajánlatát.

Az osztrák márkán baj nélkül úsztattak keresztül. Egyik helyen ugyan páncéllovasok integettek a partról, hogy azonnal kössenek ki, a hajómester azonban számárfület mutatott nekik. A lovagok ezért igen megharagudtak, de kárt nem tudtak tenni bennük.

Pogányok közt

Mikor a magyar gyepűhöz közeledtek, Herimán félni kezdett.

— A pogányok az ördögöt tisztelik, úgyebár? — kérdezte.

— Hiszen, bár tisztelnék! — sóhajtott a Jusztin atya. — Akkor fel lehetne őket világosítani és meg lehetne őket téríteni. Ők azonban nem tisztelik sem a jót, sem a rosszat. Nem keresztények, de nem is igazi pogányok, mert bálványaik sincsenek. Ha az üdvözültek boldogságáról beszélsz nekik, akkor azt kérdik: magukkal vihetik-e lovukat a keresztény mennyországba? Ha meg azt mondod nekik, hogy böjtöléssel és virgácsolással kell a testüket sanyargatniok, akkor a szemed közé röhögnek, hogy mi öröme telhetik abban Istennek? Nem is fognak ezek megtérni soha, ha csak nem támad egy hatalmas fejedelem, aki vasbottal veri fejükbe a keresztény hitet.

Alkonyatkor a hajósok behúzták hosszú evezőiket és a komp csendesen úszott a sötét víz sodrában. Ekkor pogány lovasok jelentek meg a parton és tölesért formálva tenyerükből, azt ordították:

— Ki a partra! Ki a partra!

— Gyepűörök! — magyarázta Jusztin atya.

A hajómester sietve eleget tett a parancsnak, mert udta, hogy azok a vizen is járatosak a lo-
vaikkal.

Egypár vadképű legény jött a kompra, fegyverek után kutatni. Mivel semmit sem találtak, azt mondták, a hajónak reggelig itt kell vesztegelnie, mert éjjeli sötétségben senkinek sem szabad a Dunán járnia. Azzal megint elmentek.

— Nagyon őrzik az ország kapuját — magyarázta Jusztin atya — és van is rá okuk, mert magukra bősítették már egész Európát. A határőrség vezére a gyepűvajda és az ő hivatala a legfontosabb a fejedelemé után.

— Vajjon nyugtunk lesz-e tőlük éjszaka? — kérdezte Herimán.

A szerzetes lemondóan legyintett:

— Majd kiismered te még ezt a pokoli fajzatot! — sóhajtott.

Többet nem mondott, de ennyi is elég volt, hogy elriassza Herimán szeméről az álmat. Szorongva tekintett bele az éjszakába, melyet még soha sem látott olyan sötétnek és baljóslatúnak, mint itt.

A parton, nem messzi a hajó kikötőhelyétől, kisebb földvár sötétlett; a földhányás tetején karó-sövény húzódott végig, mint egy óriás fenevad vicsorgó fogsora. A kerítés mögött tűz lobogott, onnan sok férfihang zavaros lármája hallatszott ki a Dunára. Néha futkosás, tülkölés, lőnyerítés és sátáni kacagás zaja is.

— Szörnyű dolgok történhetnek ott! — ijedezett magában Herimán.

Mikor félelme ellenére mégis elszunnyadt volna, egyszerre sarkantyús csizmák pendültek végig a hajópadlón.

— Itt vannak már Belzebub fiai! — morogta Jusztin atya, aki ott feküdt, a földije mellett.

Két kaptatos legény jött az őrtanyáról. A német embereket keresték. Jó ideig vitatkoztak Jusztin atyával, a szerzetes végül keserűen mondta Herimánnak:

— Azt követelik, menjünk velük, mert különben erővel visznek. Gyerünk hát az isteni irgalom nevében, ma éjszaka úgy sem lesz tőlük nyugodalmunk!

— És mit akarnak velünk? — kérdezte vacogó fogakkal Herimán.

— Azt mondják, a fejedelem új vajdát állítottnak a gyepű fölébe, a vajda az éjszaka fogja meglátogatni a táborukat, egyelőre pedig küldött nekik egy sütni-való ökröt és egy hordó bort, hogy legyen mivel virrasztaniok. Most pedig, pogány szokás szerint, minket is etetni és itatni akarnak, mert ezeknek csak akkor esik jól a dőzsölés, ha idegen embereket is tömhetnek és részegíthetnek. Azt mondják, a vajda-avatás nekik nagy ünnepük, de hiszen ezeknek a kalendáriumában minden nap ünnep, mert amit más népek keservesen összeharácsoltak, azt ők fütyörészve elmulatják.

Herimán megkönnyebbülten sóhajtott fel; ő rosszabb dolgokra is elkészült volt.

Mikor beléptek a földvár kapuján, megint rette-

gés fogta el. Első pillanatban azt hihette, hogy végezete a pokolba vitte. Óriási tűz égett az éjszakában, a lobogó fény előtt kalandos, fekete rémalakok ficáinkodtak. Csak később tűnt ki, hogy nem ördögök, hanem katonák, akik ökröt sütnek a parázs fölött.

Az őrtanya főlegénye tüskés szemöldökű öreg volt; ha hallgatott, akkor a naptól és szélről kieserzett arca oroszlánra, ha meg beszélt, akkor rókára emlékeztetett.

Megkérdezte, hogy Herimán Bajuvária melyik vidékéről való, mikor pedig megértette, hogy pláreni, földerült az arca, mert maga is járt arra, öt esztendővel ezelőtt, Szaboles úr csapatával.

Dicsérte Pláren városát, sőt, hogy kedvében járjon vendégének, némi túlzással úgy tüntette fel az esetet, mintha a pláreniek vitézsége kemény próbára tette volna a magyar sereget. Láthatóan abban a hitben volt, hogy a bajorok épp olyan szívesen emlékeznek vissza a magyarok látogatására, mint ezek.

Leültette Jusztin atyát és Herimánt a tűz mellé és egy-egy ivótülköt nyomott a markukba. A tisztelendő úr nem ivott, ahol csak lehetett, ott ő ellenkezett a pogánnyal, (alkalmasint még most is a vértanuság járt az eszében) a magyarok azonban nem is igen erőltették, ők már ismerték az ilyen papféle embereket, de elmenni azért mégsem engedték a táborból. Herimánt, akit a lelakiszorongása szomjassá tett, nem kellett erőltetni, ő derekasan húzott a tüllökből. Ő különben is kedvelte a bort, miként a

legtöbb bajor ember, de ritkán volt benne része, mivel takarékos polgár volt.

A legénység úgy ivott, mint a szivárvány és torkaszakadtából énekelt, öt-hatféle különböző nótát egyszerre. Később táncra is keltek, valami kardtánc volt, meztelen pengéket suhogtatva járták. Siposok és dobosok muzsikáltak hozzá, a zene olyan vérforralóan vad és vadító volt, hogy egyszerre csak talpra ugrott a főlegény is, hatalmas szökéssel a táncosok közt termett és széleseben dobálva tagjait, csodás kitartással járta.

Az egész tábor viharzott és harsogott, a legények hujhujozva körbe forogtak, mintha megőrjítette volna őket valami elképzelhetetlen nagy szerencse, vagy mintha magától kigyulladt volna a vérük, mint olykor a kőszén a föld alatt.

A gyepüvajda

Távoli kürtök üvöltöttek, a kapuőrök is túlkölte, egy csapásra megváltozott a tábor képe. Mindenki rohant a lova után. Néhány szempillantás után lovassor hullámozott a bejárat mellé.

Néhány főember kíséretében beugratott a kapun az új vajda. Egy pillanatra megállította lovát, majd lassan végig ügetett az arcvonal előtt, vasvillaszemmel méregetve minden legényt, minden lovat és fegyvert. Egypár szót szólt, ekkor valamennyien nyeregből ugrottak és széles körben megint körülülték a tüzet.

Az ökor időközben megsült; a legénység tisztességszerűen evett. Amilyen holtrészegnek látszottak az imént, olyan színjózan benyomást tettek most.

Valamit ezek mégis csak komolyan vesznek! — mondta magában Herimán.

Az új vajda egyébként olyan embernek is látszott, akit komolyan szokás venni. Fiatal, acélos, merész arcú, kemény tekintetű vitéz.

A legénység később megint énekelni kezdett, de ezúttal csak félhangon, jól összevágó kórusban. Mintha semmi közük sem volna azokhoz, akik az imént olyan ádázul ordítoztak.

Jusztin atya odaszólt a társának:

— Ezt az éneket a vajda költötte. Itt sok a nótaszerző ember és azokat majd annyira tisztelik, mint nálunk a püspököt.

A főlegény mindjárt a lakoma elején jelentette a vajdának, hogy külhoni utasokat hoztak a táborba. Hogy milyen dologban járnak? Rabszabadtás dolgában.

— Kinek a szolgáját akarják kiváltani?

Erre Jusztin atya válaszolt:

— Valami Álmos nevezetű emberét.

— Miféle Álmos legyen az? Mert ilyen nevű sok van az országban.

— Előd törzséből való, Örköndfia Álmos.

Egyszerre csupa vigyorgó arc vette körül a keresztényeket.

— Az az Álmos magam volnék — szólt a vajda, maga is mosolyogva.

Majd hozzátette:

— Egyetek és igyatok, majd a végén beszélgetünk.

A lakoma véget ért, a vajda még megvizsgálta az őrtanya számadójának rovásait, közben elővezették a hátasát. Az éjjel még néhány tanyát akart meglátogatni. A fél lába már kengyelben volt, mikor eszébe jutott a németek dolga. Magához intette Jusztin atyát.

— Mi a neve annak a szolgának, akit meg akartok tőlem venni?

— Adua, Liuterfred-leánya Adua.

A pogány hirtelen kihúzta lábát a kengyelből és szembe fordult a pappal.

— Hogy mondtad?

Az arca rettenetes volt, a szeme szikrázott . . . Jusztin úr azonban nem ijedt meg, hanem megismételte a nevet.

— És ti ketten azért jöttetek, hogy megvegyétek tőlem Aduát?

— Azért, uram.

A vajda sokáig nézett a pap szemébe, de nyilvánvaló volt, hogy a szem mögött tiszta és ártatlan lélek lakik. Azt kérdezte:

— És melyik az, kettőtök közül, aki pénzt akar adni Aduáért?

— Az én jámbor utitársam. A neve Herimán.

— Herimán? Herimán? A pláreni boszorkánybíró?

— A pláreni városbíró!

Herimán megértette, hogy róla van szó és csodálkozott, hogy az ő híre immár bejárta ezt a távoli pogány országot is.

A vajdának még volt kérdezni valója, pedig egyébként ugyan nem volt kíváncsi természetű ember.

— És mi hajtja azt a Herimánt, hogy annyira a szíven hordja egy rableány sorsát?

Jusztin atya tudta, hogy legjobb, ha igazat beszél.

— Hogy őszinte legyek: ő a saját lelkét akarja megmenteni. Neki része van benne, hogy a leány, aki gazdag és híres nemzetségből való, ilyen siralmas

sorsra jutott és jóvá szeretné tenni, amit ellene vétett.

— És ha meg tudjátok fizetni a sarcát, akkor magatokkal vizitek?

— Magunkkal, uram, bár a pénzzel egyelőre még némi baj van...

— És ha Németországba vizitek, mi lesz a sorsa?

— Oldericus apátúrnak az a kívánsága, hogy mint apáca belépjen a Szent Veronika-kolostorba és bűnbánatban töltse életét.

A vajda kissé elgondolkozott azon, amit hallott és ekkor nagyon szép derű tette enyhévé arcát, melynek egyébként büszke és szigorú volt a kifejezése. Azt mondta a papnak:

— Most vigyázz arra, amit mondok! A rabasszonyok dolgával én nem törődöm, azt ráhagytam a feleségemre. Ha Herimán csakugyan ki akarja váltani Aduát, akkor menjen Komáromba, ott van az én téli szállásom, beszéljen az asszonnyal. Amit ő határoz, azt én vállalom. Sietnetek kell, mert a feleségem ma holnap kiszáll a nyájakkal a csallóközi legelőkre. Magam csak öt nap múlva térek hozzá.

A vajda nyeregbe ült, előbb azonban valami parancsot adott egyik kísérijének és az egy rovással telivagdalt fapálcát adott Jusztin atya kezébe, mondván:

— Ezt mutassátok fel, ha segítségre van szükségetek.

Álmos és kísérete belevágtattak a sötét éjszakába. Ügylátszik, a sötétségben is láttak, mint a

macskák. A legénység kardpengével integetett utánuk.

Jusztin atya azt mondta Herimánnak, nem szereti, hogy a rabváltság dolgát a vajdánéra hagyták, mert az asszonyok, akár keresztények, akár pogányok, egyformán szeretik a fogukhoz verni a garast.

A tisztelendő úrnak egyébként idejében sikerült kereket oldania, Herimán azonban csak piros hajnalon került haza hajójára.

Igen zavaros emlékeket hozott magával. A pogányok megtanították egy nótára, melyet együtt kellett velük énekelnie és melynek duhaj ritmusa még harmadnap is lüktetett az agyvelejében.

Arra is emlékezett, hogy a főlegény megcsókolatta vele „a legjobb barátját“. A legjobb barátja a hátaslova volt, az parancsszóra odatelepedett közéjük, miután előbb megette a lakoma minden maradékkenyerét.

A síposok Herimán fülébe muzsikáltak, mindig ugyanegy nótát fújtak, Herimán pedig énekelt, a többiek is mind énekeltek, sőt Herimánnak úgy rémlett, mintha a főlegény lova is velük énekelt volna.

És mi történt legvégül? A pogányok óriási gajdolás közt pajzsukra emelték a németet és megválasztották az őrtanya városbírójává. Vagy ezt már csak úgy álmolta?

A furcsa pedig az volt, hogy a pogányoknak csak egyik fele ivott és duhajkodott, a másik künn cirkált a Dunán, némán és élesen fürkészve a fekete vizet.

Mikor Herimán hazakerült a hajóra, Jusztin

atya undorodva fordított neki hátat. Pedig hát az a vad dőzsölés, mely a szerzetest megbotránkoztatta, nem volt egyéb, mint a halálfélelem egyik megnyilatkozási módja. Igaz azonban: ha városbíró korában olyan ember került volna Herimán szeme elé, mint amilyen hajnalban végigimbolygott a hajó padlóján, feltétlenül pellengérhez köttette volna...

Vajdáné nagyasszony

Napkeltekor a komp, mint egy óriási vizibogár, kinyújtotta hosszú úszólábait és nyüzsögve megindult a Dunán. A hajómester Esztergomba igyekezett, ott akart túladni a gályán.

Jobbra-balra a folyam partján porfelhőket láttak emelkedni; azokon túl, messzi benn a síkságban, újabb poroszlopok kavarogtak égnek.

Jusztin úr, aki nem volt haragtartó, megmagyarázta, hogy a nyájakat terelik a pusztákra. A magyarok, még pedig a legelőkelőbbek is, nyárszakát sátorozva töltik és valóságos ünnep nekik, ha hóolvadás után ott hagyhatják téli szállásaikat. Azt állítják, hogy a fából vagy kőből rakott házakban meghal a levegő és elfonnyad az emberi lélek.

A főemberek nemezből készült, sokfülkéjű sátrakban nyaralnak, valóságos sátorpalotákban, melyeket cifra szőnyegekkel raknak ki. A tisztelendő úr igen szidta a pusztai nyaralásnak ezt a módját, azt állította, künn, a vad mezőkön, állandóan süti őket az erős napfény, a vastag levegő pedig általjárja sátraikat, ami ártalmára van az egészségnek. De azonkívül minden nyáron újból visszaesnek világcsavargó őseik szokásaiba.

A komáromi kis földvár alatt, beláthatatlan nádasok közepett, partra mentek az utasok. Mivel a komáromi főlegény éppen rossz kedvében volt, góromba kérdésekkel kezdte őket faggatni. Mikor azonban felmutatták Álmos rovásírását, egyszerre megjuhászodott és azt mondta, mehetnek, amerre akarnak és ha lóra vagy kalauzra van szükségük, azt is kaphatnak.

Jusztin atya kijelentette, hogy Álmos úrtól üzenetet visznek a nagyasszonynak, mire a főlegény két hátast adott alájuk és nyeregbe ültetett egy kísérő suhancot. Álmos úr téli tanyája vagy ötezer lépésnyire volt a földvártól.

Jó ideig kocogtak már a kísérőjük nyomában, mikor nagy ménessel találkoztak, melyet fegyveres csikósok tereltek az úton.

— A vajdáé! — mondta a legény.

Megállította az öreg számadót és nagy tisztességtudással megkérdezte, elhagyta-e már a nagyasszony a téli tanyát.

— El! — vakkantotta a számadó és tovább lovagolt. Több szóra nem méltatta ezeket a jöttmenteket.

Egyik cifraszűrös bojtárja már beszédesebb volt, az elmagyarázta, hogy a vajdáné minden szempillantásban erre jöhet. Ott alant, az ér partján kell kijönnie a nádasból, mert más úton jár, mint a nyájak, hogy port ne kelljen nyelnie.

A három lovas egy hatalmas mocsári tölgy árnyékába húzódott és nyeregből szállva várakozott.

Nem kellett sokáig várniok, csakhamar tarka lovasesapat húzódtott ki a nádasból. Messzi voltak még és parányiaknak látszóttak, de az éles, tavaszi levegőben még a lovak sörényébe font pántlika szí-
nét is meg lehetett ismerni.

Elől egy tucat kopjás léptetett; a sarkukban udvari legények, sólymokkal, ebekkel, mindenféle vadászakészséggel; azután szolgáló leányai közt a nagyasszony, csoda hattyúlovon; végül nagyszámú málhahordó és megint kopjásesapat.

— Egy királyné sem utazhatna külön kíséret-
tel, mint ez a pogány vászoncseléd! — zsörtölődött Juszti atya.

Most már közelebb jártak. A vajdáné magas, csúcsos arany főkötőt viselt a fején — ez a pogány divat később elterjedt az egész keresztény világban — és zöld selyemköntöst. Büszke, karcsú alak volt, jól mondta a pap: akár egy királyné! A puszták királynéja. Mellette két csöppnyi gyereket vittek a lovas pesztonkák, az egyik lehetett vagy három-
éves, a másik még karonülő volt.

Mikor már csak egypár lépésnyire volt a tölgy-
fától, Juszti atya észrevette, hogy arany keresztet visel a mellén és ez jól esett a szívének. Előre lépett és levette süvegét, de Herimán ijedten vissza-
rántotta.

— Ne!

— Nem akarod, hogy szóljak hozzá? — dünnyögte a pap.

— A világért sem! — dünnyögte vissza Herimán.

— Liuterfred Adua dolgában?

— De hiszen ő az, Liuterfred Adua! — susogta Herimán.

— A nagyasszony? A vajdáné?

— Ő!

Az egész tarka, keleti csapat, lángoló színeivel, idegenszerű vonalaival, tovább kígyózott az ér partján és eltűnt megint a magas nádban. Délibábos kép, melyet ázsiai pusztákról vetített Európába a nap heve.

— Egyet nem értek! — szólott később Herimán. — Miért küldött minket a vajda, mikor tudta azt, amit mi nem tudtunk?

A szerzetes igen komoly hangon felelt:

— Azt hiszem, tavaszi sátorverő ünnepre a te fejedet szánta ajándéknak a feleségének.

Az egykori városbíró megborzongott. Egy kép villámlott át a lelkén: a pellengér mellett meztelen leánytest, a szégyentől és haragtól vonagló...

— El kell mennünk, innen hamar el kell mennünk! — hebegte.

...Mikor Adua az imént elhaladt a nagy tölgyfa mellett, a tekintete közömbösen végig siklott a porlepett utasokon, akik a lovaik mellett állottak. De egyszerre megriadt: a sárga néger arc! Pláren, a börtön, a pellengér, a gyalázat, az égő város! És hirtelen megint izzóan és fájdalmasan fellobbant benne az állati rettegés és a halálos gyűlölet, a megszorított és bekerített erdei vad kétségbeesése... De csak egy szempillantásra. Azután

megengesztelődött a szíve. Nem is nézett vissza oda, ahol az imént felbukkant a mult gyalázatos víziója, tudni sem akarta, hogy valóság vagy álom volt-e, sőt mindenképpen azt akarta, hogy álom legyen.

Nem nézett vissza, folytatta útját a Csallóköz zöldselyem legelői felé.

VÉGE.

HERCZEG FERENC
LEGÚJABB MŰVEI

A VÁRHEGY
Herczeg Ferenc Emlékezései
első kötete

ARCKÉPEK
Tanulmányok

**EMBEREK, URAK,
NAGYURAK**
Elbeszélések

A NAP FIA
Regény

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI

HERCZEG FERENC REGÉNYEI

ANCI DOKTOR LESZ.
ANDOR ÉS ANDRÁS.
AZ ARANY HEGEDŰ.
ÁLOMORSZÁG.
EGY LEÁNY TÖRTÉNETE.
AZ ÉLET KAPUJA.
FEHÉR PÁVA.
ÉSZAKI FÉNY.
FENN ÉS LENN.
A FOGYÓ HOLD.
GYURKA ÉS SÁNDOR.
A GYURKOVICS FIUK.
A GYURKOVICS LÁNYOK.
A HÉT SVÁB.
A HONSZERZŐ.
IDEGENEK KÖZÖTT.
A KIRÁLYNÉ FUTÁRJA.
A LÁNSZKY-MOTOR.
A LÉLEKRABLÁS.
MAGDALÉNA KÉT ÉLETE.
A MILÓI VÉNUSZ KARJA.
A NAP FIA.
POGÁNYOK.
SIMON ZSUZSA.
SZABOLCS HÁZASSÁGA.
SZELEK SZÁRNYÁN.
SZERELMESEK.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

